M. FABII QUINTILIANI

DE

INSTITUTIONE ORATORIA

LIBRI DUODECIM

AD CODICUM VETERUM FIDEM

RECENSUIT

ET

ANNOTATIONE

EXPLANAVIT

GEORG. LUDOVICUS SPALDING A. M.

GYMNASII BEROLINO-COLONIENSIS PROFESSOR.

VOLUMEN II.

CONTINENS LIBROS IV—VI.

LIPSIAE, 1803.

SUMTIBUS SIEGFRIED LEBRECHT CRUSII.

EDITOR
LECTURIS S.

Beneficio celeberrimi Heynii contigit mihi usurpanda princeps editio scriptoris mei a Campano curata (anni 1470) de cujus desiderio vanas egi tragoedias in prioris voluminis praefatione. Debebat sperari liber, ubi et repertus est, in beatissima Georgiae Augustae copia. Contendi eum, quam quidem diligentissime potui, cum editione Gesneriana, nec vereor ne parum frequentem ejus mentionem fecisse censear in notis. Quae inde praesidia peti possunt prioribus libris Institutionum, ea in fine totius operis maxima cum fide exhibebuntur.

Ioannensis Codicis interiorem notitiam conciliavit mihi vir juvenis, eleganter doctus, Georgius Butlerus, Universitatis Cantabrigiensis alumnus et sodalis. Impetravit mihi is manu doctissimi Porsoni perscriptam codicis hujus collationem in iis quidem locis, quae a Gibsono negligenter essent tractata. Eodem

auctore accuratam lacunarum Ioannenſis codicis deſignationem proponere contingit:

„Incipit a CONSTARET 1, 2, 3. pergit ad „QUODAM 1, 2, 10. abſciſſa ſuperiore folii parte „rurſus incipit a VALET HOC UT 1, 2, 16.

„5, 7, 37 folium deſinit in QUIS NUME: ſequens „amiſſum eſt. MS. incipit rurſus in PARTEM CON-„VENIT 5, 10, 13.

„5, 14, 12. Deficit in MUNDUS IGITUR ANI-„MAL. Sequuntur, nullo lacunae indicio, 8, 3, 64. „EX HIS QUAE NON DICTA SUNT.

„8, 6, 17. deficit in SIMILITUDINE, rurſus „incipit 67, SUPERJECTIO.

„9, 3, 2. deficit in ESSET ENIM OMNE, rur-„ſus incipit, nullo lacunae indicio, 10, 1, 107 HU-„JUSMODI NULLA CONTENTIO.

„11, 1, 71. deficit in CUR ITA SIT PAULO. „rurſus incipit 11, 2, 33 UT DUPLICI MOTU.

„12, 10, 43 MS. deſinit in verba, CUM DE-„BEAT DELECTARE.

Immortales gratias non magis ego debeo, quam et poſteri habebunt Ulrico, Turicenſi, qui taedium diligentiſſimae collationis non eſt gravatus in Codice, patriae ſuae magno theſauro. Miſit enim ad me vir humaniſſimus ſua manu notatam totius operis Quintilianei variantem ſcripturam, in qua ſtudium ejus literarum promovendarum ſingularemque ſuſcepti laboris fidem et dexteritatem ſaepe admirari et exoſculari ſubiit. Ultro

agnoſcent periti, quantum proſit hic liber reliquiis Quintilianeis, ſinceram ſcriptoris manum toties ſervans in prima ſua ſcriptura, cum reficta illa, quae ſaepe ibi legitur, ſoleat incidere in reliquorum librorum omnium fere ſordes. Haec primae Turicenſis manus praeſtantia mire tamen decoxit in loco Coeliano 4, 2 extr.

Quem ſuperiore volumine poſui meorum criminum libellum, eo ſane non breviorem poteram et hic ſubjicere, ſi praeſertim retractare libuiſſet, quae interjecto non exiguo tempore et aliis et me ipſo admonentibus didici. Cum tamen vix poſſit ſperari, nihil jam erroris in poſterum mihi comparíturum, ſatius erit hanc emendationem perfecto operi coronidis loco imponere. Aliqua interim licebit delibare, quae praeſentem prae aliis medelam flagitare videantur. Et primi quidem voluminis maculam eluere cupio eam, quae ingenioſiſſima jam pridem conjectura abſterſa fuit, me quidem ignaro. Nempe paratior mihi, opinor, venia eſt quam Burmanno, ICto (qualem peritiam jactat aliquoties in ridendo adverſario ſuo, Theologo). Poſita eſt, in Schultingii Jurisprudentia Ante-Juſtinianea p. 748, emenda-

tio loci 1, 4, 9 „qua tamen — quaefiſſemus" eruta illa a Petri Pithoei ſollertia, et quidem ejusmodi, ut commendare eam peritis ſit eorundem judicio injuriam facere: „*qua tam* „*carere potuimus quam PSI non quaerimus.*" Unam literam *P* de ſuo addidit Pithoeus; cetera in ſcriptura Codd. reperies omnia. Ad 3, 6, 93 oblitus ſum Aſc. Pediani, qui memorat Bruti orationem pro Milone p. 193.

Jam ad loca quaedam hujus voluminis accedo, quae periculoſius laborant. Reliqua tardiorem illam curationem, ut quidem ſpero, opperiri poterunt.

4, 2, 29. Debebat poni locus ex Declamm. ed. Bip. p. 304. Vol. 4. *Jure facimus illud — ut narremus in iisdem declamationibus et contradictiones ponamus etiam a petitore.* ubi haec eſt Aerodii nota: „Neque hic locus absque illo reſtitui in Inſtitutio. „lib. 4. cap. 2. neque ille absque hoc facile intelligi „poteſt. Ait enim eum morem eſſe Declamatoribus, „ut ſtatim poſt exordium narrationem ſubjungant. „*Inde his etiam alia libertas, ut in eadem declama*„*tione primum ſuo, ſecundo quaſi partis ſuae loco* „*narrare videantur. — Neque id ſit non recte.* Ita enim „lego." Redit eodem duplex negatio et, quam nos in textu tenemus, ſimplex affirmatio.

4, 2, 63. e Codd. inſeruimus *cum.* Habes idem laudato Declamm. loco: „illi *cum* prooemio commune „eſt" p. eadem.

5 extr. Sic debebat ordinari textus ex ipſis Codd. veſtigiis ibi poſitis: „*Is* tamen habendus *iſtis* mo„dus."

6, 3, 78. De L. Varo Epicureo fecurius expofui, nullam mentionem injiciens eorum, quae difputant VV. DD. ad Virgilii eclogam 6. Tenet enim fententia non paucorum, hunc ipfum effe, quem et Virgilius, ibi aliisque Bucolicorum locis, celebravit et Horatius Carm. 1, 18. Epod. 5, 75. Erudita in primis de homine narratio eft I. H. Voffii ad Virgilium. Hic quidem omnibus veterum Grammaticorum locis diligenter comparandis eo rem deducit, ut agnofcatur apud Virgilium Alfenus (five Alfinius) Varus, dux copiarum Octaviani dividendo agro Mantuano praefectus, nec negare fuftinet eundem defignari et noftro loco et infra 10, 3, 8, quanquam tenuia apparere veftigia. cf. eundem ad Ecl. 9, 27. Varietas fcripturae non eft valde notabilis: in pofteriore Vari mentione Turic. et Camp. confentiunt cum recepta, Guelf. dat *Varis*, Voff. 1. et Colbert. *Varrus*. Ruhnkenius ad Vellej. 2, 88, 1 hunc Varum ducem malit agnofcere interfectorem Caffii Parmenfis, quam Varium poëtam Tragicum. Heynius (*Excurf.* ad Virg. Ecl. 6.) incertis hisce Grammaticorum rumoribus quidquam tribui poffe negat. Jam noftram de Varo, Caffii Severi adverfario, conjecturam diffidere paulum a Voffianis cogitatis ultro apparet. Si quid enim recte erui, occafionem joci fuiffe in caufa Afprenatis oranda, vix fuerit alius gentis hic Varus quam Quintiliae. Alfenus quidem legitimam gentilium nominum formam non habet; quare malis fortaffe probare alteram fcripturam *Alfinius*. Nam ut Alfenum cognomen facias fuperadditum Varo, minus tutum videtur in nimis frequenti ejus mentione, nullo alio adjuncto gentili. Viciffim, fi quaeratur de Horatiano Varo, hunc non fine fpecie conjungas cum Quintilianeo; quae eft Maffoni in vita Horatii opinio. Juniorem Virgiliano facile fufpiceris, ex iisdem notis quibus tempora Quintilii Vari, rem male gerentis contra Germanos, et Alfeni ICti excluduntur; cumque Horatius afperrime infectetur Caffium (cf. nos ad 6, 1,

43.) belle congruit amicitia Horatii et ejus, quem oderat Caſſius (vide et Proculejum Caſſio iniquum § 79). Neque enim leves aut parum diuturnas fuiſſe inimicitias Varum inter et Caſſium ſtatuam, ſi ortum habuerunt ex accuſatione Aſprenatis, quem quod reum viderit, vitam ſibi gratulatur Severus. vid. Qu. 11, 1, 57. Reſtat nota ſectae, quae communis eſt Virgiliano Varo cum Quintilianeo (nam Epicureum Virgilii Varum plane mihi perſuadet Voſſius); quam tamen in diverſis hominibus eandem nullo negotio agnoſcas.

Scribebam Berolini die 29. Januarii 1803.

Errata.

p. 16. not. ex. v. 4. surs. explicatur l. explicatur.
p. 21 - - 8. sos l. los
p. 28. not. crit. v. 13. 4, 6, 52 l. 4, 1, 52
p. 29. not. ex. v. 4. 6, 4, 6 l. 6, 1, 44.
p. 30. not. ex. v. 2. surs. quo cum l. quocum
p. 32. - - v. 1. 1 11. l. 1, 11.
p. 35. - - v. 10. Desiderari l. *Desiderari*
p. 38. not. crit. v. 5. surs. Turic. *et amorem.* l. Turic. cum Alm. *amorem*
p. 48. - - v. 4. surs. 30, l. 30.
p. 49. - - v. 2. surs. cum l. et
p. 57. - - v. 9. 1, 2, 26. l. 1, 6, 26.
p. 66. not. ex. v. 2. surs. *Teuxcer* l. *Teucer*
p. 77. - - v. 1. 6, l. 5,
p. 89. not. crit. v. 3. Bad. l. Bal.
p. 95. - - v. 2. surs. *nec.* l. *nec*
p. 97. not. ex. v. 2. surs. 31, l. 31.
p. 112. not. crit. v. 1. surs. inde l. inde.
p. 114. not. ex. v. 1. Compara l. Comparat
p. 119. not. crit. v. 7. surs. Ald. Rel. l. Ald. (exc. Camp.) Rel.
p. 124. not. ex. v. 1. 61, l. § 61.
p. 125. - - v. 16. ἦν l. ἦν
p. 126. not. crit. v. 3. Rollinum l. Obr.
p. 132. not. ex. v. 2. excitamenta l. incitamenta
p. 136. - - v. 3. surs. ex l. et
p. 144. - - v. 1. surs. 62. l. 63.
p. 146. - - v. 3. 2, 13, 2. l. 2, 13, 3.
p. 165. not. crit. v. 5. *adversi.* l. 19. *adversi.*
p. 169. - - v. 7. 27. *quid dicamus* l. 26. *quid dicamus*
p. - not. ex. v. 4. surs. 27. l. 26.
p. - - - v. 1. surs. *ut si dicam* l. 27. *ut si dicam.*
p. 170. not. crit. v. 10. surs. *quod dict.* l. *de quo dict.*
p. 179. - - v. 4. surs. Habent l. Habet
p. 193. not. ex. v. 2. surs. 4. l. 3.
p. 200. not. crit. v. 5. Nihil l. Nihili
p. 202. not. ex. v. 1. surs. *tamen* l. tamen.
p. 203. not. crit. v. 2. surs. accedd. l. acc. edd.
p. 216. - - v. 5. *alia* l. *aliae*
p. 223. - - v. 4. surs. *ad* l. ad
p. 233. - - v. 1. surs. quoque l. quoquo.
p. 235. - - v. 2. surs. *rationum et* l. *rationum:* et
p. 245. not. ex. v. 1. raena l. rena
p. 261. not. crit. v. 2. *hic* l. hic
p. - not. ex. v. 3. 5. l. 5,
p. 266. not. crit. v. 2. surs. illa l. ille
p. 272. not. ex. v. 2. surs. δίκαιοιν l. δίκαιον
p. 277. not. crit. v. 1. *neque omne* l. 81. *neque omne*
p. 302. not. crit. v. 1. surs. 20. l. 120.
p. 303. not. ex. v. 1. *inutiles* l. *inutilem*
p. 307. not. crit. v. 1. *copia occur.* l. *copia — occur.*
p. 314. not. ex. v. 1. *Muraena* l. *Murena*
p. 315. not. crit. v. 10. surs. *p. ex se* l. *D. p. ex se*
p. 318. not. ex. v. 6. Vol. 2. l. Vol. 1.
p. 319. - - v. 3. surs. 672. l. 627.
p. 328. - - v. 2. surs. Sylla l. Sulla

p. 335. not. ex. v. 4. ſurſ. A. L. 2, l. A. L. Z.
p. 361. - - v. 4. ſurſ. malatet l. nam latet
p. 362. not. crit. v. 5. ſurſ. *ſat.* l. *ſat*
p. 382. - - v. 2. ſurſ. ſubauditur l. ſubaudiatur
p. - - - - - 11. l. 11,
p. 394. not. ex. v. 3. 18, l. 18.
p. 426. - - v. 12. ſurſ. 24, l. 24.
p. 428. - - v. 12. δικανοσ. l. δικαιοσ.
p. 434. not. crit. v. 4. *mei* — *dol.* l. *mei dol.*
p. 442. - - v. 4. 5. ſurſ. *utilitates.* Alm. — dubito, quem pluralem — 14. l. *utilitates,* quem pluralem — 14. Alm. — dubito.
p. 449. - - v. 5. ſurſ. noſt. l. nos
p. 459. - - v. 2. Voſſ. 3. l. Voſſ. 2.
p. 461. - - v. 12. Omittit l. omittit
p. 469. - - v. 8. pronomen l. praenomen
p. 477. - - v. 6. *I* l. *I.*
p. 495. - - v. 6. *i. n. i.* l. *i. u. i.*
p. 502. not. ex. v. 7. *alioqui* — ἦθος l. *alioqui* ἦθος
p. 511. not. crit. v. 7. ad *hominem* l. *ad hominem*
p. 536. - - v. 3. ſurſ. *ſimpl. Aut* l. *mediis. Aliena.*
p. 542. not. ex. v. 6. *convivis* l. *conviviis*
p. 547. - - v. 4. ſurſ. 6. 5, 11 l. 6, 5, 11
p. 549. not. crit. v. 7. fit l. fit.
p. 556. - - v. 8. fit l. fit.
p. - - - v. 11. ſi ine l. ſine
p. 574. - - v. 5. manu, l. manu)
p. 577. not. ex. v. 10. ſurſ. trahens l. tractans
p. 598. - - v. 8. eam l. ſe eam
p. 629. not. crit. v. 2. ſurſ. oppoſitionem l. appoſitionem.
p. 638. not. ex. v. 11. dicitur, quo l. dicitur, vel in actione perpetua, quo

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRI XII.

ARGUMENTUM LIBRI IV.

Novam diligenter praecipiendi caussam accessisse delegatam scriptori a Domitiano sororis suae nepotum curam. Prooem. — 6. Ipsum operis ordinem jam majora imponere; prooemii, narrationis, probationis, refutationis, perorationis praecepta, de quibus singulis quosdam complura volumina edidisse — Cap. 1. Prooemii etymon et finitio, cum notatione vitiosi scholarum moris — 4 hujus erroris origo et similitudo in foro — 5. Prooemio auditorem praeparari i. e. reddi benevolum, attentum, docilem, a persona — 7 agentis, tanquam viri boni, modesti timidique — 11 patroni partis adversae, in bonam malamve partem — 12 Celsi opinio refellitur — 13 a persona litigatoris, adversarii, judicis — 20. Domo allatam judicis opinionem tractandam, terrendo — 23 favorabilia ex causa decerpendo, cum prudentia et modo — 25 quod utile in primis in causa duriore — 28. Prooemii et epilogi differentia, in miseratione maxime movenda — 30. Praeparari judicem et ab iis, quae adjuncta sint personis et causis, quorum utrorumque species — 32 an ab oratione? — 33. Solicitudine agentis judicem reddi benevolum, sed et attentum docilemque — 34 item brevitatem promittendo et rei summam indicando; facilius quidem a respondente quam a proponente — 37. Nunquam non attentum faciendum judicem; cujus rei varias quidem esse species, unam tamen et constantem naturam — 40. Genera caussarum a plurimis constituta quinque — 42. Prooemii species, principium et insinuationem, quarum alteram varie pro re nata tractandam — 45 facilius advocato quam litigatori — 47. Quid declamantibus faciendum — 49. Urbanitate, occupatione contrariorum argumentorum utendum — 50. Apollodoreos censere plus quam triplici modo judicem praeparari; frustra — 52. Se non solum quid, verum

etiam quomodo quidque, faciendum, ostensurum — 53. *Gratiam exordio contingere extemporalitatis specie, modestia, artificii dissimulatione* — 60. *Memoriam in eo posci firmissimam* — 61. *Modum esse pro causa* — 62. *Apostrophe, aliaeve figurae, an vitiosa* — 71. *Recte tradita prooemii vitia* — 72. *Prooemio utrum semper utendum* — 76. *Transeundi ad narrationem ratio* — C. 2. *Se subtiles narrationis divisiones transcursurum* — 4. *Non semper narrandum* — 9. *Nec tamen utique narrationem supprimendam a reo negante; quamquam nulla ipsius causae narratio contingat* — 20. *Interdum et rem, quam judex noverit, narrandam* — 24. *Non utique subjiciendam prooemio narrationem* — 28. *Morem scholarum male translatum in judicia* — 31. *Narrationem oportere esse lucidam, brevem, verisimilem* — 36. *Lucida quomodo fiat* — 40 *brevis* — 44 *non nimis corripiendam esse* — 48. *Longitudinis minuendae artificia* — 52. *Verisimilis* — 54. *Probationem narratione praeparandam esse* — 61. *Magnificentiam, quartam narrationis virtutem, falso addi* — 63 *item jucunditatem, evidentiam* — 65. *Ridicule praecipi, narrationem praetereundam in re, quae sit contra nos* — 67. *Res duras, pro generibus causarum, varie tractandas* — 75. *In causa conjecturali utique narrandum, sed cum arte* — 82. *Aliquando narrationem dividendam, singulisque partibus subjungendas probationes; ordinem factorum invertendum; plus semel narrandum* — 88. *Falsarum expositionum quae ratio* — 94. *Colores in narrando* — 101. *Quid faciendum si partim pro nobis partim contra nos sit narratio* — 103. *Non recte proscribi ab omni narratione excursionem* — 106 *apostrophon, prosopopoeïam* — 108 *argumenta* — 111 *affectus* — 116. *Omni gratia et venere exornandam narrationem; in parvis causis* — 120 *in majoribus* — 125. *Auctoritatem narrantis magis, quam nunc vulgo fiat, conservandam* — 128. *Repetita narratio* — 129. *Unde narrationis initium, ubi finis* — C. 3. *Excursiones post narrationem sine discrimine causarum vulgo fieri* — 4. *Nec tamen in universum importunas* — 9. *Praeparationem ante quaestio-*

nem frequenter utilem — 12. *Egressiones per totam causam posse fieri, sed ex media breviores* — C. 4. *Propositionem non semper necessariam* — 3 *nonnunquam valde utilem* — 5. *Propositiones simplices et multiplices* — 8 *nudas, ratione subjecta, nostras, adversarii, conjunctas* — 9. *Finem narrationis locum propositionis interdum obtinere* — C. 5. *Partitionem utilissimam plerumque, nec tamen nimiam* — 4. *Quando sit omittenda* — 10. *Ciceronis exempla* — 13. *In qualitatis et conjecturae conjunctis statibus* — 18. *Promittendam meliorem probationem, dum minus grata judici utimur; simulandam, diversam a nostra, litigatoris voluntatem* — 22. *Quid utilitatis habeat partitio* — 24. *Hortensii exemplum; otium nimii in partiendo* — 26. *Lucidam, brevem, integram esse oportere partitionem.*

M. FABII QUINTILIANI

DE

ORATORIA INSTITUTIONE

LIBER QUARTUS.

PROOEMIUM.

Perfecto, Marcelle Victori, operis tibi de- 296
dicati tertio libro, et jam quarta fere laboris parte transacta, novae inſuper mihi diligentiae

1. *Marcelle Vict.* Guelf. *Marci V.* cum Jenſ. (tac. Geſn.) niſi quod hic T pro C. Edd. ante Ald. meae *Marce V.* cum Goth. (tac. Geſn.) qui (ut et Camp.) *M.* literam praefert ſolam. Tarviſ. tamen bonam habet ſcripturam. Jenſonianae errorem natum ſuſpicor ab eo qui *Marti victori* jungeret, qualis ſolet eſſe imperitia librariorum, univerſam orationem nequaquam attendentium. Inde propagata ſunt Guelf., denique reliquorum vitia. Sed in primi quoque libri prooemio § 6. Goth. (tac. Geſn.) cum Camp. *M.* ubi tamen edd. verum nomen tuentur. In libri 6. initio edd. meae (praeter Camp. qui *M.*) ante Ald. omnes *Marce* (de Jenſ. tac. Geſn.) pro quo *Marcelle* legi debere monet in notis Badius. Nomen omittit Alm. In fine operis itidem *Marce* meae (praeter Camp. qui *mi*) ante Ald. (exc. Jenſ. et Tarv.) Cod. autem Guelf. *M.* repoſitum in membrana raſa, recentiore atramento. Goth. ibi majuſculis literis manifeſte *Marcelle*.

2. *novae — diligentiae.* Miror in nullo libro oſtendi *nova — dil.* quod mollius videatur et ſanius; niſi forte hoc jam eſt in *inſuper*, ut elegantius fuerit ipſi *diligentiae* ſuum dari attributum.

causa, et altior solicitudo, quale judicium hominum emererer, accessit. Adhuc enim velut studia inter nos conferebamus: et, si parum nostra institutio probaretur a ceteris, contenti fore domestico usu videbamur, ut tui meique filii formare disciplinam satis putaremus. Cum vero mihi Domitianus Augustus sororis suae nepotum delegaverit

solicit. quale — emererer. Sic Codd. Camp. At ed. Jens. (tac. Gesn.) *s. quam quale — emeret.* cum Loc. Venet. (recedit Rusc. dans *s. quam male — emeret*) in quibus emendandis frustra laborat Regius, cum Badius Aldinam scripturam, quae est nostra, etiam Vallensi auctore, reponat. Hanc dat Tarv. quoque cf. 3, 11, 19. *nostra institutio.* Turic. *contra inst.* *contenti fore.* Guelf. *c. fere,* cum Voss. sec. (Goth. non addicit.) male. *formare disciplinam.* Guelf. *informari disciplina.* Edd. (de Jens. tac. Gesn.) meae ante Bas. omnes *disciplinam formari* (exc. Bad. qui Regium dare narrat *disc. formari satis putaremur*, quorum postremum equidem in solo Rusc. invenio sed in Vallae Cod. utrobique activum esse et Cerv.). Codd. reliqui *formare*, ut videntur, omnes. Sed transposuerunt haec duo vocabula a Stoerio inde recentiores, cum et edd. et Cod. Goth. dent.: *disc. form.*

2. *sororis — nepotum.* Sunt hi filii Flavii Clementis et Domitillae neptis Vespasiani, alterius Domitillae sororis Domitiani et ignoti mariti filiae: vid. Sueton. Domit. c. 15. item Dio Cass. p. 1112 ed. Reim. ejusque not. cf. et praef. nostram p. 52. 53. Inanis est dubitatio Harduini, ullam Domitiani sororem fuisse vix credentis (vid. ejus Hist. Aug. ex nummis antt. Gr. et L. p. 740 in ejusdem Opp. Select. Amstelod. 1709. F.) cum diserte memoret eandem Suetonius Vespas. c. 3. Nempe hoc erat Pyrrhonem agere contra locupletissimos auctores, ecclesiae mancipium fieri, quae fuit vecordia, an malitia, hujus hominis. Revincit ejus commentum summus Spanhemius (De Us. et Pr. Num. Vol. 2. p. 285. 86. ed. Lond.) ex lapide literato ipsisque nummis, quanquam minus indubitatis iis. Nicolaus Antonius in Bibl. Hispana vetere idem, quod Spanhemius, jam docuerat.

curam, non ſatis honorem judiciorum coeleſtium intelligam, niſi ex hoc quoque oneris magnitudinem metiar. Quis enim mihi aut mores excolendi ſit modus, ut eos non immerito probaverit ſanctiſſimus cenſor? aut ſtudia, ne feſelliſſe in his videar principem, ut in omnibus, ita in eloquentia quoque, emi-

2. *judiciorum coeleſtium.* Eodem adulationis colore Vellejus Tiberium dicit „innutritum „*coeleſtium* praeceptorum diſ„ciplinis" 2, 94 item „*coe„leſtiſſima* ejus opera" 2, 104 et Auguſti „animam *coeleſtem* „coelo redditam" 2, 123 extr. Dominum et Deum appellatum a ſe ipſo Domitianum vide apud Suetonium, Dom. c. 13 ibique interpretes. Martialis quoque adeſt: „Edictum „*Domini Deique* noſtri" 5, 8 cujus eum poenituit poſtea 10, 72, 3. 12, 15, 9. 10. cf. Barth. ad Stat. Sylv. 1, 1, 62.

3. *ſanctiſſimus cenſor.* (Δομιτιανὸς) τιμητὴς — διὰ βίου πρῶτος δὴ καὶ μόνος (cf. Caſaub. ad Suet. Caeſ. 76. Aug. 27.) καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη. Dio Caſſ. l. 67 p. Reim. 1104. unde in plurimis ejusdem nummis *Cenſor perpetuus.* Hinc obnoxia ſcriptorum adulatio occaſionem captavit ejus hoc potiſſimum titulo demerendi. Vid. Spanhem. de U. et Pr. Num. Vol. 2. p. 478 ed. Lond. qui recte videtur eo reſpicientem agnoſcere Plinium in panegyr. 45, 6 „Nam vita „principis *cenſura* eſt, eaque „*perpetua.*" Sed bene notat *ſanctiſſimum cenſorem* Juvenalis Sat. 2. v. 29—33. In Quintiliano maxime diſplicet, quod vir graviſſimus etiam ſuos ipſius mores, ſuaque ſtudia impenſius quam adhuc factum ſit debere excoli dicit, ut Domitiani de ſe judicium comprobetur. Fruſtra enim hoc ad oratoris illius, quem in hoc opere inſtituit, mores retuleris, quoniam ſubjicitur „ut eos non immerito proba„verit" „ne feſeliſſe — vi„dear." De „*modo* excolen„di" vid. 3, 8, 67.

in omnibus — in eloquentia. De affectata a Domitiano laude poetices cf. 10, 1, 91 et aliquot Statii loca. Dolendum eſt et ingemiſcendum, etiam Quintilianos potuiſſe eo delabi turpitudinis ut tanto ἀλάζονι palparentur. Neque enim per Suetonium, Tacitum, Dionem ignorare nobis licet, cujusmodi eſſet praeclarum iſtud poetices ſtudium et Germanicus ille triumphus, unde cognomen ſciivit. Vid. Tac. Agric. c. 39. 2. Hiſt. 4, 86 extr. Suet. Domit. 2. 20. Dio Caſſ. p.

297 nentiſſimum? Quod ſi nemo miratur poëtas 4
maximos ſaepe feciſſe, ut non ſolum initiis operum ſuorum Muſas invocarent, ſed provecti quoque longius, cum ad aliquem graviorem veniſſent locum, repeterent vota et
velut nova precatione uterentur: mihi quo- 5
que profecto poterit ignoſci, ſi, quod in initio, quo primum hanc materiam inchoavi,

5. *in initio.* Sic Turic. a ſec. manu (cum prima dediſſet *initium* cum Alm.) et Jenſ. (tac. Geſn.) Tarv. Loc. Ruſc. Ald. utr. Ceteri omittunt *in.* Sed aptius videtur poni id, quoniam *initium* hic dicit pro *prooemio* ſui operis, non quovis initio. Ita ſatius fuerit etiam modo (§ 4.) ad „*initiis* operum" inferi *in,* quanquam in libro nullo legitur. cf. 1. § 5. „quia *Initiis*" ubi addunt *in* Jenſ. (tac. Geſn.) et omnes ante Gryph. meae. Codex quidem, quod ſciam, nullus. cf. tamen de *in initio* Drakenb. ad Liv. 4, 7, 11. Oudend. ad Suet. Caeſ. c. 4 qui *in* proſcribunt fere. *quo primum.* Ita Guelf. (niſi quod *q. primo*) Turic. (ex pr. coll.) Ioann. Bal. Voſſ. 1. 5. Bern. Goth. Camp. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Andr. et meis ante Gryph. exc. Venet. Bad. Cerv. Hae enim cum recentt. *cum primum,* quod corrigendo invexit Regius, obſequente prima Veneta (cf. not. crit. ad 1, 6, 26 *nulla* — *an praedura*). Equidem verius puto *quo,* ut minus jejunum quam ſi *initium* animadvertit eſſe tum, cum aliquis *inchoat.* Etiam hic robuſtior ſit ſententia ſi ad *initium* cogitamus de ipſo Quintiliani *prooemio,* ubi *quo* convenientius eſſe quam *cum* facile apparet: De *quo* et *cum* cf. 2, 15, 6. Fateor autem, ſi recte collatio Turic. poſterior Reim. 1103. Vide tamen quae pro Domitiani facultate poëtica disputat ingenioſiſſimus ſenex Merianus ad Claudiani raptum Proſerpinae Francogallice verſum p. 36. An, cum Geſnero, excuſabimus Quintilianum eo, quod prodit Dio l. c. ὅτι — ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο Δομιτιανὸς, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι θωπεύειν, τοῖς δὲ, ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκουν? Sed *necessitatem* ipſe deliberationibus exemit 3, 8, 22. 23.

4. *repeterent vota.* cf. Iliad. 2, 485. 761. 11, 218. 14, 508. 16, 112. Aeneid. 6, 641. 9, 77. 10, 103.

quo primum. cf. not. crit. extr.

non feceram; nunc omnes in auxilium deos ipſumque in primis, quo neque praeſentius aliud, neque ſtudiis magis proprium numen eſt, invocem: ut, quantum nobis expectationis adjecit, tantum ingenii aſpiret, dexterque ac volens aſſit, et me qualem eſſe credi-6dit, faciat. Cujus mihi religionis non haec ſola ratio, quae maxima, eſt; ſed alioqui ſic

tacuerit varietatem Cod. ut credi poſſit is dare *cum pr.* (qualis et Alm. ſcriptura videtur) praeferre me primam illam Turic. manum *quod* (i. e. quale) *initium*, *cum pr.* *feceram.* Sic Turic. Guelf. Goth. Alm. Voſſ. 1. 2. et edd. (praeter Camp.) ante Gryph. meae omnes. Probat Geſnerus, ſed ſervavit recentiorum *fecerim.* *proprium.* Ita Turic. (alt. coll.) cum Alm. Goth. Voſſ. 2. 3. Bern. et edd. (de Jenſ. tac. Geſn.) ante Ald. omnibus meis, exc. Tarv. Badius in pr. ed. in margine ponit *propitium*, quod deinceps tuentur omnes. *credidit.* Una mearum Tarv. *credit.* cf. 3, 3, 8. *ſed alioqui.* Sic Turic. (a prima manu, a ſecunda *ſ. alia quia* vel *ſ. alia qua*, hoc enim in alt. coll.) Guelf. Goth. cum Alm. Bal. Voſſ. 2. Bern. Vallenſ. et edd. meis ante Gryph. Recentiores *ſed alia qua.* Ante Ald. ab edd. (praeter Camp.) aberat *ſed.* Badius in pr. ed. *alioqui: ſed ſic*, ſine auctore. Noſtrum probat ipſe.

5. *expectationis.* Aliorum, qui, poſt hunc ab Auguſto tributum mihi honorem, oculos in me convertunt.

dexter ac volens. Solennis formula in Deorum pace expoſcenda, quam hoc noſtri loco ut multis aliis illuſtrat Briſſonius de formulis l. 1, 117. Frequentius etiam junguntur *volens propitius* vid. eundem c. 114. Egit de eadem formula Burm. ad h. l. item ad Val. Flacc. 2, 374. qui ablegat ad Servium in Aeneid. 1, 737 repetentem hoc e diſciplina Etruſca. *Dexter* autem eſt propitius. vid. Serv. ad Aen. 8, 302. Virgil. Georg. 2, 41 Maecenatem ipſum quoque *volentem* expetit, quam ſcripturam recte tenet Voſſius in verſione et Commentario.

6. *Cujus — religionis* h. e. quarum precum, actus religioſi; ne forte quis h. l. interpretetur in genere *diligentiam*, ſine reſpectu ad deos.

alioqui, i. e. praeterea cf. 2, 15, 9. 5, 6, 4. 12, 10, 17. 63.

procedit ipſum opus, ut majora praeteritis ac magis ardua ſint, quae ingredior. Sequitur enim, ut *judicialium cauſarum*, quae ſunt maxime variae ac multiplices, ordo explicetur: quod *prooemii* ſit officium; quae *ratio narrandi*; quae *probationum* ſit *fides*, ſeu *propoſita* confirmamus, ſeu *contra dicta* diſſolvimus; quanta vis in *perorando*, ſeu reficienda brevi repetitione rerum memoria eſt judicis, ſive affectus (quod eſt longe potentiſſimum) commovendi. De quibus partibus 7
ſingulis quidam ſeparatim ſcribere maluerunt, velut onus totius corporis veriti, et ſic quoque complures de unaquaque earum libros ediderunt: quas ego omnes auſus contexere, prope infinitum mihi laborem proſpicio, et ipſa cogitatione ſuſcepti muneris fatigor. Sed durandum eſt, quia coepimus: et, ſi viribus deficiemur, animo tamen perſeverandum.

qui recentiores ſequitur, Geſnerus. cf. not. exeg. Obrechtus ſ. *alia quia*, fortaſſe ex Argent. quocum conſentiat Turic.

6. *procedit*. Turic. a prima manu *procredit*, in margine *progreditur*, quod ipſum dat Andr. *prooem. ſit off.* Jenſ. (tac. Geſn.) et edd. meae ante Baſil. omnes, exc. Ald. omittunt *ſit*, quod placet. Codd. tamen verbum dare videntur omnes. 7. *infinitum mihi*. Turic. Guelf. *finitimum* cum Voſſ. 3. Errore proclivi, qui tuetur *mihi*, quod cum aliquot codd. omiſit Obr. *deficiemur*. Bodl. *deficiemus* cum Tarv. Ald. (non Venet. ut narrat Gibſ.). Praefero tamen paſſivum in ſtructura adjecti ablativi cf. 5, 7, 23 *deficietur numero* (quanquam et illic Goth. et Turic. *deficiet* Voſſ. 1. 3.

propoſita. cf. 3, 9, 5 ubi *propoſitio*.

7. *et ſic quoque*. cf. 2, 10, 14. item 1, 5, 42.

I. Quod *principium* Latine vel *exordium* dicitur, majore quadam ratione Graeci videntur προοίμιον nominasse: quia a nostris initium modo significatur; illi satis clare partem hanc esse ante ingressum rei, de qua dicendum sit, ostendunt. Nam, sive propterea, quod οἴμη *cantus* est, et citharoedi pauca illa, quae, antequam legitimum certamen inchoënt, emerendi favoris gratia canunt, *prooemium* cognominaverunt: oratores quoque ea, quae, priusquam causam exordiantur, ad conciliandos sibi judicum animos praeloquuntur, eadem appellatione signarunt: 29

deficit.) 3, 6, 83. 3, 8, 23. Alia ratio loci 11, 3, 173. „*deficientis dolore.*“ vid. Drakenb. ad Liv. 22, 49, 1. Camp. *defecerimus.*

1. *quia a.* Displicet sonus cf. 1, 4, 12. 3, 6, 32. Turic. a sec. manu *quod a* et sic dedit Obr. Ex Argent. profecto. Guelf. *quo.* Andr. *quo a* cum Sich. Permutantur in MSS. *quo* et *quod* vid. Drakenb. ad Liv. 36, 33, 3. item *quod* et *quia.* id. ad 38, 36, 4. (nos ad 6, 1, 32.) Expungas etiam *a*, vel pro *quia* scribas *quoniam*, nam et haec confusioni obnoxia id. ad 40, 13, 7. Camp. *quia nostris* ex errore puto pro *quod a nostris* nam *qui* saepissime hic ponit pro *quod* cf. 3, 6, 64.

2. *cognominaverunt.* Sic Codd. ut videtur, omnes, quod in Vallensi diserte memorat Badius. *Vocaverunt* pro eo dant edd. Jens. (tac. Gesn.) et meae ante Basil. omnes, exc. Camp. quo accedit Gryph. Item *carmen* in nullo est Codice, quod paulo ante pro *certamen* invexit Philander, foedissime compilatus et inquinatus a Turnebo vel potius eo qui magni viri nomen ementitus est. Rectissime *certamen* tuetur Gesnerus ex Graeco ἀγών. *Carmen* ex meis sola dat Basil. aliae tamen in margine.

signarunt. Turic. *signaturi* cum Alm. miro erroris consensu. cf. 3, 6, 68.

1. *quia a.* vid. not. crit.

2. *citharoedi — prooemium.* Recte ad Aristot. Rhet. 3, 14, 1. ablegat Philander.

five, quod οἶμον iidem Graeci *viam* appellant, 3
id quod ante ingressum rei ponitur sic vocare est institutum: certe *prooemium* est, quod apud judicem, priusquam causam cognoverit, prosit. vitioseque in scholis facimus, quod exordio semper sic utimur, quasi causam judex jam noverit. Cujus rei licen- 4
tia ex hoc est, quod ante declamationem illa
299 velut imago litis exponitur. Sed in foro quoque contingere istud principiorum genus secundis actionibus potest; primis quidem raro unquam, nisi forte apud eum, cui res

3. *quod ap. jud. priusquam — profit.* Sic Vallensis referente Badio, et reliqui Codd. Jens. (tac. Gesn.) *q. a. j. dici p. — possit* cum edd. ante Basil. exc. Camp. quo accedit Gryph. Bad. tamen pr. et Ald. *prosit* pro *possit*, Tarv. autem *poscit*.

4. *decl. illa.* Turic. et Guelf. *d. illam* cum Alm. et edd. Jens. (tac. Gesn.) et (exc. Camp.) meis ante Bad. qui e Vallensi reposuit nominativum. cf. 3, 8, 45 a quo loco ut vindicatur nominativus in pronomine, ita e nostro auctoritatem, illic habet *velut* pro *vel.* Etiam Bern. *illa.*

raro unquam. Sic Turic. et Alm. Sed Guelf. Goth. Voss. 2 *raro nunquam* cum edd. ante Stoerium meis omnibus, nisi quod Ald. et Basil. dant *raro vel nunquam*, Cod. quidem auctore nullo. Nostram defendere videntur Codd. Britt. et Arg. cf. 5, 7, 22 ubi omnes libri consentiunt, quanquam in Basil. margine et ibi *raro aut fere nunquam.* Gesnerus veterum edd.

4. *illa velut imago.* Significat *thema*, quod praemittitur declamationi, velut in Senecae et Quintilianeis, continens omnem causae expositionem. cf. 4, 2, 28. 7, 1, 4.

secundis actionibus. Ejusmodi sunt libri secundae actionis contra Verrem, ubi, cum semel non potuisset ad finem perduci judicium, triduo post (unde *comperendinatio* dicta) interrogatis testibus et defenso reo, iterum accusationem intendit Cicero. Quanquam eorum nihil revera accidit, sed ficta solum a Cicerone fuit haec secunda actio. *Primas actiones* habes 12, 9, 16. Alia ratio est 5, 10, 113.

5 aliunde jam nota ſit, dicimus. Cauſa principii nulla eſt alia, quam ut auditorem, quo ſit nobis in ceteris partibus accommodatior, praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus, inter auctores plurimos conſtat, ſi *benevolum*, *attentum*, *docilem* fecerimus: non quia iſta non per totam actionem ſint cuſtodienda, ſed quia initiis praecipue neceſſaria, per quae in animum judicis, ut procedere ultra poſſi-
6 mus, admittimur. *Benevolentiam* aut a perſonis ducimus, aut a cauſis accipimus. Sed *perſonarum* non eſt (ut plerique crediderunt) triplex tantum ratio, *ex litigatore*, *et adver-*

ſcripturam revocavit; parum recte. Similis noſtrae locutioni *nemo unus* vid. Drakenb. ad Liv. 3, 12, 4. et *raro alias* ad 3, 69, 1. 5. *non quia — non.* Sic. Codd., ut videntur, omnes, quod in Vall. memorat Bad., et ed. Camp. Ceterae ante Ald. *quin* pro *quia*, amandato *non* poſt *actionem*. Bad. ſec. et Cerv. omittunt negationem, qui ſi cum vett. *quin* haberent pro *quia* exiſteret ſtructura Ciceroni in primis familiaris. Sed et noſtra non raro apud eundem legitur et ipſa eſt in Quintiliani 1, 6, 19. *Non* Camp. et Ald. nobiscum habent poſt *iſta*, aptiſſimo loco; Reliqui ante Stoerium poſt *actionem*.

6. *tripl. tantum rat.* Omittunt *tantum* Tur. Guelf. Goth. Bern. et edd. meae ante Leid. omnes praeter duas Baſill. Aegre tamen eo careas. Badius in not[illegible]: „ſubauditur *tantum* aut „*praeciſe*."

6. *triplex — ratio.* Ariſtot. Rhet. 3, 14, 7. Λέγεται (τὰ προοίμια) ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ — καὶ τοῦ ἐναντίου. Ad quem locum Victorius (p. 700) animadvertit aut non dirigi in Ariſtotelem Quintiliani reprehenſionem aut ſine cauſa improbeque invadi philoſophum, qui *dicentis* nomine non *reum* tantum ſed *actorem* etiam appellaverit, ut fortaſſe Cicero quoque intellexerit (de Or. 2, 79). Cf. Cic. De Or. 2, 43 unde itidem apparet quo ſignificatu *reum* dixerit Victorius, videlicet pro *litigatore*. Ex ſuperiore Ciceronis loco colligas, etiam ipſum potuiſſe reſpici: a

ſario, *et judice*. Nam exordium duci non- 7
nunquam etiam ab actore cauſae ſolet. Quanquam enim pauciora de ſe ipſo dicit et parcius, plurimum tamen ad omnia momenti eſt in hoc poſitum; ſi *vir bonus* creditur. Sic enim continget, ut non ſtudium advocati videatur afferre, ſed paene teſtis fidem. Quare in primis exiſtimetur veniſſe ad agendum, ductus officio vel cognationis, vel amicitiae; maximeque ſi fieri poterit, reipublicae, aut alicujus certe non mediocris exempli.

7. *etiam — enim pauc.* Interjecta τοῖς *etiam* et *pauc.* omittunt Alm. et Tur. cf. ad Praef. noſtr. p. 45. *Etiam* cum Goth. et Voſſ. 2 omittit Camp. *Quanquam — dicit*, Guelf. *Q. — dicat*. *continget*. Turic. *contingit* cum Alm. et edd. Camp. Obr. *exiſtimetur — ductus*. Turic. *exiſtimentur* (a ſec. manu) — *ducti* cum Camp.

Qu. Expreſſus enim fere ibi eſt Ariſtoteles.

7. *advocati — fidem.* 5, 13, 10, 6, 2, 4. *Advocatus* ſaepe apud noſtrum eſt is ipſe, qui cauſam orat. cf. §45. 46. 11, 1, 19. 12, 3, 6. 12, 7, 4. Diverſa eſt ſignificatio 12, 8, 5. Sententiam ipſam repetiit 10, 1, 111.

alicujus — exempli. *Exemplum* futurum intelligitur, non praeteritum. Sic Livius 2, 44, 2 „in *praeſentia* re ipſa, *exem-„plo* in perpetuum." Vellej. 2, 47. 25. *facto* et *rei* opponit *exemplum*. Et Plinius de ipſis, quas patronus ſuſcipere debeat, cauſis Epiſtol. 6, 29, 2 (ubi *refert* videtur mutandum in *referret*) *pertinentes* videlicet ad *exemplum* (it. Epiſt. 9, 13, 25 „intereſt *exempli*"). App. Metam. 3 p. Pric. 44. „*exemplo* — profutura." Si minus igitur reipublicae officio ductus videri poſſis in hac ipſa, quam agis, cauſa, utpote ad rempub. non pertinente neque ſatis momenti habente; reſtat ut doceas ad exemplum cauſam pertinere. Sic et noſter mox §. 33. „res — pertinens ad *exemplum*." Haec interpretatio fuit retinenda, quae a Turnebo illo affertur, cum Geſnerus cogitet de exemplo alicujus magni oratoris, qui olim ſimilem cauſam ſuſceperit, et quo ſe tueatur is, qui nunc agit. Ei rationi magnopere repugnat *officii* vocabulum, cujus nulla vis eſt in re

Quod ſine dubio multo magis ipſis litigatoribus faciendum eſt, ut ad agendum magna atque honeſta ratione, aut etiam neceſſitate,
8 acceſſiſſe videantur. Sed ut praecipua in hoc dicentis auctoritas, ſi omnis in ſubeundo negotio ſuſpicio ſordium, aut odiorum, aut ambitionis abfuerit: ita quaedam in his quoque commendatio tacita, ſi nos infirmos et impares agentium contra ingeniis dixerimus,
9 qualia ſunt pleraque Meſſalae prooemia. Eſt enim naturalis favor pro laborantibus: et judex religioſus libentiſſime patronum audit, quem juſtitiae ſuae minime timet. Inde illa

8. *auctoritas ſi.* Guelf. *a. ſit ſ.* Turic. ſuperſcriptum habet hoc *ſit*, quod eſt praeterea in omnibus edd. meis ante Bad. quo accedit Ald. ſec. Badius auctore Vallenſi omiſit, recte; omnibusque reliquis, ut videtur, Codd. aſtipulantibus; velut Goth. *ſub. negotio.* Guelf. *ſub. negotium.* Bad. et Cerv. *ſ. negotiu.* *abſuerit.* Turic. a prima manu *afuerit* cf. Drakenb. ad Liv. 24, 41, 11. et Oud. ad Suet. paſſim.

ag. contra ingeniis. Hunc ordinem, qui eſt in Codd. meis et edd. anteGryph. praetuli poſteriorum *ing. cont. ag.* Edd. Jenſ. Loc. Ven. Ruſc. *e contra* dant, quod recte improbat Regius. Bad. et Cerv. *e contrario.* Turic. et Alm. haec turbant (pro *imp.* — *ing.*): *in partes a. c. ingentes.* 9. *quem* — *minime timet.* Camp. *q. timere* — *minime videt.* Praepoſtere.

acta, quae nullo noſtro facto poſſit vel effici vel vitari. Sed ubi *exemplum* eſt utilitas, vel damnum, quae redundent hinc in poſterum, ferri poteſt. Nec eſt quod graveris uſum ejus, quod, etſi minus proprium *exemplo* quam *cogn. am. reip.*, tamen potuit ſubjici hisce nominibus rerum, quibus impoſita quaſi eſt perſona. *Duci officio* dicitur orator etiam 12, 1, 12. 12, 7, 1. Similem de *exemplo* locum habes 6, 1, 22.

8. *Sed ut praecipua.* Immutavi diremtionem Geſneri, qui hanc § ab *Quod ſine dubio* ordiebatur. Sed referuntur illa ad praecedentia, hinc novum argumentationis momentum explicatur „*ſine dubio*“ intellige *ſane* (cf. 1, 6, 12), neque tamen conjunge cum „*Sed*“ hujus §.

veterum circa occultandam eloquentiam
simulatio, multum ab hac nostrorum tem-
porum jactatione diversa. Vitandum etiam, 10
ne *contumeliosi*, *maligni*, *superbi*, *maledici*
in quenquam hominem ordinemve *videamur*,
praecipue eorum, qui laedi, nisi adversa
judicum voluntate, non possunt. Nam in 11
judicem ne quid dicatur, non modo palam,
sed quod omnino intelligi possit, stultum
erat monere, nisi fieret. Etiam partis ad-
versae patronus dabit exordio materiam:
interim cum honore, si eloquentiam ejus
ac gratiam nos timere fingendo, ut ea
suspecta sint judici, fecerimus: interim per

10. *praecipue.* Sic Turic. Goth. Voss. 2. cum edd. ante Gryph. omnibus exc. Ald. Ceteri *praecipueque* cf. 3, 1, 15.

adversa — voluntate. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2 Bern. et edd. ante Gryph. omnibus. Basil. in margine ponit *aversa — v.* quam scripturam a Gryphio inde dant omnes edd. Malui veterum fidem sequi, cum *adversam voluntatem* etiam aliis locis severi critici defenderint. cf. Drakenb. ad Liv. 1, 46, 2. ubi id maxime est documento, et *aversam* et *adversam* voluntatem pro re nata dictam esse a veteribus, quod in Livii lib. 6 c. 40, 14 oppositas videmus *adversas secundis* auribus. Neque enim illo loco quisquam malit *aversas*, quanquam et has alibi recte tuemur, velut Liv. 24, 26, 10. Ut *secunda* et *adversa fortuna*, sic etiam *voluntas*, *secunda* vel *propensa* opponitur *adversae*. Cf. Gronovii Observ. p. ed. Platn. 771. *Adv.* et *Av.* saepissime confundi exemplis probas inter multos alios Drakenb. ad Liv. 2, 31, 6.

non possunt. Turic. *n. possint* cum Bern. et Ald.

11. *Etiam part. adv.* Guelf. *Et enim p. a.* cum Voss. 1. 3. Bern. Ioann. Vall. et edd. meis ante Bad. sec. omnibus exc. Camp. et Ald.

9. *veterum.* Cujus potissimum aevi sint *veteres* h. l. apparet loco gemino 12, 9, 5.

contumeliam; sed hoc perquam raro, ut Asinius pro Urbiniae heredibus Labienum adversarii patronum inter argumenta malae causae
12 posuit. Negat haec esse prooemia Cornelius Celsus, quia sint extra litem. Sed ego cum auctoritate summorum oratorum magis ducor, tum pertinere ad causam puto, quidquid ad dicentem pertinet: cum sit naturale, ut judices iis, quos libentius audiunt, etiam
13 facilius credant. Ipsius autem litigatoris persona tractanda varie est. Nam tum dignitas

12. *etiam facilius.* Hoc ordine Turic. Goth. (tac. Gesn.) omnesque meae ante Gryph. quem revocavit Obr. accedit Guelf. per errorem dans *ea fac.* Recentiores *fac. etiam* in quo est affectatio ab hoc loco aliena.

11. *Asinius pro Urbin. hered.* De Asinii Pollionis et Labieni inimicitiis cf. 1, 5, 8. Causa haec Urbiniana, quantum cognosci potest e duobus, quibus praeterea tangitur, locis (7, 2, 5. 26.) hujusmodi fere fuit. Iis, qui vel ex testamento, vel cognationis jure, cernere vellent hereditatem Urbiniae cujusdam, opposuit se Clusinius Figulus, qui se mortuae filium dicebat, cum heredes eum servum esse contenderent, nomine Sosipatrum. Hunc igitur sive Figulum sive Sosipatrum eo ipso in invidiam vocare studet Pollio, quod cum tantae nequitiae homine, qualis esset Labienus, consuetudinem contraxerit. cf. de re ipsa in universum 12, 1, 13. Si tertius ejusdem nominis Labienus intelligi possit, historicus (quod ob longam, quae Pollioni contigit, aetatem a veri similitudine non abhorret, et haec ratio probatur a Bondamo ICto in Varr. Lect. (Zutph. 1759. 8.) p. 373.), habebimus hominem hac Pollionis asperitate dignum, quoniam ejus, ut Seneca pater narrat (p. Bip. 360) „erat summa infamia, summum odium.“ Orationis hujus meminit Dialog. de oratt. c. 38. ubi nomen *Urbiniae* docte reposuit Lipsius. Item Charisius apud Putsch. p. 59 ubi Bondamus (l. l. p. 22.) pro *provinciae heredibus* egregie emendat *Urbiniae h.*

ejus allegatur, tum commendatur infirmitas.
Nonnunquam contingit relatio meritorum,
de quibus verecundius dicendum erit sua,
quam aliena, laudanti. Multum agit sexus,
aetas, conditio, in feminis, senibus, pupil-
lis, liberos, parentes, conjuges allegantibus.
Nam sola rectum quoque judicem inclinat 14
miseratio. Degustanda tamen haec prooe-
mio, non consumenda. Adversarii vero
persona prope iisdem omnibus, sed e con-
trario ductis, impugnari solet. Nam et po-
tentes sequitur invidia, et humiles abjectos-
que contemtio, et turpes ac nocentes odium:
quae tria sunt ad alienandos judicum animos
potentissima. Neque haec dicere satis est, 15
quod datur etiam imperitis: pleraque au-
genda, aut minuenda, ut expediet. Hoc
enim oratoris est, illud causae. Judicem con-

13. *in feminis.* Turic. *ut fem.* cum Alm. et Camp. Posteriores edd. meae ad Stoerium usque utrumque dant *ut in f.* cum Goth. et Voss. 2. Nostra scriptura sola vera, quam tuentur Guelf. et reliqui, ut credibile est, Codd.

14. *non consumenda.* Sic Codd. (quod in Vall. diserte memorat Bad.) item Camp. Ed. Tarv. *n. consumanda* cum Ald. Bas. Bad. Cerv. At Jens. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. *consummanda* sine *non*, quod de conjectura inserit Regius. A Gryphio inde meae edd. nostrum dant.

15. *illud causae.* Turic. et Guelf. *illa causae.* cum Voss. 1. 3. Bern. Camp. Nostrum, quod in reliquis edd. et Codd.

13. *allegatur — commendatur.* Attende opposita. *Allegatur* enim id, quod sua gratia reliqua potest tueri, *commendatur* quod ipsum auxilio eget. cf. 3. 8. 46.

verecundius — sua, cum litigator pro se ipse dicit.

15. *illud causae.* Cf. not. crit.

16 ciliabimus nobis, non tantum laudando eum, (quod et fieri cum modo debet, et eſt tamen parti utrique commune) ſed ſi laudem ejus ad utilitatem noſtrae cauſae conjunxerimus, ut allegemus *pro honeſtis* dignitatem illi ſuam, *pro humilibus* juſtitiam, *pro infelicibus* miſericordiam, *pro laeſis* ſeveritatem, et
17 ſimiliter cetera. Mores quoque, ſi fieri poteſt, judicis velim noſſe. Nam prout *aſperi*, *lenes*, *jucundi*, *graves*, *duri*, *remiſſi* erunt, aut aſſumere in cauſam naturas eorum, qua competent, aut mitigare, qua repugna-
18 bunt, oportebit. Accidit autem interim hoc quoque, ut aut nobis *inimicus*, aut adverſario ſit *amicus*, qui judicat: quae res utrique 302 parti tractanda eſt, ac neſcio an ei magis, in quam videtur propenſior. Eſt enim non-

Goth. Britannicis tribus et Voſſ. 2. ſi recte tacuerunt conferentes, habet aliquam difficultatem, cum non ſit manifeſtum prorſus, quo referas neutrum ſingulare; in plurali *illa* intelligas *potentiam*, *humilitatem*, *turpitudinem* adverſariorum. In Turic. a ſec. manu eſt: *illa cauſa*.

16. *ad utilitatem — conjunxerimus.* Voſſ. 1. 3. *a. u.* — *adjunxerimus.* Voſſiana ſcriptura emendantem librarium ſapit, neque rem conficit. Paulo inſolentior, quam hic animadvertimus, ſtructura iterum comparet 8, Prooem. 33 „laude *ad* „dignitatem *conjuncta.*" *dign. illi ſuam.* Guelf. poſt *dign.* inſerit *illaeſam*, cum Camp. et marg. Baſ. praepoſtera ſimilium literarum repetitione.

18. *in quam.* Jenſ. Tarv. Loc. Ven. Ruſc. *in quem*, quod et conjecit Francius. Sed Badius diſerte monet, ſe reponere

16. *ad utilitatem — conjunxerimus.* vid. not. crit.

18. *an ei magis. Magis* h. l. valet cautius, circumſpectius. Ineſt ipſi *tractandi* verbo curae et ſolicitudinis ſignificatio, qualis ſolet eſſe medicorum aegra membra contrectantium. cf. 5, 12, 7. 5, 13, 24. 6, 1, 24.

nunquam pravis judicibus hic ambitus, adversus amicos, aut pro his, quibuscum simultates gerant, pronunciandi, faciendique injuste, ne fecisse videantur. Fuerunt etiam quidam rerum suarum judices. Nam 19
et in libris observationum, a Septimio editis

quam, quod deinceps est in omnibus meis. Neo Cod. video qui recedat. Equidem pariter ac Gesn. *quem* non graver.

pravis judicibus. Alteram vocem omittunt Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 1. 2. 3. Bern. edd. ante Basil. meae omnes, ad quarum rationem redeunt Gryph. Stoer. Chouet. Solus quidem Aldus praeter omissum *jud.* scribit etiam *pravus*. Ea quae est Codd. septem multarumque edd. constitutio loci possit placere, modo constet *pravum*, masculino genere sic fuisse dictum, ut *malum*, quod ego nolim sane affirmare. Aldina ratio maxime blanditur in quam et conjectura incidi, conjuncta praesertim cum *judicibus*. Haec tamen vox an ullo vetere Codice nitatur, quaeri debet; quanquam si Gibsoni silentio standum est, habemus tres Britannicos Codd. cum Andreana auctores hujus scripturae, sed hic in tribus saltem edd. connivebat. Neque is, qui Alm. excussit, rectum vidisse putandus est. Interim fortasse scripturam Aldinam ipsam rectissime tenebimus. *Pravi judices* ut bene dicantur, magnopere vereor. In Aldina constitutione possit durum videri quod *gerant* et *videantur* non habent proprie, quo referantur. Sed hoc facile subaudias ex superioribus „*qui judicat*," ut leni correctione effingas *gerat*, *videatur*; quod tamen ne ipsum quidem necessarium. Sed pro *gerant* Camp. et Obr. dant *gerunt*; neque hoc displicet, si pluralis in hoc verbo retinetur. cf. de omisso *judicibus* 3, 7, 24.

pravis judicibus. vid. not. crit.

19. *libris observ.* — *Septimio*. De hoc Septimio, ejusque opere, hic memorato, nihil praeterea prodi videtur a scriptoribus, nec refert singulos, qui hoc nomine fuerunt, percensere, cum nota in nullo eorum certa possit inveniri, quare ei tribuantur libri observationum. *Causa talis*, cui affuerit Cicero, non poterit esse ex iis, quas ipsi novimus, velut Ligarii, Dejotari, Marcelli (eas enim orationes memorat Turnebus h. l.), ubi causa fuerit Caesaris ipsius,

affuisse Ciceronem tali causae invenio: et ego pro Regina Berenice apud ipsam causam

19. *Berenice.* Haec est scriptura Codd. et vetustissimarum itemque recentiorum edd. Sed Jens. (tac. Gesn.) et reliquae usque ad Bad. sec. dant *Beronice*, exc. Ald. pr. Hoc eitam Gryph. revocavit, et sic multi multorum scriptorum Codd. praeferunt nomen, sicuti receptum est etiam apud Plutarchum Quaest. Graec. p. 292 E. Hinc natum corrupte *Veronica.* Sed unice sanam nostram esse rationem apparet ex vocabulo graeco Φερένικος (apud Pindarum v. c.) quod, Macedonica dialecto prolatum, est nostrum ipsum. *apud ipsam causam.* Sic Goth. Voss. 2. et edd. meae ante Stoer. omnes. Recentiores *ap. eam ipsam.* Habent eae auctores Codd. Guelf. et Turic. qui dant haec *ap. ipsam eam.* Alm. *ap. eam* solum habere narratur. Ceterorum nulla mentio. In meorum Codd. scriptura *eam* per errorem scriptum esse pro *causam* (*cām*), ipsa collocatione verborum apparet; neque opus est *eam* si *ipsam* positum fuit; quae geminatio sapit recentioribus linguis assuetum apud quem orationes illae sunt habitae; quoniam Qu. ex solo Septimii opere hoc totum rescivit.

Regina Berenice. Haec est, quam Titus amatam a se, etiam nuptias pollicitus, ab urbe dimisit invitus invitam (Sueton. Tit. c. 7); Agrippae majoris, regis Judaeae, filia, Herodis, patrui sui, Chalcidis in Syria regis, vidua. Quae cum bis Romae sit commorata, primum regnante Vespasiano, deinde redierit Titi jam imperatoris amorem resuscitatura, potuit variis modis in litem incidere, de qua tamen ab aliis nihil proditum invenio. Id maxime advertit legentem, quod regina ipsa suae causae disceptatrix fuisse dicitur. Narrat Dio Cassius, sive Xiphilinus, vulgi rumoribus impetitos fuisse Titum et Berenicen, inter aliosque Diogenem et Heram, Cynicum utrumque, in theatro probris eos onerasse, quorum alter flagris caesus fuerit, alter etiam capite plexus (l. 66. p. Reim. 1089). An forte, hisce ut poenam statueret Regina ab iis laesa, Titus deperiens eam a patre impetravit? „Nam „Vespasiano quoque seni regi„na Berenice, florens aetate „formaque, magnificentia mu„nerum grata" erat. Taciti verbis utor Histor. 2, 81. *Causam dicere* tamen vulgo in *defendendo* usurpatur, ut rea fuerit regina. Racinii tragoedia nobilitatus est Berenices et Titi amor.

dixi. Similis hic quoque ſuperioribus ratio eſt. Adverſarius enim fiduciam partis ſuae jactat, patronus timet cognoſcentis verecundiam. Praeterea detrahenda vel confirmanda 20
opinio, ſi quam praecipue domo videbitur judex attuliſſe. Metus etiam nonnunquam
303 eſt amovendus, ut Cicero pro Milone, ne arma Pompeji contra ſe diſpoſita putarent, laboravit: nonnunquam adhibendus, ut idem in Verrem facit. Sed adhibendi modus alter 21
ille frequens eſt et favorabilis, *Ne male ſen-*

librarium. Gryph. *apud eam cauſam*, minus bene quam *ap. ipſam c. cauſam dicere* habes 5, 11, 39. 7, 4, 3. *cauſam* et *eam* millies confuſa vid. apud Drakenb. ad Liv. 38, 58, 11.

ſuper. rat. eſt. Adverſarius enim. Miro conſenſu verba haec *rat. eſt. Adv.* omittunt Tur. Guelf. Alm. Voſſ. 1. 3. Pro *rat. eſt* Camp. *ratione*, frequenti errore, pro *enim* Guelf. *eum*.

20. *putarent.* Camp. *pugnarent* per errorem. Pluralem in verbo habent Tur. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) et edd. meae ante Stoer. omnes. Unus Obr. *putarentur*, perperam. Recentiores a Stoerio inde *putaret*, exc. Capp. et Geſn. Male.

20. *praecipue*, prae altera: eum tamen integer debuiſſet et medius utriusque partis in judicium venire.

Metus. Recte hic ad 6, 1, 13 ablegat Almelovenius.

putarent, judices.

idem in Verrem. Actione prima in Verrem, quae tota eſt prooemii loco, ſicuti appellatur etiam ab Aſconio Pediano; praemiſſa teſtium interrogationi. Hanc rectiſſime deſignat Geſnerus, quanquam vel in primo ſecundae actionis libro ſimile fere eſt prooemii argumentum. *Aſper et rarus* metus adhibetur Capite hujus orationis 12. 13. 17. *favorabilis* ſaepe apud noſtrum aliosque ſub Caeſaribus dicitur idem fere qui *gratioſus* apud priores. Sed eam ſignificationem vocabuli uſurpavit jam Vellejus, primus ni fallor 2, 34. 40. Livianum locum 22, 26, 4 vix defendas. Metus ille *favorabilis* eſt Cic. pro Quintio c. 1. extremo.

tiat populus Romanus, Ne judicia transferantur; alter autem asper et rarus, quo minatur corruptis accusationem, et id quidem in consilio ampliore utcunque tutius; nam et mali inhibentur, et boni gaudent: apud singulos vero nunquam suaserim, nisi defecerint
22 omnia. Quod si necessitas exigit, non erit jam ex arte oratoria: non magis quam appellare, etiamsi id quoque saepe utile est; aut, antequam pronunciet, reum facere. nam et minari et deferre etiam non orator potest.
23 Si causa conciliandi nobis judicis materiam dabit, ex hac potissimum aliqua in usum principii, quae maxime favorabilia videbuntur, decerpi oportebit. quo in loco Virginius fallitur, qui Theodoro placere tradit, ut ex singulis quaestionibus singuli sensus
24 in prooemium conferantur. Nam ille non hoc dicit, sed ad potentissimas quaestiones judicem praeparandum. in quo vitii nihil erat, nisi in universum id praeciperet,

populus Romanus. Guelf. *praetor* cum margine aliquot edd. Frequentissima confusio, quae in hac ipsa re est apud Cic. Act. pr. in Verr. c. 3. extr. cf. Drakenb. ad Liv. 31, 10, 4. it. Ruhnk. ad Vell. 2, 61, 3.

21. *consilio.* Sic Turic. Alm. Bern. Camp. Basil. Reliqui omnes *concilio.* Sed quis de judicibus unquam usurpavit *concilium?* cf. 11, 3, 127. it. 12, 10, 52.

utcunque. Goth. et Camp. *utrumque*, male.

23. *Virginius.* Turic. *Verginius* ut et supra 3, 1, 21.

21. *consilio.* int. judicum. cf. not. ex. ad 3, 8, 2.

23. *Virginius.* vid. 3, 1, 21.

quod nec omnis actio patitur, nec omnis causa desiderat. Nam protinus a petitore primo loco, dum ignota judici lis est, quomodo ex quaestionibus ducemus sententias? nimirum

24. *quod nec omn. act. pat. nec omn.* Tur. et Guelf. omittunt *nec — pat.* cum Alm. Male, et ex errore non nisi semel ponendi *nec omn.* Burm. etiam paulo supra *nihil erat* omittere Alm. narrat; quod tamen in Turic. non desideratur. Camp. pro *omnis actio* dat *rationis.*

24. *nec — actio — nec — causa.* Quare *actio* quaedam non patiatur hac ipsa § docet, quare *causa* non desideret § 25. *non desiderat* h. l. cave interpreteris: *non necesse habet, non indiget*, verum intellige: *reformidat*, *recusat*, ut Francogalli dicunt „elle ne s'en „soucie pas." Similis ad sententiam locus 4, 2, 61 „magni„ficentia neque in omnes cau„sas cadit — neque semper est „utilis." cf. *desiderandi* verbum 4, 2, 86. 4, 3, 2. Hoc demum modo si accipias, apta sunt, quae subjiciuntur, ubi, haec praeparandi ratio si adhibeatur in duriore causa, non supervacua ostenditur, sed inutilis. Actio *non patitur*, quidquid pro ipsius conditione ne fieri quidem potest; causa *non desiderat*, quidquid nociturum est. Exemplum nunc solum succurrit Columell. 12, 52, 13 „Minime desideratur vapor „ignis." i. noxius est, quod ostendit Gesn. in Thes. qui et ad ipsum locum *non opus esse* pro *noxium esse* dici a Cicerone (ut pro Cluent. c. 50 extr.) et aliis docet. Quod ipsum quidem a Celeb. Schneidero eripitur nobis, eruente haec e scriptura Cod. Sangerm: „ut — minime deside„retur." Licet tamen adhuc dubitare de veritate scripturae. Minus fortasse vicero, hanc sententiam inesse verbis Ciceronianis de Orat. 2, 18 init. „neque — aetas *id* mea" (Catuli senis, praeceptis instrui) „*desiderat.*" Aptius tamen hoc interpretari videor: *refugit aetas mea*, quam *non requirit.* cf. § 39.

primo loco i. e. Si prius, quam adversarius dicimus. Secundo enim loco (cf. §. 4) etiam *a petitore* (h. e. *pro actore; petitor* h. l. accusatorem quoque comprehendit vid. ad 5, 10, 4) sententias prooemii ducat aliquis ex quaestionibus, quando ex oratione adversarii judici jam nota lis est cf. notam ad 4, 2, 28.

res erunt indicandae prius. Demus, aliquas (nam id exigit ratio nonnunquam), etiamne potentissimas omnes, id est totam causam?
25 sic erit in prooemio peracta narratio. Quid vero? si (ut frequenter accidit) paulo est durior causa; non benevolentia judicis petenda ex aliis partibus erit, sed non ante conciliato ejus animo nuda quaestionum committetur asperitas? Quae si recte semper initio dicendi tractarentur, nihil prooemio opus esset.
26 Aliqua ergo nonnunquam, quae erunt ad conciliandum nobis judicem potentissima, non inutiliter interim ex quaestionibus in exordio locabuntur. Quae sint porro in

indicandae. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Bodl. Bal. Camp. et aliquot praeterea edd. *judicandae*, male. *exigit.* Turic. a pr. manu *exigat*, cum Alm. non male.

25. *est durior causa.* Turic. et Guelf. omittunt *durior* cum Voss. 1. 3. Fons quidem erroris non apparet.

non ante. Guelf. *non nisi ante*, quod inseri volebat Regius, cum Bad. sec. (prior in marg.) Cerv. Basil. Gryph. Stoer. Chouet. et aliquot Burmanno memoratis; pessime. *Non* cave jungas verbo finito; pertinet ad participium, quod est casu tertio positum.

26. *Quae sint.* Turic. *Quod sint* a sec. manu *quot s.* cum Camp. Non male. Sed Alm. *quod.*

Demus aliquas. Cave accusativum ex *demus* pendere credas. *Potentissimae* quaestiones sunt in quibus maxime vertitur causa. cf. 3, 6, 21.

25. *paulo — durior causa.* Burmannus recte ad partes vocat Horat. Serm. 1, 10, 26 ubi *dura causa* itidem, quae difficile possit obtineri; cujusmodi fuisse causam illam Petilianam alio etiam loco ostendit Horatius Serm. 1, 4, 94, ubi vide Scholia. Sic noster 4, 5, 6 „*dura* propositio."

non ante conciliato. Vide not. Crit. si tanti.

26. *interim.* Ne intellige Quintilianeo more usurpatum adverbium. Is sensus est in „*nonnunquam.*" cf. 3, 8, 6.

caussis favorabilia, enumerare non est necesse, quoniam et manifesta erunt, cognita cujusque controversiae conditione, et omnia colligi in tanta litium varietate non possunt. Ut autem haec *invenire* et *augere*, ita quod 27 laedit, aut omnino *repellere*, aut certe *minuere*, ex causa est. Miseratio quoque aliquando ex eadem venit, sive quid passi sumus grave, sive passuri. Neque enim sum in hac 28 opinione, qua quidam, ut eo distare prooemium ab epilogo credam, quod in hoc praeterita, in illo futura dicantur: sed quod in

26. *favorabilia.* Guelf. *favorabiles* cum Voss. 1. 3. Sine sensu, quoniam sequitur *manifesta omnia.*

quoniam. Guelf. *quae* cum Goth. Voss. 3. Bern. „Eleganter" ait Harles V. C. Sed tum opus est ut in initio hujus sensus legatur *Quot*, non *quae.* Turic. *quum.*

27. *quod laedit.* Turic. *q. legit* cum Alm. cf. ad § 7.

28. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec e.* cf. ad 3, 11, 20.

28. *in hoc — in illo.* Qui sint ii, quorum sententiam probare se negat, nondum reperio. Neque enim de hac maxime prooemii et epilogi differentia, quidquam proditum est ab Aristotele, Cicerone, aliisve vel aequalibus vel recentioribus. Aliam tangit Hermogenes p. 31 (Sturm. in Partitt.) qui cum prooemia pariter atque epilogos ad movendos auditorum animos induci dixerit (πάθους — ἕνεκα — οἷον φόβου ἢ ὀργῆς, ἢ ἐλέου ἢ φθόνου ἢ τινος τοιούτου) discrimen statuit inter ea hoc intercedere τὰ μὲν προοίμια παρασκευάζειν πρὸς τὸ δέξασθαι ἢ ἀποθέσθαι τόδε τι πάθος· τοὺς δὲ ἐπιλόγους ἢ αὔξειν ἢ μειοῦν διὰ τῶν κεφαλαίων, τό (sic lego pro τῷ) τε ἤδη τέλεον ἐξαίρειν. In hac nostra auctorum hujus opinionis ignorantia, ipsa quoque qualis fuerit, potest dubitari. Si vulgarem usurpandi pronomina *hic* et *ille* regulam sequimur, voluerunt ii, quos improbat Qu.., in epilogo *praeterita*, in prooemio *futura* dici; et ita accepit haec verba Pseudo-Turnebus. Neque ta-

ingressu parcius et modestius praetentanda est judicis misericordia; in epilogo vero liceat

praetentanda est. Turic. *pertemptanda est* cum Alm. et Camp. qui tamen *pertent.* Sed hic error est frequentior quam in quo haereas. Altera inest menda, qua nullus meorum liber caret, quod *est* legitur, pro quo ratio poscit *sit.* Quis enim ferat: „non sum in hac opinione, ut eo distare prooemium cre„dam, quod — *dicantur*: sed quod praetentanda *est* (?) — in „epilogo vero *liceat*?" Si forte, quod ipsum in oratione obliqua (*ut credam*) minus placet, post *sed*, quoniam suam ipsius sententiam promit, indicativo usus est Qu., cur protinus in conjunctivum relabitur: *liceat.* Malim igitur refingere *sit*, quam *licet.* Neque adeo inauditum est, confundi a librariis *est* et *sit.* Cf. 3, 8, 22, ubi *sit*, exquisitior scriptura, ab uno Guelferbytano est mutatum pinguiori illo *est.* 4, 6, 52 *dic. sit* Goth. *d. est* (tac. Gesn.) 4, 2, 27. *def. est.* Turic. *sit.* 4, 2, 46 Guelf. *etiamsi sit* rell. *e. est.* 6, 3, 37. *seu. est*, editi *sit.* 7, 1, 9 *dictum sit.* Guelf. Goth. Camp. *d. est.* Reliqui veteres omittunt *sit*, a Badio inde recepta obtinet, quae sane placet, neque omni Cod. auctore caret. 7, 2, 18 *si* — *manifestum est.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *si* — *sit* (et sic necessario scribi docet, quod in eadem oratione sequitur, *neget*). Reliqui mei *est*, praeter Obr. omittentem *si* (minus bene) et dantem *sit*, quasi pendens ab *ut.* cf. Oudend. ad Suet. Cal. 50 not. 4 extr.

men sponte quis talem comminiscatur rationem. Si in prooemio movenda est miseratio, convenit profecto, ut haec petatur ab earum injuriarum significatione, quibus exagitatus in judicium venit litigator; quae vero manent eum, si causam non tenuerit, incommoda, ea, post expositam litem, judicibus longe clarius possunt ob oculos poni in epilogo et sic Cassiodorus apud Pith. p. 333. Neque obstant ea, de quibus dixi pronomina; *in hoc* ad prooemium, etsi remotius, optime refertur, quoniam id ipsum est, quod proprie nunc tractatur, *in illo* ad epilogum, qui foris arcessitur ad hanc disputationem, illustrandi causa. cf. ad 3, 10, 1. et mox § 36 *hic* — *illic*, manifestum in primis exemplum. vid. 6, 1, 9. Occurrit igitur Qu. ei, quicunque, quod *passuri* simus, in prooemio dici vetet, ex pervulgato illo praecepto. Sic et mox (§ 29) „miserabilem, si vincamur, exitum" qui est futurus, memorat. cf. 6, 1, 23.

praetentanda est. Vid. not. crit.

totos effundere affectus, et fictam orationem induere perſonis, et defunctos excitare, et pignora eorum producere: quae minus exordiis ſunt uſitata. Sed haec, quae ſupra dixi, 29
non movere tantum, verum ex diverſo amoliri quoque prooemio opus eſt. Ut autem noſtrum miſerabilem, ſi vincamur, exitum; ita adverſariorum ſuperbum, ſi vicerint, utile eſt credi. Sed ex iis quoque, quae non 30
ſunt perſonarum nec cauſarum, verum adjuncta perſonis et cauſis, duci prooemia
305 ſolent. Perſonis applicantur non *pignora* modo, de quibus ſupra dixi, ſed *propinquitates*, *amicitiae*; interim *regiones* etiam, *civitatesque*, et ſi quid aliud ejus, quem defendimus, caſu laedi poteſt. Ad cauſam 31

minus exord. Turic. (a pr. m.) *m. in ex.* cum Alm. Camp.

30. *caſu laedi poteſt.* Sic Guelf. niſi quod *ledi* dat. Accedit Bern. leviter discrepans *caſu leni poteſt.* Longius abſunt

pignora eorum. Defunctorum igitur; ſed quidni ipſorum potius, quorum res agitur? Malim igitur, quanquam invitis libris omnibus, reponi *reorum* pro *eorum*. Confuſio ea non infrequens eſt apud librarios cf. Drakenb. ad Liv. 26, 3, 10. Sed ecce ipſum hoc, quod conjeci, dantem e Qu. Caſſiodorum in rhetoribus Pithoeanis p. 353.

29. *quae ſupra dixi.* Suſpicor reſpici ad § 27 ubi *favorabilia* tanguntur; nam proxima ad epilogum pertinent, non ad prooemium. Obverſatur tamen maxime miſeratio. *Movere* (pro quo eſt *commovere* 6, 4, 6 in loco gemino) cum ſit in plurimis libris, nihil aliud niſi gloſſa eſt quod, hujus verbi loco, praeferunt quaedam editiones *tentare*, ex Regii nota arreptum.

30. *de quibus ſupra.* Haec, quoniam ipſum vocabulum ponit, *pignora*, ad § 28 referri credo, non ad § 13, quae eſt Geſneri ratio.

caſu laedi poteſt. Caſum h.

extra pertinet *Tempus*, unde principium pro Coelio; *Locus*, unde pro Dejotaro; *Habitus*, unde pro Milone; *Opinio*, unde in Verrem: deinceps, ne omnia enumerentur, *Fama judiciorum*, *Expectatio vulgi*. nihil enim horum in causa est, ad causam tamen per-

Turic. *causale dici p.* cum Bodl. (Sed Alm. *causa indici p.* dare narratur) et Voss. 1, qui haec praefert *Tale dici p.* Prorsus conspirare cum nostro videtur Voss. 3 qui siletur. Nec aliter Ald. Bas. Stoer. Chouet. Leid. Contra Goth. et Voss. 2 *causa dici p.* et haec plurimarum edd. est scriptura, ut ex meis Camp. Loc. Ven. Rusc. Bad. Cerv. Gryph. Gibs. Obr. Burm. Capp. Gesn. quo accedit Andr. cum aliquot ab aliis citatis. Consentiunt Jens. et Tarv. nisi quod pro *dici* habent *duci*, quod in suis exemplis inventum correxit Regius. Plurimarum, et ante nos receptam, scripturam defendere possunt videri Codd. Vall. Ioann. Bal. Arg. Sed sensus magnopere friget, nec quisquam syllabae *le* rationem reddidit, quae in tot bonos libros forte irrepere profecto non potuit, cum vicissim *ci*, postquam *di* seorsim positum conspicebatur, a librariis ultro adjiceretur. *Causale* autem, quod male jungebant pro *casu lae*, placere debebat ejusmodi ingeniis, universae sententiae plerumque securis.

31. *enumerentur.* Turic. *enumerem* cum Alm. Camp. reliquisque ante Ald. Sed redeunt ad sing. pr. pers. Bad. (qui tamen Vall. *enumerentur* dare narrat) Cerv. Obr. Et sane placet magis.

l. accipe calamitatem, ut non raro dicitur a scriptoribus v. c. 6. Prooem. 4. 6, 1, 19. Tac. Ann. 2, 26. Cic. ad Div. 4. 13 ubi vide Manut. ad Qu. Fr. 1, 4. Pro Coelio extr.

31. *extra pertinet.* Variata est locutio pro eo, quod modo dicebatur *applicari*, quo cum confer Senec. Quaest. Nat. 5, 16. „ceteri (venti) — his *applicantur*."

Coelio — Verrem. Pro Coel. c. 1. „miretur — quod *diebus* „festis" cet. Pro Dejot. c. 2. „Moveor etiam *loci* ipsius in„solentia." Pro Mil. c. 1. „haec novi judicii nova *for*„*ma*." In Verr. Act. pr. c. 1. „Inveteravit enim jam *opi*„*nio*."

tinet. Adjicit Theophraſtus ab oratione 32
principium, quale videtur eſſe Demoſthenis pro Cteſiphonte, ut ſibi dicere ſuo potius arbitrio liceat rogantis, quam eo modo, quem accuſator actione praeſcripſerit. Fidu- 33
cia ipſa ſolet opinione arrogantiae laborare: faciunt favorem et illa paene communia, non tamen omittenda, vel ideo, ne occupentur, *optare*, *abominari*, *rogare*, *ſolicitum agere*: quia plerumque attentum quoque judicem facit, ſi res agi videtur nova, magna, atrox, pertinens ad exemplum: praecipue tamen, ſi judex aut ſua vice, aut reipublicae commovetur, cujus animus ſpe, metu, admo-

32. *Adjicit*. Goth. *abducit* cum Voſſ. 2 ſolo; perperam. cf. praef. noſtr. p. 42. *oratione*. Sic Tur. Guelf. cum Codd. quotquot collati ſunt omnibus (niſi quod ſiletur Bern. quem tamen trahit Guelf.) et Camp. meisque ante Aldum omnibus, quo accedunt Bad. Cerv. Primus Aldus dat *actione*, effictum ſane ex eo, quod mox hoc ipſum vocabulum ſubjicitur. Ego tot auctoribus contra ire non ſuſtinui, neque video in recepta quidquam magnopere reprehendendum. Goth. 5, 7, 6 pro *actio* dat *oratio*. *praeſcripſerit*. Sic Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Voſſ. 1. 2. et edd. meae (exc. Camp.) ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. ſec. Gryph. Stoer. Chouet. Reliquae *praeſcripſerat*, quod quare de induſtria pro noſtro reponi voluerit Regius, non aſſequor. Tur. et Voſſ. 3 *praeſcripſeris* mira erroris communione.

32. *Theophraſtus ab oratione*. cf. de Theophr. 3, 1, 15. *Principium ab oratione* videtur fieri tum, cum de ordine orationis ſuae aliqua praefatur, qui cauſam dicit. vid. not. Crit.

quale — Demoſthenis. cf. 3, 6, 3. Contendit a judicibus orator μὴ τὸν ἀντίδικον σύμβουλον ποιήσασθαι περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ.

33. *paene communia*. cf. 3, 8, 5.

nitione, precibus, vanitate denique, si id
34 profuturum credemus, agitandus est. Sunt et illa excitandis ad audiendum non inutilia, si nos neque diu moraturos, neque extra causam dicturos existiment. Docilem sine dubio
et haec ipsa praestat attentio: sed et illud, si 30
breviter et dilucide summam rei, de qua cognoscere debeat, indicaverimus: quod Homerus atque Virgilius operum suorum prin-
35 cipiis faciunt. Nam istius rei modus est, ut propositioni similior sit, quam expositioni: nec quomodo quidque sit actum, sed de quibus dicturus sit orator, ostendat. Nec video,

33. *vanitate.* Sic mei libri omnes. Ioann. Voss. 1. 3. *novitate.* Sed saepe permutantur haec a librariis vid. Drakenb. ad Liv. 5, 1, 7. Et poterat tali confusione, frequentissima, se defendere Almelov. conjectura *varietate*, nisi sensu excluderetur. *agitandus.* Guelf. *adhortandus*, solus, puto.

34. *indicaverimus.* Turic. *indicarimus* (a pr. manu) cum Alm. Goth. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. quo acc. Ald. sec. Rectius puto. Guelf. et Voss. 3 *indicamus.*

vanitate h. e. mendacio, ut recte interpretatur Capper. cum Badius, Rollinus, Gedoynus, patrii sermonis intempestive memores, ambitionem judicis accipiant, quibus miror Gesnerum ipsum accedere. Si quis 11, 2, 23 *vanitatem* ita usurpatam crediderit, is illo quoque loco nostram significationem teneri posse admonitus facile sentiet. Hanc Nonius Marcellus (c. 4 voce *Vanum*) astruit locis e Cicerone productis, de Offic. 1, 42, 4 Tuscul. 3, 1. cf. *vana* 7, 1 11. 2, 34. 9, 2, 33. Potest autem haec *vanitas* non una ratione se ostendere, velut ostentando vid. Cic. Lael. c. 15. cf. et Vellej. 2, 60, 8. Quomodo oratorem suum in hac *vanitate* virum bonum possit tueri Qu., ipse viderit.

35. *Nam — modus.* Conjunctionem refer ad „breviter" et *modum* intellige mensuram. De *propositione* vide 3, 9, 5.

quod hujus rei poſſit apud oratores reperiri
melius exemplum, quam Ciceronis pro A.
Cluentio. *Animadverti, judices, omnem ac-* 36
cuſatoris orationem in duas diviſam eſſe par-
tes: quarum altera mihi niti et magnopere
confidere videbatur invidia jam inveterata
judicii Juniani; altera tantummodo conſuetu-
dinis cauſa timide et diffidenter attingere
rationem veneficii criminum, qua de re lege
eſt haec quaeſtio conſtituta. Id tamen totum
reſpondenti facilius eſt, quam proponenti:
quia hic admonendus judex, illic docendus
eſt. Nec me, quanquam magni auctores, in 37
hoc duxerint, ut non ſemper facere attentum
ac docilem judicem velim: non quia neſciam,

35. *pro A. Clu.* Omittunt *A* Guelf. Goth. et edd. meae ante Ald. omnes, quo acc. Bad. Cerv. Gryph.

36. *proponenti.* Turic. et Guelf. *ponenti* cum Alm. Camp. Nihil praeſidii eſt in hac ſcriptura, ſi quis haereat in *proponendo* quod proprie hujus loci non videtur. Nam et *ponere* dicitur pro *exponendo, narrando* velut 4, 2, 86 quod ipſum hinc eſt alienum.

36. *proponenti*, i. e. prius agenti. Hoc enim ſolet reſpondendo opponi velut 4, 2, 28. 6, 13, 2. Alioqui proponere eſt illius qui indicit quae jamjam ſit probaturus (vide modo *propoſitionem*). Sed hoc ipſum illius maxime eſt, qui prior dicit. Alter prioris argumenta convellit potius, quam ſua proponit.

37. *quanquam magni.* Deſcribitur Ariſtoteles, cujus auctoritate videntur multi Quintiliani aequales male uſi. Recurrit enim haec ſocordiae, pro prudentia venditae, objurgatio in narrationis praeceptis 4, 2, 64 ſqq. cf. et 5, 13, 9. Locus Ariſtotelis eſt Rhet. 3, 14, 7. (p. 373) οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν. Adverſus quem locum, ut ait ibi Victorius (p. 702) „Quintilianus *accu-* „*rate* diſputavit.“ De *id quod* cf. 8, 6, 1.

id quod ab illis dicitur, esse pro mala causa,
qualis ea sit non intelligi: verum quia istud
non negligentia judicis contingit, sed errore.
38 Dixit enim adversarius, et fortasse persuasit:
nobis opus est ejus diversa opinione: quae
mutari non potest, nisi illum fecerimus ad
ea, quae dicemus, docilem et attentum.
Quid ergo? Imminuenda quaedam et ele-
vanda, et quasi contemnenda esse consentio,
ad remittendam intentionem judicis, quam
adversario praestat: ut fecit pro Ligario 30
39 Cicero. Quid enim agebat aliud ironia illa,
quam ut Caesar minus se in rem, tanquam

38. *doc. et attentum.* Turic. et Guelf. *d. e. intentum* cum Alm. Bern. Camp. *Quid ergo? Imm.* Turic. et Guelf. *Q. e. est imm.* cum Alm. et Ald. Recte amandat Burm. ad 2, 3, 7 ubi designavit 2, 10, 5 aliaque aliorum loca, in quibus similis, rogandi forma, nec tamen negavit alicubi addi *est*. Mihi absque *est* ratio magis probatur. *elevanda.* Turic. et Guelf. *levianda* cum Alm. Edd. meae ante Bad. sec. omnes *levanda*, quo redit Basil. cum Cod. Ioann. Voss. Bern. et Goth. (tac. Gesn.) *lenienda* Voss. 1 quod est et in aliquot edd. margine. Neque tamen dubito quin verum sit nostrum.

39. *minus se in rem.* Turic. et Guelf. omittunt *se* cum Alm. Camp. Obr. cf. not. crit. ad 3, 6, 11.

38. *ejus — opinione.* Intellige „judicis“ ἀπὸ κοινοῦ, quanquam intervenit „adversarius.“

39. *ironia illa.* cf. § 70. Dubitatum fuit, verene inesset ironia initio Ligarianae, qua de re vide Voss. Institutt. Rhet. P. 2. p. 154 qui testem citat Aquilam Romanum, agnoscentem hanc figuram p. Ruhnk. 149. Nec quisquam, qui diligenter legat, ignoret illam accusatoris irrisionem, qui cum notissima quaeque et protrita objecerit reo, tamen velit capitale quid et singulare protulisse videri. Erat illud artificium Ciceronis, quo verum crimen diffingeret inverteretque, quod non in solo Pompejanarum partium studio arguisset Tubero.

non novam, intenderet? Quid pro Coelio, quam ut res expectatione minor videretur? Verum ex iis, quae propoſui, aliud in alio genere cauſae deſiderari palam eſt. Genera 40 porro cauſarum plurimi quinque fecerunt, *honeſtum*, *humile*, *dubium* vel *anceps*, *admirabile*, *obſcurum*: id eſt, ἔνδοξον, ἄδοξον, ἀμ-

propoſui. Turic. et Guelf. *propoſuimus* cum Alm. Voſſ. 1. Camp. 40. ἔνδ. — δυσπαρακ. Guelf. ἔνδ. ἄδ. ἄπορον ἀμφ. π. δ. Qui ita ſcripſit librarius videtur Latino *dubium* graecam vocem reddere voluiſſe cum *anceps* eſſet ἀμφιδ. cf. 3, 6, 55 ubi perperam ἄπορον pro *dubium*. Goth. non ἔνδοξ. omittit (ut ait Geſn.) ſed ἄδοξ. cujus loco ponit παραδ. quod mox omittit.

pro Coelio. cf. § 31. Cum nulla in Coelianae prooemio ſit ironia, placet ſupra „*ironia* „*illa*" accipere ſexto caſu, ut his: quoque *agebat* ſubaudiamus, cujus ſubjectum ſit ipſe Cicero.

quae propoſui. Quibus tanquam prooemii argumentis uti praecepi. Deſiderari pro „conducere, prodeſſe" dicitur. cf. § 24.

40. *Genera cauſarum.* Spectant haec ad *judiciale genus*, cujus haec ipſa quinque genera ſunt ſpecies, quas et Cicero agnoſcit de Inv. 1, 15. Fortunatianus p. Pith. 60. Sulpic. Victor p. ib. 243. quorum poſtremi iisdem graecis quoque utuntur appellationibus. Hermogenes ἄδοξον habet (p. 7. ed. Sturm.) cujus quod affert exemplum noſtro ſane loco conveniat, niſi quod annumerat τοῖς ἀσυστάτοις i. e. iis quae ne admittuntur quidem in judicium. Reliqua apud hunc quidem non invenio. Capperonnerius, ad locum Fortunatiani ſupra poſitum, ablegat ad Graecos Rhetores Aldi, quorum ſecundo, quod deſignatur, volumine caremus in hac urbe; nec quidquam de horum doctrina reperio in Lexico Erneſtino. Solet lis moveri Quintiliano, quod cum 3, 5, 15 *genera cauſarum* dixiſſet alio intellectu, hic in diſſimili loco eodem uſus ſit vocabulo. Sed non ejus haec eſt culpa verum ipſius antea Ciceronis, quem operoſe defendit Marius Victorinus p. Pith. 122, unde ſua hauſerunt Regius et Pſeudo-Turnebus. Sed revincit eum apud Badium Valla. vid. 5 Pr. 5.

φίδοξον, παράδοξον, δυσπαρακολούθητον. Sunt, quibus recte videatur adjici *turpe*, quod alii
41 *humili*, alii *admirabili* subjiciunt. *Admirabile* autem vocant, quod est praeter opinionem hominum constitutum. In *ancipiti* maxime benevolum judicem, in *obscuro* docilem, in *humili* attentum parare debemus. Nam *honestum* quidem ad conciliationem satis per se valet: in *admirabili* et *turpi*, remediis opus
42 est. Et eo quidam exordium in duas dividunt partes, *principium*, et *insinuationem*, ut sit in principiis recta benevolentiae et attentionis postulatio: quae quia esse in turpi causae genere non possit, insinuatio surrepat animis maxime ubi frons causae non satis

41. *in admirabili.* Turic. omittit *in* cum Alm. Camp. Obr. Placet.

42. *quidam excord.* Turic. et Guelf. *quidem e.* cum Goth. Voss. 2. Bern. Camp. et aliquot praeterea edd. In Guelf. hoc quoque animadvertendum, quod inter haec duo verba vacuae chartae spatium est relictum, sufficiens versibus, quales sunt in isto Codice, 24 et dimidio. *Exordium* orditur versum integrum, et litera E minio est picta. Nihil tamen hinc excidisse existimo. *in principiis.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. *in principio.* Placet. *quae quia esse.* Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *quia* cum Voss. 2. 3. Camp. Gryph. (1536). Sed Turic. et Alm. *quae est.* Error negligendi *quia* post *quae* proclivis erat. *frons.* Turic. et Guelf. *fors*

41. *praeter op. hom. constitutum.* *Constitutum* dixisse videtur, dum menti obversatur *judicium*, quod *constitui* dicitur proprie (velut § 36 et 4, 2, 10. *quaestio const.* et 3, 10, 3 *judicia const.*). *Genus causae* enim proprie non *constituitur* quanquam Cic. in Verr. 5, 1. *causa constituitur.* cf. 7, 1, 14. item 5, 13, 34.

42. *principium et insinuationem.* Cf. ad Her. 1, 4 — 8. Cic. de Inv. 1, 15. ad eum Marius Vict. p. Pith. 124. Cur. Fortunat. p. 60.

frons — facie. Non diffiteor molestam mihi videt

honesta est, vel quia res sit improba, vel quia hominibus parum probetur: aut si facie quoque ipsa premitur, vel invidiosa consistentis ex diverso patroni, aut

cum Alm. Jens. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Ald. Sed Goth. et Vall. (ref. Badio) receptam, et sic Camp. quoque cum reliquis edd.

aut si facie. Turic. omittit *si* cum Camp. Placet.

invidiosa consistentis. Ita Guelf. cum Bodl. Ioann. Voss. 2. 3. Bern. Goth. Alm. Turic. (nisi quod postremorum uterque dat etiam *consistens*) et edd. meis ante Bad. sec. omnibus, quo acc. Ald. sec. Praeter recentiores edd. restant igitur vindices receptae scripturae quae sic habet, *invidia c.*, Codd. Bal. Voss. 1. Hos vel mutilos h. l. vel male collatos facile suspiceris. Sed ne stare quidem potest recepta. Quis enim ferat *vel* praemissum nunc substantivo *invidia*, nunc adjectivo *miserabilis* (eo enim casu scribitur hoc vocabulum in omnibus ante me libris)? Quod si *miserabilis* pendet ab *invidia*, debebat *vel* poni post eam vocem. Deinde quid est *invidia patroni*? Dure profecto dicta pro ea *invidia*, quem vel actori vel litigatori conflet patronus; nam proprie accipies talem, qua laboret ipse (ut 4. 2, 113 *invidia caedentis*). In nostra constitutione (quae est tota codicum, una abrasa litera S in *miserabili*, facile irrepente ob sequens *senis*)

hanc *faciei* a *fronte* discernendae affectationem, cum in impropria qualis haec est, oratione fere soleat utraque significare externam rei speciem. Et *facies* succedit *fronti* in eadem locutione apud ipsum nostrum 9, 2, 25 (sed ex Calvo) „Perfrica *frontem*“ tum 11, 3, 160 „Perfricare *faciem*.“ Etiam 11, 1, 61 ubi plane similia his tractantur, *frontem* ponit noster. Cogimur tamen in *facie* h. l. agnoscere speciem paulo interiorem quam est *frons*, quanquam nec ipsam veritatis indicem certam. Badius „*Frons*,“ ait, „causae „est, qua ipsa primum appa„ret, *facies* qua agnoscitur.“ In Indicativo „hon. *est*“ non est haerendum, etsi convenientior videbatur conjunctivus. Illum, cum tamen ferri posset, praetulit ob nimiam conjunctivorum frequentiam. Alia est conditio § 28.

vel invidiosa — vel miserabili. Patronum cave h. l. accipias causidicum. *Patroni* hujus *cliens* est vel actor, vel litigator cf. 11, 1, 66. „Ea„dem pro libertis adversus „*patronos* observantia.“ ubi modo dixerat *patronum* (§ 65) pro *advocato*.

patris, vel miserabili, senis, caeci, infan-
43 tis. Et quidem quibus adversus haec modis sit medendum, verbosius tradunt, materiasque ipsi sibi fingunt, et ad morem actionum persequuntur: sed hae, cum oriantur 308

invidiosa adjectivum, sexto casu, junges substantivo *facie*, unde deinceps pendebunt genitivi, et quo itidem referetur *miserabili*. Sic 2, 15, 6. *facies miserabilis*. Jam si contortam judicas locutionem: *premitur causa facie invidiosa patroni ex diverso consistentis*, reminiscere, quaeso, quoties, contra recentiorum linguarum usum, veteres *habere* usurpent, ubi dicunt rem aliquam habere id, quod circa eam versatur. (cf. v. c. 6, 2, 10. 7, Praef. 1.). Neque enim dure dicas „haec causa habet „patronum ex diverso consistentem," quorum loco hic paulo licentius est „hujus causae facies habet" cet. Quo in genere verbo *habere*, in nominum structura, succedit genitivus ejus rei, quae habetur. Cetera, quibus offendaris in hoc loco, nata sunt ex studio brevitatis, quae cum *faciem* semel posuisset, mallet adjectivo ad nomen illud accommodando defungi apud intelligentes lectores, quam verbosius dicendo etiam tardis patere. Quod autem negavi *invidium* dici id, quod invidiam faciat; hoc non eo pertinet, quasi adjectivum non significet eum, qui invidiam commoveat alii. Haec enim propria ejus est potestas. vid. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 9, 29, 7. Uno defungar exemplo in primis manifesto Ovid. Metam. 5, 513 (Ceres) Ante Jovem passis stetit *invidiosa* capillis. it. nostri 12, 1, 63.

43. *Et quidem*. Goth. Voss. 2. *E. quidam* quod suasit Regius. Meliores Codd. Alm. Turic. Guelf. nostram habent. Quibus accedere videntur reliqui. Ex vett. edd. Camp. Tarv. Rasc. Ald. *quidam*. Praestat *quidem*, ut difficilius et majori auctoritate firmatum. Similis usus est Sueton. Jul. c. 62. item infr. 3, 10, 95. 9, 4, 79, ubi nulla varietas, nisi quod priore loco Voss. 3. *quod quidem*, perverse. cf. 5 Pr. 1. 6, 1, 38. *ad morem*. Turic. *et amorem*. Camp. *et morem* sine praepos. Pristinum errorem *et ad mortem*, quem correxit Regius, ante Venet. omnes praeterea vett. meae.

persequuntur. Codd. praeter Goth. nullos video qui non dent *prosequuntur*. Sed nostram rationem et hic, cum edd. t.

43. *Et quidem*. vid. not. crit.

ex caufis, quarum fpecies confequi omnes
non poffumus, nifi generaliter comprehendantur,
in infinitum funt extrahendae. Quare 44
fingulis confilium ex propria ratione nafcetur.
Illud in univerfum praeceptum fit, ut ab iis,
quae laedunt, ad ea, quae profunt, refugiamus.
Si caufa laborabimus, perfona fubveniat;
fi perfona, caufa: fi nihil, quod nos
adjuvet, erit, quaeramus, quid adverfarium
laedat. nam ut optabile eft, plus favoris mereri:
fic proximum, odii minus. In iis, quae 45
negari non poterunt, elaborandum, ut aut
minora, quam dictum eft, aut alia mente
facta, aut nihil ad praefentem quaeftionem
pertinere, aut emendari poffe poenitentia,
aut fatis jam punita, videantur. Ideoque
agere advocato, quam litigatori, facilius:
quia et laudat fine arrogantiae crimine, et aliquando
utiliter etiam reprehendere poteft.

Camp. Jenf. (non enim illa *conf.*) Tarv. Ven. Rufc. aliisque recentioribus, et res ipfa commendat. Gefn. *prof.* cf. 1 Prooem. 25. item 6, 1, 5.

44. *Illud — praeceptum fit.* Turic. *Aliud — praeceperimus* cum Alm. Camp. Sed Guelf. Ald. Baf. *illud — praeceperim.* Voff. 1. 3. Bern. *i. — praeceperunt.* Nifi Codd. funt vindices receptae, malim Aldinam rationem, ex qua per errorem repetendi *ut* natum *praeceperimus.* Magis enim Quintiliani ipfius proprium eft praeceptum quam vulgo datum ab omnibus ut mox § 57. *refugiamus.* Camp. *conf.* male.

quid adverf. Turic. a prima manu *qui a.* Malim *quod* ex quo corrupta Turic. fcriptura (cf. 3. 7. 5.) et quod habet in marg. Vidov. et Bad. cf. 4, 2, 91.

44. *praeceptum fit.* vid. not. Crit.

quid adverfarium laedat. cf. not. Crit.

proximum. cf. 1, 1, 8.

46 Nam se quoque moveri interim finget, ut pro Rabirio Postumo Cicero, dum aditum sibi ad aures faciat, et auctoritatem induat vera sentientis, quo magis credatur vel defendenti eadem, vel neganti. Ideoque hoc primum intuemur, litigatoris an advocati persona sit utendum, quoties utrumque fieri potest. nam in schola liberum est: in foro rarum, ut sit idoneus suae rei quisque defen-

46. *dum — induat.* Goth. *d. a. s. facit — induit.* (De *facit* tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. a Jens. inde ad Gryph. qui primus conjunctivos dat. Camp. tamen cum Turic. et Guelf. et ipse hos praefert. Hi manum mihi injecerunt, quo minus reponerem indicativos, quos praestare arbitror, quia *dum* h. l. neque *dummodo* significat, neque *donec.* Vide Gronov. et Drakenb. ad Liv. 1, 40, 7 it. Gronov. ad 35. 8. 1.

aditum. Turic. *aditus.* cum Alm. Guelf. Bern. Voss. 3. Camp. Fortasse melius. Confer Gallorum vocem, „les entrées" et Aeneïd. 4, 423. Tibull. 2. 4. 19. *intuemur.* Sic Codd., ut quidem videntur, omnes; etiam Camp. Mox vett. edd. usque ad Stoerium *intueamur,* quod sane aptius et repetiit Capp. Suspicor Qu. scripsisse *intuebimur.* *nam in schola.* Sic Turic. cum Alm et Camp. it. Gryph. (1544) Obr. Inserit Guelf. *id* cum reliquis fortasse plerisque. Goth. et vett. edd. usque ad Basil. *illud.* Veterum morem magis sapit omissio pronominis.

suae rei. Hoc ordine Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum edd. ante Stoer. omnibus. Deinceps *r. s.* Hoc inconsulto haud dubie, quod Guelf. *sui rei.*

46. *moveri.* scil. iis, quae objiciantur suo clienti.

Pro Rab. Post. Rectissime Gesnerus designat hujus orationis locum prae aliis c. 1. mox ab initio.

dum — induat. cf. not. Crit.

intuemur. cf. not. Crit.

quisque. Non esse quod in hac voce haereret Gesn. qui malit *quisquam* quia *rarum* hoc dicatur. *Quisque* hic est quem Graece dicas τὸν ἀεὶ δικαζόμενον. cf. 2, 15, 6. 3, 8, 42 (in loco Cic.) 5, 12, 13. 14. bis 5, 13, 57. 58. ubi saepe cum *sui* pronomine conjunctum videbis, ut hoc ipso loco. cf. not. crit. ad § 53.

309 sor. Declamaturus autem maxime positas in 47
affectibus causas propriis personis debet induere. Hi sunt enim, qui mandari non possunt: nec eadem vi perfertur alieni animi, qua sui, motus. His etiam de causis insinua- 48
tione videtur opus esse, si adversarii actio judicum animos occupavit, si dicendum apud fatigatos est: quorum alterum promittendo nostras probationes, et adversas eludendo, vitabimus; alterum et spe brevitatis, et iis, quibus attentum fieri judicem docuimus. Et urbanitas opportuna reficit animos, 49
et undecunque petita judicis voluptas levat taedium. Non inutilis etiam est ratio occu-

47. *perfertur.* Sic. Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Camp. nisi quod hic *fertur.* Reliqui *perferuntur.* Minus placet pluralis in *motus*, qui jam fuerat in *affectibus*, ut his varietas aliqua magis deceret.

48. *occupavit, si.* Ita Tur. Guelf. Camp. Mox ad Obr. usque *occupaverit vel si*, quod repetierunt recentiores. Goth. (tac. Gesn.) non *vel* solum sed et *occ.* omittit. Conjunctivus in *occ.* ferri nequit. Nec vere videtur dici Alm. dare *occuparit*, et *vel* ipsum, etsi hoc, omissum ab Alm., servavit Obr., sapit correctorem. *eludendo.* Sic Tur. Guelf. Camp. Edd. reliquae vett. praeter Ald. *eluendo* ut et Goth. et Voss. 2. (Quibus addunt Alm. in quo falli eos puto). Gryph. *elevando*, a correctore. Nostram veram esse docet, praeter multa Qu. loca, 5, 13, 27. ubi gemina fere nostris. Quanquam et isto loco idem Gothani error, ceteris non astipulantibus.

49. *judicis voluptas.* Guelf. *judici v.* Non male, ut pendeat dativus a *petita*.

48. *His etiam de causis.* Pronomen cave referas ad praecedentia. *Hae causae* sunt, *si advers. est.*

iis — docuimus. §. 33. 34. Valde geminum nostro habes locum Ciceronis de Inv. 1, 17. indicante Turnebo.

pandi, quae videntur obſtare: ut Cicero dicit, *Scire ſe mirari quosdam, quod is, qui per tot annos defenderit multos, laeſerit neminem, ad accuſandum Verrem deſcenderit*: deinde oſtendit, hanc ipſam ſociorum defen-
50 ſionem; quod ſchema πρόληψις dicitur. Id cum ſit utile aliquando, nunc a declamatoribus quibusdam paene ſemper aſſumitur, qui fas non putant, niſi a contrario, incipere. Negant Apollodorum ſecuti, tres eſſe (de quibus diximus) praeparandi judicis partes: ſed multas ſpecies enumerant, ut *ex moribus judicis*, *ex opinionibus ad cauſam extra pertinentibus*, *ex opinione de ipſa cauſa*, quae ſunt prope infinitae: tum iis, ex quibus omnes controverſiae conſtant, *perſonis*, *factis*, *dictis*, *cauſis*, *temporibus*, *locis*, *occaſioni-*
51 *bus*, *ceteris*. Quas veras eſſe fateor, ſed in

πρόληψις. Codd. mei et vett. edd. omnes latt. litt. dant vocem. Nec male fortaſſe cf. 3, 6, 97. nec obſtat quod 9, 2, 16 et 9, 3, 99 Graece fere ſcribitur.

50. *tres.* Goth. et Camp. *tris* quod erat in eo quoque Codice, unde deſcriptus eſt Turic. Hic enim pro *ſecuti tres* dat *ſecuturis*, mutatum a ſec. manu in *ſecuturum*. cf. 1, 7, 17.

cauſam extra. Guelf. et Goth. (tac. Geſn.) inſerunt *et*. male profecto.

49. *Cicero.* In divinatione in Q. Caecilium, ſtatim ab initio.

defenſionem. Geſn. vult poſt hanc vocem *eſſe* aut poni aut certe intelligi. Nullus liber habet infinitivum, qui, etſi facillime poterat inſeri, nequaquam eſt neceſſarius,

50. *tres.* §. 5.

opinionibus — extra pertinentibus. cf. § 31. monente Capp.

quae — infinitae. Pronomen cave cum Capp. referas ad *opiniones*, intelliguntur enim *ſpecies*.

perſonis — ceteris. cf. 5, 6, 25. it. 4, 2, 55.

haec tria genera recidere. Nam si *judicem benevolum*, *attentum*, *docilem* habeo, quid amplius debeam optare, non reperio: cum metus ipse, qui maxime videtur esse extra haec, et attentum judicem faciat, et ab adverso favore deterreat. Verum quoniam non 52
est satis demonstrare discentibus, quae sint in ratione prooemii, sed dicendum etiam,
310 quomodo perfici facillime possint: hoc adjicio, ut dicturus intueatur, *Quid*, *apud quem*, *pro quo*, *contra quem*, *quo tempore*, *quo loco*, *quo rerum statu*, *qua vulgi fama* dicendum sit? *Quid judicem sentire credibile* sit, antequam incipiamus? tum, *Quid aut desideremus*, *aut deprecemur?* Ipsa illum natura eo ducet, ut sciat, quid primum dicendum sit. At nunc omne, quod coeperit, 53

51. *haec tria gen.* Turic. omittit *tria* cum Alm. et Camp. *reperio.* Turic. *reperiam* cum Alm. et Camp.

52. *perfici.* Turic. *perspici* cum Alm. Voss. 3. Bern. At Camp. *percipi.* *incipiamus.* Turic. *incipimus* cum Alm. Guelf. Voss. 2. (An 1. vel 3?) Camp. Obr. Fortasse melius ad vitandum concursum conjunctivorum. cf. 3, 6, 1. it. 5, 8, 4. *Quid aut desideremus.* Turic. omittit *aut* cum Alm.

53. *quod coeperit.* Guelf. *coeperunt* cum Bern. Voss. 3. et Camp. Reliqui fere *coeperint*, ut et Gesn. Sed Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 2. nostram dant. Hanc ego rationem praestare arbitror, cum *coepisse* transitive cum accusativo strui vix credam, citra antiquiorem latinitatem.

51. *metus ipse.* §. 20. seqq.

52. *deprecemur.* cf. 3, 6, 13.

quid primum. h. e. prooemii loco.

53. *At nunc — exordium.* Est affectatio aliqua in variando *prooemium*, *exordium*; quae si quid habet in recessu, equidem non assequor, ut de ipsa scripturae veritate dubitare subeat. cf. not. cr.

prooemium putant, et, ut quidque ſuccur-
rit, utique ſi aliqua ſententia blandiatur,
exordium. Multa autem ſine dubio ex aliis
partibus ſunt, aut aliis partibus cauſae com-
munia: nihil tamen in quaque melius dici-
tur, quam quod aeque bene dici alibi non
54 poſſit. Multum gratiae exordio eſt, quod ab
actione diverſae partis materiam trahit; hoc
ipſo, quod non compoſitum domi, ſed ibi
atque e re natum, et facilitate famam ingenii
auget, et facie ſimplicis ſumtique e proximo
ſermonis fidem quoque acquirit: adeo ut,
etiamſi reliqua ſcripta atque elaborata ſint,
tamen plerumque videatur tota extempora-
lis oratio, cujus initium nihil praeparatum
55 habuiſſe manifeſtum eſt. Frequentiſſime
vero prooemium decebit et ſententiarum, et
compoſitionis, et vocis, et vultus modeſtia:

prooemium. Cum mox recurrat *exordium*, quaſi diverſum ab hoc *prooemio*, malim hic pro ea voce legi *primum*, hac ſententia: „omne quod coeperit primum putant" h. e. quidquid aliquis primum dicat, id natura quoque primum eſſe. Cf. 3, 11, 28 ubi contraria eſt confuſio.

ſuccurrit. Ita Turic. Guelf. Bern. Camp. Reliqui *ſuccurrerit*, parum idoneo conjunctivo.

blandiatur. Sic omnes mei, praeter Geſn. (imitantibus Bipp.) in quo videtur operarum vitium *blanditur*.

in quaque. Goth. (tac. Geſn.) *in quoque*. cum Voſſ. 2. et Jenſ. Ex hac ſcriptura Regius effecit *quoquam*, quem ſecuti ſunt Loc. et reliquae ante Leid. excepto Aldo. hic enim cum Camp. Tarv. et recc. noſtram dat, quam Codd. ipſi tuentur, veriſſimam. Intelligitur *parte*, et ratio eſt qualis in *quisque* § 46.

54. *actione.* Agendi formula. Cf. 3, 6, 69 ibique notam. it. hoc cap. § 32.

55. *compoſitionis.* ſcil. numerorum cf. not. ad Pro. 8.

adeo ut in genere causae etiam indubitabili, fiducia se ipsa nimium exerere non debeat. Odit enim judex fere litigantis securitatem:
511 cumque jus suum intelligat, tacitus reverentiam postulat. Nec minus diligenter, ne 56
suspecti simus illa parte, vitandum: propter quod minime ostentari debet in principiis cura, quia videtur ars omnis dicentis contra judicem adhiberi. Sed ipsum istud evitare, summae artis est. Nam id sine dubio ab 57
omnibus, et quidem optime, praeceptum est: verum aliquatenus temporum conditione mutatur: quia jam quibusdam judiciis, ma-

55. *exerere.* Turic. *exercere* cum meis aliisque, puto, item omnibus et Camp. et vett. ante Venet. Correxit Regius frequentissimum errorem. Ald. et Bas. retinuerunt.

56. *illa parte.* Tur. *ulla p.* cum Alm. Guelf. Camp. Tarv. et recentioribus fere ante Burm. Inserunt praep. *in u. p.* Goth. Jens. (tac. Gesn.) Loc. Rusc. Bad. Regii conjecturam *illa* cum praepositione dat Veneta (cf. not. ad 2, 21, 16), sine ea Bas., necessario, quidquid obloquitur Badius. *ulla p.* sphalma Bip.

ars omnis. Goth. Jens. (tac. Gesn.) *a. omnino* cum Voss. 2. et edd. ante Bas. exceptis Camp. Ald.

57. *evitare.* Turic. et Camp. *curare.* Soli.

jam quibusdam jud. Sic Turic. cum Camp. Retinent *jam* Guelf. Goth. Bodl. (vel ut alibi prodit Gibs., Bal.) edd. Andr. et omnes meae ante Stoerium. Recte ex fuga retraxit Gibs. quem Obr. et Roll. sunt secuti. Nec quidquam facilius excidebat quam *jam* post *quia.* Non memoratur Alm. qui tamen profecto cum Turic. facit. Inter *quib.* et *jud.* plerique inserunt *in*, praeter Tur. Alm. Camp. quos sequor.

jus suum. Locum Ciceronis apto comparat Pithoeus. Pro Quinct. c. 9. „nisi tu „(Aquilli) quod esset *tuum* „*jus* — docuisses."

56. *illa parte.* i. e. in prooemio.

ximeque capitalibus, aut apud centumviros,
ipſi judices exigunt ſolicitas et accuratas
actiones, contemnique ſe, niſi in dicendo
etiam diligentia appareat, credunt: nec do-
68 ceri tantum, ſed etiam delectari volunt. Et
eſt difficilis hujus rei moderatio: quae tamen
ita temperari poteſt, ut videamur accurate,
non callide, dicere. Illud ex praeceptis ve-
teribus manet, ne quod inſolens verbum, ne
audacius tranſlatum, ne aut ab obſoleta ve-
tuſtate, aut poëtica licentia ſumtum, in prin- 312
69 cipio deprehendatur. Nondum enim recepti
ſumus, et cuſtodit nos recens audientium
intentio: magis conciliatis animis, et jam ca-
lentibus, haec libertas feretur, maximeque
cum in locos fuerimus ingreſſi, quorum na-

aut apud Centumv. Sic Turic. et Camp. cum Alm. Voſſ. 1. 3. Bern. it. ed. Tarv. Reliqui omnes mei cum Guelf. *et a. C.* quo errore liberavit locum Dan. Pareus, ſcribi jubens *et a. C.* ſequente primo Rollino, ſed ſine auctore; atque deinceps recentioribus. cf. c. 2, 5. Muretus de Origine Juris (Ev. Ottonis Theſ. T. 4. p. 164) capitis judicia apud Centumviros exerceri ſolita credidit falſae ſcripturae *ut* pro *aut.* Sic et Pſeudo-Turn. hic et ad 5, 10, 115. *ipſi judices.* Guelf. 1. *quidem.*

58. *temperari.* Turic. *temptari*, Camp. *tentari* errore nato e ſcriptura, qualis eſt in Turic. *aut poëtica.* Sic Turic. Voſſ. 2. Goth. (tac. Geſn.) Camp. et edd. meae ante Stoer. omnes. Guelf. et pleraeque recentt. inſerunt *a.* Ante *obſoleta* omittunt plerique *ab*, ſed retinent Turic. et Goth.

57. *apud Centumviros.* cf. 5, 10, 3. Judices diligentioris eloquentiae cupidos vid. et 4, 2, 122. 5, 10, 115.

68. *Difficilis hujus rei moderatio.* cf. 4, 1, 9. 12, 9, 5.

59. *cuſtodit nos — intentio.* cf. 4, 2, 58. et paulo alia ſtructura 126.

in locos. cf. 2, 1, 11. 2, 4, 22.

turalis ubertas licentiam verbi notari circum-
fuso nitore non patitur. Nec argumentis 60
autem, nec locis, nec narrationi ſimilis eſſe
in prooemio debet oratio, neque tamen de-
ducta ſemper, atque circumlata, ſed ſaepe
ſimplici atque illaboratae ſimilis, nec verbis
vultuque nimia promittens. Diſſimulata
enim et, ut Graeci dicunt, ἀνεπίφατος actio,

59. *ubertas.* Jenſ. cum ceteris ſic, non, ut refert Geſn., *libertas.* *notari.* Guelf. *notare* cum Goth. (tac. Geſn.)

60. *circumlata.* Voſſ. 2. dare fertur *circulata* (quod eſt in aliquot excuſorum margine, et in Vallenſi, correctione invectum, cum prius noſtra eſſet) Gothano non aſtipulante. Badii ſec. *circumlita* in textu, quod in margine habet Baſ.

atque illaboratae. Turic. *a. inlaboratae* (qui ſane voluit *inelab.*) Guelf. *ac illaborati.* Vett. edd. ante Baſ. *ac inelab.* excepto Camp. et Aldo, quorum ille noſtram, hic *atque inel.* De *ac* ante vocalem vide 5, 2, 3.

ἀνεπίφατος actio. Tarviſ. Graecum omittit, nulla lacuna, ut poſſis ſuſpicari ipſam vocem *actio* natam ex male intellecto Graeco extremo. (Recurrit tamen mox apud Tarv. ἀνεπίφατος.

notari — non patitur. cf. locum geminum 4, 2, 117. it. 9, 4, 29. gemino loco poteſtatem hanc aſtruere datur.

60. *deducta — circumlata.* Prius cf. ad 3, 6, 59. not. ex. Hoc loco artificium ſingulare ſignificat, nec ſufficit quod Badius interpretando affert *tenuata*, etſi haec vis ineſt voci. Opponitur *deducto* operi illud, quod eſt *craſſo filo* Cic. ad Div. 9, 12. quo Burmannus quoque utitur, loco ſupra citato. Alterum recte hic ſcribi numerus teſtium perſuadet, nec dubium quin pertineat ad ſcite ſtructas oratorum περιόδους; nullo tamen

60. *vultuque.* Hic improprie dictum, aliter ac ſupra § 55.

ἀνεπίφατος actio. Vox graeca non adeo pervulgata. Poteſtas hic facile apparet, de qua vide in primis Schneiderum in Lexico Graeco. Maxime conſpirat cum uſu qualis eſt adverbii ἀνεπιφάντως apud Antonin. de ſe ipſo 1, 9. *Actio* de pronunciatione hic quidem non videtur intelligendum, ſed de univerſa oratione, dicendi forma. cf. not. prox.

melius saepe surrepit. Sed haec, prout for-
61 mari animos judicum expediet. Turbari memoria, vel continuandi verba facilitate destitui, nusquam turpius: cum vitiosum prooemium possit videri cicatricosa facies: et pessimus certe gubernator, qui navem, dum
62 portum egreditur, impegit. Modus autem principii, pro causa. Nam brevius simplices, longius perplexae suspectaeque et infames desiderant. Ridendi vero, qui velut leges prooemiis omnibus dederunt, 31

eo loco, ubi debebat scribi ἀποστροφή.) Nam si omittis *actio*, sensus sibi constat et adjectiva referuntur ad id, quod praecessit, *oratio*. Nimis tamen multa sine substantivo continuata. Etiam *oratio* aliquoties confunditur in Codd. nostri cum *actio* ut 4, 1, 52. 7, 10, 12. 11, 3, 96. Simplicissimum fuerit *actionem* hic dictam censere in genere pro *oratione*, tantum variandi causa. cf. not. ex. *animos*. Turic. Guelf. Camp. *animum* cum Alm. Voss. 2. (non astipulante Goth., nisi ego Guelf. notavi pro Goth.) et edd. ante Gryph. omnibus. An melius?

61. *facilitate*. Ita Turic. (a sec. manu cum prior dedisset *facultate destui*, pro *destitui* post reducto) et Camp. it. vetus Codex in margine Basil. Acc. Goth. Voss. 2. Non memoratur Alm. Reliquae meae *facultate*, ut et Gesn. Si quid interest *facultatem* inter et *facilitatem*, quod est profecto, huic loco aptius *facil.* Cf. confusas aliquoties has voces in Codd. 2, 14, 37. 2, 15, 30, 7, 2, 55. 10, 7, 18. 19. Tarv. et Ald. *difficultate* soli, nec scio unde, sed non sine sensu, quoniam *destitui* hoc loco non sine gratia dicatur absolute cf. Ruhnk. ad Vell. 2, 69 et Dukerus ad Liv. 23, 10, 5.

62. *Ridendi — terminarentur*. Tale quid ab aequalibus in libris de arte proditum fuisse necesse est. Quod huc trahunt, quatuor partes prooemii ab Hermogene statui de Inv. l. 1. c. 5. alienum est. Item numerum partitionis praefiniri vetat. 4, 5, 5.

ut intra quatuor ſenſus terminarentur. Nec minus evitanda eſt immodica ejus longitudo, ne in caput excreviſſe videatur, et, quo praeparare debet, fatiget. Sermonem a per- 63
ſona judicis averſum, quae ἀποστροφὴ dicitur, quidam in totum a prooemio ſummovent; non nulla quidem in hanc perſuaſionem ratione ducti. Nam prorſus eſſe hoc magis ſecundum naturam confitendum eſt, ut eos alloquamur potiſſimum, quos conciliare nobis ſtudemus. Interim tamen 64

62. *ut — terminarentur.* Haec duo verba omiſſis interjectis, continuant Turic. Alm. Voſſ. 1. 3. Bern. A ſec. tamen manu Turic. inſerit *cito*, quod et ipſum habent Guelf. Camp. Paulo immutatum *ut intra quatuor terminos cito term.* Bodl. Bal. Andr. Orta profecto eſt praepoſtera ſcriptura ex omiſſione iſta male emendata. *quo — fatiget.* Guelf. *q. praeparari d. f.* cum edd. Jenſ. (tac. Geſn.) et rell. ante Badium. Aldus praeterea *fatigetur* pro *fatiget.* Noſtram eſſe in Vallenſi diſerte monet Badius, quam alii quoque Codd. tuentur. Fluctuat ſententia, inopia ſubjecti. Badius pro *quo* conjicit *quos*, ut intelligantur judices. Equidem malim *quod* unde ipſum fiat ſubjectum. Nam *orationem* ſubaudire, ut modo ad *videatur* minus aptum fuerit.

63. *quae — dicitur.* Turic. ἀποστροφὴ *ut dicitur* quod vix potuit ita proficiſci a Qu. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) Camp. cum Jenſ. cum edd. ante Stoerium *qui — dicitur.* Elegantior ſane noſtra ratio. cf. 2, 18, 1.

in caput excreviſſe. Capiti enim prooemium comparatur. 3, 8, 10. Sed ſubjectum ſententiae parum apparet, quod *prooemium* quidem eſſe nequit. *Oratio* potius intelligetur, quod vocabulum mallem expreſſum.

quo — fatiget. Cf. not. Crit.

63. *in totum.* Cf. not. Crit. ad 3, 8, 58.

64. *hoc prooemio.* In hoc ipſo, de quo jam agimus, prooemio. cf. not. Crit.

et est hoc prooemio necessarius sensus aliquis, et is acrior fit atque vehementior ad personam directus alterius. Quod si accidat, quo jure, aut qua tanta superstitione prohibemur dare per hanc figuram sententiae
65 vires? Neque enim istud scriptores Artium, quia non liceat, sed quia non putant utile, vetant. Ita, si vincet utilitas, propter eandem causam facere debebimus, propter quam ve-
66 tamur. Et Demosthenes autem ad Aeschinem

64. *hoc prooemio.* Sic Turic. Guelf. Alm. Bodl. Bal. Camp. Andr. Jens. et edd. ante Stoerium omnes, nisi quod Aldus cum quibusdam *necessarium*, ut *hoc* nominativo casu accipiatur. *hic* a Stoerio inde est in omnibus fere edd. auctore quidem nullo, praeter Gothanum, ex quo nihil varietatis notatur. *hic* sine *prooemio* Burmannus in Vallensi esse narrat. Ego nihil tale invenio apud Badium. Hanc scripturam, quae placet Gesnero, et ipse probarem, si auctor ostenderetur. Nunc in constanti vett. librorum ratione acquiesco, sententia non incommoda. cf. *hoc* 8 Prooem. 15.

65. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. Reliqui *nec en.* cf. 4, 1, 28. *non putant.* Ita Camp. et edd. meae ante Basil. omnes, reliquae *n. putent* quod Codd. videntur tueri. Conjunctivus alienus. cf. 1, 2, 2.

Ita, si vincet utilitas. Haec verba omittuntur a Turic. Alm. Camp. Pessime.

66. *Demosth. autem ad.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) Omittunt *autem* Camp. Gryph. et recentt. nisi quod assumit rursus Leid. et Gibs. qui, dum tacet, Codd. suos secum ducit. Rectissime Badius monet non esse mutandum, quid-

sensus aliquis. Quod modo erat *aliqua sententia* § 52. et mox § 77. Ita et 9, 3, 74 *acres sensus.* De sententiis hisce vel sensibus de industria agit l. 8. c. 5.

qua tanta superstitione. Similis locutio 4, 2, 85.

65. *vincet utilitas.* Cf. mox § 70. item 4, 5, 7.

66. *Demosthenes — convertit.* Pro Cor. p. 228 (ed. Reisk.) extr. κακοήθης δ' ὢν, Αἰσχίνη, τοῦτο παντελῶς εὐήθες ᾠήθης κ. τ. λ.

orationem in prooemio convertit, et Marcus Tullius, cum pro aliis quibusdam, ad quos ei visum est, tum pro Ligario ad Tuberonem. nam erat multo futura languidior, si 67
esset aliter figurata. quod facilius cognoscet,
14 si quis illam totam partem vehementissimam, cujus haec forma est, *Habes igitur, Tubero, quod est accusatori maxime optandum,* et cetera, convertat ad judicem; tum enim vere aversa videatur oratio, et languescat vis omnis, dicentibus nobis, *Habet igitur Tubero, quod est accusatori maxime optandum.*

quid non sit ad nostrum captum, ut h. l. *et* cum *autem*. Esse tamen *et* dictum cum respectu ad alterum *et* ante M. Tull. Burmannus minus caute gravatur conjunctionem, cui succedere malit *quidem*. Hoc Badius itidem jam proposuerat, e nostra mente scribendum. Sed omnia sana, nec nisi per ἀσύνδετον *autem* omitti potest, quo ipso jam a regula ad exemplum fit transitus. cf. 6, 3, 51. *cum pro aliis.* Sic Codd. mei et Camp. Sed Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. *tum p. a.* excepto Badio, qui diserte narrat, *cum* esse in Vall. cf. not. ex.

67. *aversa.* Guelf. *adversa* cum Goth. et Camp. cf. 4, 1, 10. Male.

cum — tum. Attende *cum* et *tum*, quorum posterius ad prioris latiorem intellectum proprium quid et mirabilius addit. cf. 4, 1, 12. 2, 114. 5, 10, 72. 106. 6, 1, 29. 9, 1, 20. 2, 5. 29. 59. 3, 71. 10, 1, 7. 65. 68. 84. 101. bis. 2, 13. 3, 26. 11, 1, 74. 11, 3, 40. 12, 1, 25. 2, 27. 3, 9. 7, 4. 9, 11. 10, 33. 45. 72. Accedere aliquem cumulum in ea parte cui *tum* praemittitur, apparet alia sed simili forma 10, 2, 26. *praeter id quod — tum.* Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 23, 3. Oudend. ad Suet. Caes. c. 75. Claud. c. 30. Heusing. ad Cic. de offic. 1, 8, 1. it. not. Crit. Quod attinet ad alia ἀποστροφῆς exempla cf. monente Capper. pro Rabirio perduell. pro Murena. item pro P. Sulla.

67. *vere aversa.* Ludit in nomine ἀποστροφῆς. *Aversa* a recto et vero, *perversa* fit oratio.

68 Illo enim modo pressit atque institit; hoc tantum indicasset. Quod idem in Demosthene, si flexum illi mutaveris, accidet. Quid? non Sallustius directo ad Ciceronem, in quem ipsum dicebat, usus est principio, et quidem protinus, *Graviter et iniquo animo maledicta tua paterer, Marce Tulli?* sicut et Cicero fecerat in Catilinam, *Quousque tan-*
69 *dem abutere patientia nostra?* Ac, ne quis apostrophen miretur, idem Cicero pro Scauro ambitus reo, quae causa est in commentariis,

68. *Sallustius — Ciceronem.* Recte negat Gesnerus hoc loco itemque altero nostri 9, 3, 89 manifeste defendi γνησιότητα ejus, quam vulgo legimus ad calcem Sallustii, orationis, cum potuerit declamator, qui hanc nomini ejus supponeret, ipsis hisce fragmentis abuti, a Qu. servatis. Nam quod Cortius haec verba apud Qu. utroque loco interpolata credit a manu sedula glossatoris, id quidem specie omni caret. Sed altiorem haec poscere investigationem cognovimus, postquam Wolfius novavit status illam quaestionem quatuor orationibus Ciceronianis olim a Marclando motam. Hunc librum cum unumquemque legisse consentaneum sit, qui haec nostra curet, nolo jam longus esse in isto loco tractando. Habet quod offendat, tantam imputare Fabio et reliquis ἀκρισίαν, ut passi sint sibi falsis orationibus Ciceronianis et Sallustianis imponi; habet scrupulum et suspicio tantae astutiae in falsariis istis, ut haec velut frusta verarum orationum suis commentis inseruerint. Equidem non diffiteor hanc calliditatem mihi etiam minus probabilem fieri, quam illam securitatem. Qu. meum non adeo magnum criticum expertus mihi videor.

69. *pro Scauro — eundem defendit.* Commentarios (cf. 3, 8, 58) Ciceronis vel ab ipso editos, vel a notariis exceptos (cujusmodi quid memoratur ab Asconio Pediano in argumento Milonianae p. 194 ed. Lugd. B. 1675.) extitisse colligit ex h. l. Gesnerus, eosdemque a Diomede Grammatico laudari, dum dicat *Cicero causarum XIII* p. Putsch. 365. Sed ipsius Ciceronis manu factos commentarios agnoscimus ex nostro 10, 7, 30. et Asconio Pediano p. 147 „cum sint commenta-

(nam bis eundem defendit,) *prosopopeïa* loquentis pro reo utitur; pro Rabirio vero Postumo, eodemque Scauro reo repetundarum, etiam *exemplis;* pro Cluentio (ut modo ostendi) *partitione.* Non tamen haec, quia possunt bene aliquando fieri, passim facienda sunt; sed quoties praeceptum vicerit ratio: quomodo et similitudine, dum brevi, et translatione, atque aliis tropis (quae omnia cauti illi ac diligentes prohibent) utemur interim: nisi si cui divina illa pro Ligario

70. *translatione.* Turic. *relatione* omisso *et* cum Camp. cf. 3, 6, 23. item 5, 13, 8. A pr. manu ille *nelatione* cum Alm.

Interim nisi si cui. Turic. omittit *nisi* cum Goth. Guelf. Voss. Bern., Camp. origine erroris manifesta. *Si* omittunt Jens. (tac. Gesn.) et multae edd. cf. 3, 10, 2.

„rii Ciceronis suarum etiam „defensionum.“ Subjicit Qu. eam, de qua nunc agat, pro Scauro orationem non extare scriptam, ne forte quis confundat cum altera, notiore illa et edita, pro Scauro repetundarum reo. Hoc est quod dicit, *nam bis,* quoniam multi illam *pro ambitus reo* poterant ignorare, non editam. Est autem damnatus Scaurus, quamvis deprecante plebe. vid. Appian. B. Civ. 2, 24. Cic. de off. 1, 39, 3.

prosopopeïa loquentis. Inducit aliquem in prooemio loquentem pro reo, quae est figura etiam audacior, quam apostrophe. Commentarius hujus orationis totus intercidit.

reo repetundarum. Scaurus filius, ob praeturam Sardiniae, repetundarum accusatus a Triario, defensus est a Cicerone. Hujus orationis argumentum et fragmenta servavit Asconius p. 168 — 178. Verbum ex ea promitur a nostro 1, 5, 8.

exemplis. Videmus hoc ipsi in oratione pro Rab. Post. c. 1. extr. *Exemplorum* igitur hanc mentionem magis etiam recedere a communi prooemiorum more putat Qu. quam apostrophen.

ut modo ostendi. § 36.

ironia, de qua paulo ante dixeram, displicet.
71 Alia exordiorum vitia verius tradiderunt. Quod in plures causas accommodari potest, *vulgare* dicitur. id, minus favorabile, aliquando tamen non inutiliter assumimus: magnis saepe oratoribus non evitatum. quo 31
et adversarius uti potest, *commune* appellatur: quod adversarius in suam utilitatem deflectere potest, *commutabile*: quod causae non cohaeret, *separatum*: quod aliunde trahitur, *translatum*: praeterea quod *longum*, quod *contra praecepta* est: quorum pleraque non principii modo sunt vitia, sed totius ora-
72 tionis. Haec de *prooemio*, quoties erit ejus usus. non semper autem est. nam et supervacuum aliquando est, si sit praeparatus satis etiam

72. *est si sit.* Sic Turic. cum Alm. Camp. Guelf. Aliter Goth. inserit enim post *est* non quidem *et*, quod narrat Gesn. sed *ut*. Ita et Vallensis et a Badio inde edd. ante Obr. omnes, excepta Aldina sec. Sed jam antea Rusc. ex conjectura Regii profecto. Jens. (tac. Gesn.) *est ut sit*, quod inveniebat Regius. Tarv. Loc. Ven. *est ut si praep.*

70. *paulo ante.* § 39.

71. *vulgare.* vid. ad Herenn. 1, 7. extr. Cic. de Inv. 1, 18 item 5. 13. 34.

commune. cf. 3, 3, 5. 4. 33. 4, 2, 99. 5, 9, 11. 12, 5. 13, 29. 7, 3, 20. it. loca ad Her. et Cic. de Inv. modo citata. ubi et reliqua invenies, quae hic enumerantur, exordiorum vitia.

praeterea quod — est. Haec cum antecedentibus non prorsus coëunt. Expectabas enim, quo modo appellaretur quod *longum* esset, vel quod *contra praecepta*. Nec potest sanari locus, in quo nulla librorum varietas, omittendo *quod* priore loco. Vix enim potuit *longum* appellari a rhetoribus, quod contra praecepta esset. Cujus appellationis nullam video causam. Restat, ut reliquorum, quae vulgo recensebantur, vitiorum nomina subjeceris Qu. structuram praecedentium nihil moratus.

ſine hoc judex, aut ſi res praeparatione non egeat. Ariſtoteles quidem in totum id neceſſarium apud bonos judices negat. Aliquando tamen uti, nec ſi velimus, eo licet, cum judex occupatus, cum anguſta ſunt tempora, cum major poteſtas ab ipſa re cogit incipere. Contraque eſt interim prooemii vis etiam 73
non exordio. Nam judices, et in narratione nonnunquam, et in argumentis, ut atten-

egeat. Turic. *eget* cum Guelf. Goth. (tac. Geſn.) et edd. a Jenſ. (tac. Geſn.) ad Badium usque. Camp. *indiget*, mire. Cum modo conſtans vett. librorum ſcriptura fuerit *ſit*, conjunctivo modo, hic minus congruit indic. *eget*. Videtur tamen non niſi corrigendo invectus conjunctivus *egeat*.

73. *non exordio.* Sic Tur. Guelf. Edd. quidem ante Leidenſem meae omnes inſerunt *in*, quibus auctores ſunt plurimi iique praeſtantes Codd. *Alm.* inter hos receuſeri miror. Male legi praepoſitionem, ſponte apparet.

72. *Ariſtoteles.* Rhet. 3, 14, 8. p. Buhl. 374. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι — τὰ τοιαῦτα πρὸς φαῦλον ἀκροατήν· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου. cf. 12, 10, 52.

major poteſtas. Si princeps v. c. quaeſitor fuerit. *Poteſtas* enim dicitur pro *magiſtratu*, hoc maxime aevo. cf. 4, 5, 10. 5, 2, 5. 7, 1, 32. Item apud alios multos, Plinium in primis in H. N. Sueton. Claud. c. 23.

73. *non exordio.* Junge hoc, tanquam unum vocabulum. Sic Ciceronem Academ. 1, 11. *non corpus* et ICtos in Digeſtis *non dominum*, *non poſſeſſorem* dixiſſe docent Lexica. Minus quidem aperte haec forma, ſed ineſt tamen locis hiſce noſtri 2, 15, 17. 4, 1, 22. 12, 10, 29. Ad ſententiam quod attinet Geſnerus recte ad partes vocat Ariſtotelem Rhet. 3, 14, 9. ubi etiam illud de Prodico tangitur, ut locum Quintiliano obverſatum appareat. Victorius ad eum ipſum Ariſtotelis locum animadvertit, non judices, ut attenderent ac faverent, excitaſſe Prodicum, ſed diſcipulos, cum otioſe oſcitanterque verba ipſius acciperent, vigilantiores reddidiſſe. Quare ſi illud ſignificare voluerit Qu., prorſus lapſum eſſe. p. 705. cf. not. ad 3, 6, 49.

dant, et ut faveant, rogamus: quo Prodicus velut dormitantes eos excitari putabat. quale
74 est, *Tum C. Varenus, is qui a familia Ancturiana occisus est.* (*Hoc, quaeso, judices, diligenter attendite.*) Utique si multiplex 316
causa est, sua quibusque partibus danda praefatio est: ut, *Audite nunc reliqua;* et,
75 *Transeo nunc illuc.* Sed in ipsis etiam probationibus multa funguntur prooemii vice, ut facit Cicero pro Cluentio, dicturus contra censores; pro Murena, cum Servio se excusat. Verum id frequentius est, quam

74. *quale est: Tum.* Sic Tur. Guelf. Alm. Goth. Vall. Edd. meae ante Gryph. omnes *cum* pro *tum*, quibus accedit Guelf. Gryphius autem eoque posteriores inter *est* et *Tum* inferunt *Ciceronis*, quod ut per se minime est contemnendum, ita sine auctore inferciri non debet. Loco huic gemino 9, 2, 56 itidem sine auctoris mentione afferuntur haec verba.

Varen. is qui. Pronomen omittunt omnes mei et scripti et excusi ante Gryph. Cum tamen altero, quem indicavi, loco in omnibus compareat libris, vel hic retinere malui, quoniam facile sane excidebat.

75. *Murena.* Turic. *muna.* Per *E*, non *Ae*, vel contra libros scribendum docent Oudend. ad Suet. Tib. 8. Fulv. Urs. Fam. Rom. p. 135. *Servio se.* Tur. *se Servio* cum Guelf.

74. *C. Varenus.* cf. 4, 2, 26 item 9, 2, 56. ubi idem locus ponitur. Quantum quidem ex paucissimis fragmentis deperditae hujus orationis Ciceronianae potest colligi, reus erat L. Varenus caedis in C. Vareno et Salario patratae, in Cn. Vareno tentatae. Cicero hoc crimen ab ipso in servos C. Anchariі Rufi (haec enim est familia Anchariana) avertit (7, 2, 10); nec tamen causam tenuit, sed damnatus est L. Varenus. 7, 2, 36. Fragmenta sunt apud Ern. p. 1040.

multiplex causa. cf. 3, 10, 1. 4, 2, 85.

75. *pro Cluentio.* c. 42. *pro Murena* c. 3. addit Gesn. c. 2. 29. ubi Catoni etiam se excusat: quorum locorum posteriorem huc proprie pertinere, quoniam non est in initio orationis.

ut exemplis confirmandum sit. Quoties au- 76
tem prooemio fuerimus usi, tum, sive ad
expositionem transibimus, sive protinus ad
probationem, id debebit in principio postre-
mum esse, cui commodissime jungi initium
consequentium poterit. Illa vero frigida et 77
puerilis est in scholis affectatio, ut ipse
transitus efficiat aliquam utique sententiam,
et hujus velut praestigiae plausum petat: ut
Ovidius lascivire in Metamorphosesi solet,

76. *debebit.* Turic. *docebit.* cum Camp. An *decebit?* cf. 5, 9, 8. *consequentium.* Turic. *sequentium* cum Guelf. Goth. et Bad. Reliquae edd. meae, inter quas Camp. *consequ.* quod facile poterat usitatiore mutari, et, praeterquam quod sono commendatur, Ciceronis quoque exemplum magis exprimit loco, quem dixi in not. ex. ubi est *consequens.*

poterit. Hoc a Regii Codice aberat, qui de suo addit *possit.* Omittunt Jens. (tac. Gesn.) Loc. Regianum *possit* habet Veneta (cf. 1, 2, 26.), Rusc. *posset.* (cf. 1. Pro. 4.)

77. *affectatio.* Turic. *adfectio* cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et edd. ante Loc. nisi quod hi *aff.* Talia nullo negotio corriguntur cf. 3, 8, 62. *metamorphosesi.* Sic scripsi e Bernensi nisi quod ille male addit *n* in fine. Turic. Camp. *metamorphorsin.* Guelf. *Metamorphoseos,* quae scripturae ostendunt, aliquid superfuisse in antiquissimo Codice post syllabam *si.* Nostram formam ab Heinsio defendi in limine Commentarii Ovidiani recte monet Colomesius. cf. Seneca in Ludo de morte

76. *expositionem.* cf. 5, 9, 7.

id debebit — postremum esse. Locum Ciceronis huic nostro similem designat Pseudo-Turnebus: De Orat. 2, 80. Hunc ipsum obversatum esse Quintiliano vix dubitem.

77. *petat.* Hunc ego singularem confidenter contra omnes libros mutem in pluralem *petant,* ne cogar *praestigiae* accipere secundo casu singularis. *hujus* tunc recte retuleris ad transitum.

Ovidius lascivire — solet. Magnam igitur in hoc artificio virtutem non agnoscebat Qu.

quem tamen excusare necessitas potest, res diversissimas in speciem unius corporis colli-
78 gentem. Oratori vero quid est necesse surripere hanc transgressionem, et judicem fallere, qui, ut ordini rerum animum intendat, etiam commonendus est? Peribit enim prima pars expositionis, si judex narrari non- 31
79 dum sciet. Quapropter, ut non abrupte cadere in narrationem, ita non obscure transcendere, est optimum. Si vero longior sequitur ac perplexa magis expositio, ad eam ipsam praeparandus erit judex: ut Cicero saepius, sed et hoc loco fecit, *Paulo longius exordium rei demonstrandae repetam, quod,*

Cl. Caesaris. ed. Bip. 4, 385. „eamque rem ad μεταμορφώσεις „Ovidii adjiciendam." Jam vulgo Graeca usurpabantur hoc aevo. cf. 3, 1, 12. 4, 10. Reliqui *metamorphosi*. Apud Appul. de dogm. Plat. p. Elm. 7 *aplunesi* vid. Oud. ad Metam. p. 104.

excusare — potest res. Turic. *e. — post tres.* Camp. *excusat — tot res.* Hoc non omnino male.

79. *sequitur.* Guelf. *sequetur* cum Voss. 1. Bern. Goth. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Stoer. At Tur. et Camp. nostram tuentur. *sed et hoc loco.* Ita Turic. Guelf. Camp. cum Alm. At Goth. Jens. (tac. Gesn.) *sed hoc loco* cum edd. ante Badium. Hic primus omisso *et* de suo inseruit *praecipue* cujusmodi aliquid addi debere jam dixerat.

demonstr. repetam. Goth. Jens. (tac. Gesn.) inserunt *gratia* cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus meis. Vide et hic sequioribus edd. obtemperantes Goth. et Voss. 2. cf. § 32. At Camp. caret hac pustula.

78. *surripere.* Burmannus recte comparat Graecorum κλέπτειν, pro eo quod latenter fiat. Similiter sed minori audacia *spiritus surripiendus est* 11, 3, 39. „*hanc transgressionem*" dicit a prooemio ad narrationem, quoniam alio loco fortasse laudem mereatur tam latens transitus.

79. *hoc loco.* Pro Cluentio c. 4. extr.

quaeſo, judices, ne moleſte patiamini: principiis enim cognitis, multo facilius extrema intelligetis. Haec fere ſunt mihi de exordio comperta.

II. Maxime naturale eſt, et fieri frequentiſſime debet, ut, praeparato per haec, quae ſupra dicta ſunt, judice, res, de qua pronunciaturus eſt, indicetur. Ea eſt *narratio*. In qua ſciens tranſcurram ſubtiles nimium diviſiones quorundam, plura ejus genera facientium. Non enim ſolam volunt eſſe illam *negotii*, de quo apud judices quaeritur, expoſitionem, ſed *perſonae*, ut, *M. Acilius Palicanus, humili loco, Picens, loquax* 2

1. *frequent. debet.* Sic Codd. mei tres et quotquot undecunque oſtenduntur, omnes, niſi quod Ioannenſis nulla mentio; item edd. ante Gryph. meae omnes, et ut quaeque antiquiſſima et praeſtantiſſima ab aliis inſpecta eſt. Gryph. eoque recentiores uno excepto Obrechto inſerunt *ſolet ac*. Res ipſa adverſatur huic emblemati, nec video quare diutius feratur, auctoritate nulla ſubnixum. Nam Burmanni ratio, qua ſolennem et frequentiſſimam eſſe formulam urget *ut ſolet*, quantum valeat, ſponte apparet.

2. *Ea eſt.* Turic. *at haec eſt.* Guelf. et Camp. *haec e.*

M. Acilius Palicanus. Turic. cum Alm. omittit praenomen et nomen, ceteri tamen Codd. dant omnes. Edd. poſt Camp. fere *Attilius P.* Sed noſtrum e Vallenſi quoque affert Badius; neque video quare *Lollium* malint pro *Acilio.* In locorum ſaltem eorum, ubi mentio ſit noſtri, nullo video ex-

2. *M. Acilius Palicanus — facundus.* Ex Gellio 1, 15. docetur, non ſine ſpecie, haec verba depromta eſſe ex hiſtoriis Salluſtii deperditis. Qui ſignificatur iis homo, idem profecto eſt, quem Cic. Brut. c. 62, 6. dicit *aptiorem auribus imperitorum.* cf. et Valer. Max. 3, 8 Rom. 3. Aſcon. Ped. p. 19. 61. ad Cic. Div. c. 3. et Act. in Verr. pr. c. 15. Cic. ad Att. 1, 1. 18.

magis, quam facundus; Loci, ut, *Oppidum est in Hellesponto Lampsacum, judices; Temporis, ut*,

> *Vere novo, gelidus canis cum montibus humor*
> *Liquitur;*

Causarum, quibus historici frequentissime
utuntur, cum exponunt, unde bellum, sedi-
3 tio, pestilentia. Praeter haec, alias *per-
fectas*, alias *imperfectas* vocant: quod quis
ignorat? Adjiciunt, expositionem et *prae-
teritorum* esse temporum, quae est frequen-
tissima; et *praesentium*, qualis est Ciceronis
de discursu amicorum, Chrysogonus post-
quam est nominatus; et *futurorum*, quae
solis dari vaticinantibus potest. nam ὑποτύπω-
4 σις non est habenda narratio. Sed nos potio-
ribus vacemus. Plerique semper narrandum
putaverunt: quod falsum esse, pluribus coar-
guitur. Sunt enim ante omnia quaedam tam

pressum Lollii nomen. Nam quod Asc. Ped. p. 102 ad Verr. 1, 47. M. Lollium Palicanum designat, id alio pertinet. Praenomen sola litera M. scripsi ex usu legitimo, et MSS. meorum et excusorum auctoritate. cf. 5, 9, 13.

3. *vaticinantibus*. Goth. (tac. Gesn.) *vaticinationibus* cum Voss. 2.

Oppidum — judices. Cic. in Verr. 1, 24.

Vere novo. Georgic. 1, 43.

3. *perfectas — ignorat*. Manifestiora sunt haec nomina quam ut debeant explanari. *Quod* ad universum hoc discernendi negotium respicit. cf. 3, 10, 4.

Chrysogonus postquam. Cic. Pro Rosc. Am. c. 22.

ὑποτύπωσις. cf. 9, 2, 40. item Cic. de Orat. 3, 53.

4. *Plerique — putaverunt*. Litis hujus inter Rhetoras agitatae, utrum semper narrandum sit, mentionem habet Seneca

breves caufae, ut propofitionem potius habeant, quam narrationem. Id accidit aliquando utrique parti, cum vel nulla expofitio eft, vel de re conftat, de jure quaeritur:
519 ut apud centumviros, *Filius an frater debeat effe inteftatae heres? Pubertas annis, an*

5. *ut apud Cent.* Turic. *aut a. C.* male. cf. c. 1, 57.
inteftatae. Turic. *inthestatae*, a fec. manu *inteftati.* Et fic etiam Guelf. cum Camp. et edd. ante Bad. meis excepto Ald. qui habet *inteftatae* cum Voff. 1. 3. Hi quidem *inteftate* vitiofa fcribendi ratione, unde nata fortaffe, quae mox obtinuit, fcriptura *inteftati.* Femininum unice verum effe, facile intelligas; nec dubito quin plurimi Codd., diligentius infpecti, hoc ipfum fint daturi. A Badio inde edd. fere praeferunt *inteftato*, quod Goth. quoque vindicat. Femininum tuetur Pithoeus ad Decl. Qu. 279 p. Leid. 405. ratione quidem adjecta nulla.

pater p. 149 ubi difcimus Apollodorum femper narrare voluiffe, Theodorum noluiffe.

ante omnia. Haec forma frequens eft in enumerandis argumentis vel capitibus, cum primum ponitur. cf. 1, 2, 8. 2, 15. 1. 4, 2, 40. 52. 9, 1, 23. 10, 2, 4. Non erat igitur quod haec verba profcriberet h. l. Francius.

propofitionem. cf. hujus libri c. 4. item 3, 6, 76. et 4, 1, 35.

5. *apud Centumviros.* cf. c. 1, 57.

Filius — heres. Ulpiani fragm. 26, 7. apud Schult. p. 667. „Ad liberos matris „inteftatae hereditas ex lege „duodecim Tabularum non „pertinebat: quia feminae „fuos heredes non habent: „fed poftea impp. Antonini „et Commodi oratione, in „fenatu recitata, id actum eft, „ut fine in manum conven„tione," (cujusmodi nuptiae his Quintiliani temporibus vix ullae fiebant) „matrum legiti„mae hereditates ad filios „pertineant, exclufis confan„guineis, et reliquis agnatis." Hic locus, quem indicavit mihi Hugo ICtus Gottingenfis celeberrimus, fatis docet quare de fucceffione filii dubitatum fit; neque tamen viciffim a ratione abhorret, jam ipfo Quintiliani aevo non paucos ICtos filiis vindicaffe matrum hereditates, quorum fententia tandem fub Antonino confecuta eft vim legis.

Pubertas — aeftimetur.

habitu corporis, aestimetur? Aut cum est quidem in re narrationi locus, sed ante aut judici nota sunt omnia, aut priore loco recte
6 exposita. Accidit aliquando alteri, et saepius ab actore: vel quia satis est proponere, vel quia sic magis expedit. Satis est dixisse, *Certam creditam pecuniam peto ex stipulatione: Legatum peto ex testamento.* Diver-

in re. Guelf. *jure* cum tot Codd. quos designant Burm. et Gesn. acc. Camp. et edd. ante Ald. omnes; it. Basil. Badius nostrum praefert, quod correctione in Vallens. invectum narrat. Ald. et reliqui ante Obr. omittunt haec; ad sensum quidem non male. Sed nostra scriptura est in Turic. cum Alm. Bad. et Obr. ex Argent. fortasse.

6. *alteri et.* Turic. a. *alter et.* a sec. manu a. *aliter et.* Camp. a. *alter et.* Guelf. *aliter et.* In Vallensi post *alteri* erasum aliquid esse narrat Badius, quod nunc legi nequeat. Alm. dare fertur *alter et.* Veram esse vulgatam censeo, nec in istis *alter* vel *aliter* nisi aberrantis librarii manum agnoscendam. *ab actore: vel.* Sic. Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Bodl. Ioann. Voss. tribus. Bern. Ex Alm. affertur *ab autore.* Edd. a Jens. usque ad Ald. *ad actorem causae vel.* Hoc correxit Regius *ab actore c. v.* Vox *causae* quae unde sit, non apparet, a Stoerio primo meorum omittitur. Sed ab Aldo inde pro *ab actore* dant *actori*, sine auctore.

Quaerebatur de hac re inter ICtos veteres, cum Cassiani habitu corporis, Proculejani (de his ICtorum sectis vid. Digest. 1, 2, 2, 47) annis finirent pubertatem. vid. Ulpiani fragm. Tit. XI. § 28. p. 604 Schulting. Iurispr. Ante-Justin. cf. et Pithoeus atque Aerodius ad Qu. Decl. 279 p. Leid. 405.

priore loco. cf. *primo loco* 4, 1, 24. idem enim hic significatur.

6. *alteri.* opponitur ei quod antecessit §. 5. *utrique.* cf. 1, 4, 24. 5, 10, 69 cf. var. lect. 5, 10, 81.

ab actore. i. e. pro actore. cf. 4, 1, 24. *actor* hic est qui petitor, vel accusator. cf. mox § 7. et 8. ubi *actor* et reus opponuntur. item 5, 7, 20.

ſae partis expoſitio eſt, cur ea non debeantur. Et ſatis eſt actori et magis expedit, ſic 7
indicare, *Dico ab Horatio ſororem ſuam interſectam.* Namque et cum propoſitione judex crimen omne cognoſcit, et ordo et cauſa facti pro adverſario magis eſt. Reus 8
contra tunc narrationem ſubtrahet, cum id, quod objicitur, nec negari, nec excuſari poterit, ſed in ſola juris quaeſtione conſiſtet: ut in eo, qui, cum pecuniam privatam ex
320 aede ſacra ſurripuerit, ſacrilegii reus eſt,

non deb. Sic omnes mei, nec niſi operarum vitium videtur *nondum deb.* apud Burm. quod propagarant Capp. Geſn. Bip.

7. *et cum propoſ.* Sic Goth. et Jenſ. cum edd. meis ante Stoerium omnibus, qui primus omittit *cum* ſequentibus recentioribus. Turic. *cum et prop.*, a ſec. manu *tum ex prop.* quod et Guelf. et Camp. Priorem Turic. ſcripturam habet Alm. quoque, et hanc ortam puto e noſtra quae unice vera videtur. Badius Vallenſem *namque ex prop.* dare narrat, ſed praefert et ipſe noſtram, quam elegantia repetendi *et* commendari dicit, et praepoſitionem eſſe comitis indicem. Solum caſum ſextum, ſine praepoſitione, recte hic jungi cum *cognoſcit* nemo facile dicat, qui totam locutionem diligenter attenderit.

8. *ſubtrahet — poterit — conſiſtet.* Futura haec ſunt in Turic. et Camp. Ald. omnia. Poſteriora in Guelf. aliisque. Reliqui praeſentia ponunt, minus bene.

ut in eo. Goth. (tac. Geſn.) *u. i. eum* cum Voſſ. 2. et Vall. itemque edd. a Jenſ. ad Ruſc. quod male contra Regium defendit Badius, et ipſe revocavit.

ex aede. Etiam Turic. et Camp. cum Alm. *ex ſede.* De confuſione hac Burm. ablegat ad Broukhuſium in Tibull. 1, 11, 18. it. Heinſ. in Claud. Rapt. 1, 200.

7. *ab Horatio — interſectam.* cf. 3, 6, 76.

cum propoſitione, dum propoſitionem audit. Neque enim *cum* praepoſitio hic eſt ſupervacua.

8. *pecuniam privatam.* cf. 3, 6, 49.

confessio verecundior, quam expositio, *Non negamus, pecuniam de templo esse sublatam; calumniatur tamen accusator actione sacrilegii, cum privata fuerit, non sacra: vos autem de hoc cognoscetis, An sacrilegium sit admissum.*
9 Sed ut has aliquando non narrandi causas puto, sic ab aliis dissentio, qui non existiment esse narrationem, cum reus, quod objicitur, tantum negat. in qua est opinione Cornelius Celsus, qui conditionis hujus esse arbitratur plerasque caedis causas, et omnes
10 ambitus ac repetundarum. Non enim putat esse narrationes, nisi quae summam criminis, de quo judicium est, contineant: deinde

verec. quam. inserunt *est* Guelf. (sed hic et *verecundius*, male) Camp. Goth. Voss. 2. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. meis ante Stoerium. Necessarium non puto, neque elegans post pauca vocabula repetitum. Abest a Turic. *sit adm.* Transponunt Turic. et Camp. quorum prior a prima manu omittit etiam *sit.*

9. *aliq. non narrandi caus.* Turic. cum Alm. *a. non narrandi non mirandi c.* Guelf. et Camp. *a. narrandi non mirandi c.* Voss. 1. 3. *al. non mutandi caus.* Nihil sub his monstris latere nisi librarii oscitantiam, mihi persuadeo; aliisque forte locis, qui suspectiores esse possint, hinc medelae exemplum peto. *non exist. esse narr.* Hic ordo est apud Turic. Guelf. Camp. Reliqui *exist.* transponunt post *narr.* Pro *narrationem* dant *narrandum* Goth. Voss. 2. cum edd. meis a Jens. ad Gryph. male, nec addicit Camp. cf. 4, 1, 79.

10. *narrationes — contineant: deinde.* Hic aliquid sum ausus. Turic. Alm. Voss. 3. Camp. *narrationis* dant, Guelf. *narrationes*, quae vera esse scriptura prae vulgata *narrationem* docetur ipso illorum vitio; quo acc. Voss. 1. *orationis.* Mox *continent* unus praefert Guelf. cum Basil. in reliquis omnibus

9. *existiment.* Hujus, quem in libris quidem omnibus reperio, conjunctivi idoneam causam video nullam. cf. not. crit. ad 4, 1, 65. An forte significat: „negant secxistimare" vel „nolunt existimare"?

ſatetur ipſe, pro Rabirio Poſtumo narraſſe
Ciceronem: atqui ille et negavit perveniſſe
ad Rabirium pecuniam, qua de re erat
quaeſtio conſtituta: et in hac narratione nihil
de crimine expoſuit. Ego autem, magnos 11
alioqui ſecutus auctores, duas eſſe in judiciis
narrationum ſpecies exiſtimo; alteram ipſius
cauſae, alteram rerum ad cauſam pertinen-
tium, expoſitionem. *Non occidi hominem*, 12
nulla narratio eſt. convenit: ſed erit aliqua,
et interim etiam longa, contra argumenta

continet. Turic. Alm. Guelf. *c. aut deinde*. Camp. *c. et de*. Bern. *c. et de*. Goth. Jenſ. (contra quam narrat Geſn.) omittunt conjunctionem, cum Voſſ. 1. 2. et edd. meis ante Gryph. Hic *at* inſerit, alii plerique *ac*. Equidem propter pluralem in *narr.* ſatis firmatum, et neceſſitatem conjunctivi in oratione obliqua (cf. not. ex. 1, 2, 2.) ex vett. librorum *contine̅t aut* exculpſi *contineant*, abjiciens conjunctionem ſupervacuam et inutilem. *atqui*. Scripſi hoc pro *atque* de conjectura Regii et Geſneri, quam multi jam editi praeferunt, Burmanno memorati, et mei a Baſil. ad Leid. cf. 4, 2, 80. 4, 3, 15. 6, 2, 4. 12, 11, 9. De confuſione hac agit Drakenb. ad Liv. 5, 4, 1. cf. nos ad § 80.

12. *eſt. convenit: ſed.* Geſn. omiſit *convenit*, ex errore operarum, quem propagarunt Bipontini.

contra arg. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal.

10. *nihil — expoſuit.* Narrat Cicero, quare et quo modo in aulam Ptolemaei pervenerit Rabirius, ſuae videlicet, quam regi ante crediderat, pecuniae recuperandae cauſa; non exponit, quare cogitari nequeat, ullam corruptionis illius, quae Gabinio objiciebatur, partem perveniſſe ad Rabirium.

11. *alioqui.* Vis particulae eſt illa, de qua egimus ad 4 Prooem. 6. cf. 2, 1, 4. 4, 2, 74. 12, 10, 17. 63. Praeter ſuae rationis evidentiam, eorum, quos ſequitur, auctoritatem allegat legenti. Refer igitur ad *ſecutus* particulam, non ad *magnos*. Similis fere forma in alia Celſi reprehenſione 4, 1, 12.

12. *contra argumenta.* Narratur aliquid quo argumenta

ejus criminis, de anteacta vita, de caussis, 321
propter quas innocens in periculum deducatur, aliis, quibus incredibile id, quod objicitur, fiat.
13 Neque enim accusator hoc tantum dicit, *Occidisti;* sed, quibus id probet, narrat: ut in tragoediis, cum Teucer Ulixem reum facit Ajacis occisi, dicens, *Inventum eum in solitudine, juxta exanime corpus inimici, cum gladio cruento;* non id modo Ulixes respondet, non esse a se id facinus admissum, sed sibi nullas cum Ajace inimicitias fuisse: de laude inter ipsos certatum.

Voss. 3. Andr. Ald. aliisque apud Burm. Reliqui *circa arg.* male. Confundi vulgo has particulas docent Drakenb. ad Liv. 37, 15, 7. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 76. Vide mox § 19, 106.

aliis quibus. Sic Turic. Alm. Guelf. Goth. et edd. meae ante Basil. nisi quod Ald. inserit *caussis*, cum recentiores de Regii conjectura dent *aliisque q.* quod recte improbat Badius, sicut et *caussis*.

13. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. alii. Vulgo *Nec e.* cf. 4, 1, 65. *reum facit.* Turic. *r. faciat* cum Camp. non quidem sine sensu.

esse a se id. Turic. Camp. *esse id* cum Alm. male.

inter ipsos. Mira est Turic. et Alm. scriptura *i. omnes.* Argumenti loco est, nihil inimicitiarum versatum inter eos, qui id fecerint, quod inter omnes vulgo factum sit. Nec tamen certo praetulerim hoc vulgatae, quoniam peculiare erat inter eos de Achillis armis certamen.

criminis, prolata ab actore, convellantur; vel ut ipse ait „incredibile — fiat.“ cf. mox § 14 „argumentis — resistendum.“

13. *Teucer Ulixem.* Nos quidem nihil tale in iis, quas tractamus adhuc, tragoediis legimus; quarum Sophoclea, quae est hujus fabulae, amicum Teucro Ulixem ostendit. Eandem causam tractat Cornif. ad Her. 2, 19.

inter ipsos. cf. not. crit.

deinde ſubjungit, quomodo in eam ſolitudinem venerit, jacentem exanimem ſit conſpicatus, gladium e vulnere extraxerit. His ſubtexitur argumentatio. Sed ne illud 14
quidem ſine narratione eſt, dicente accuſatore, *Fuiſti in eo loco, in quo tuus inimicus occiſus eſt: Non fui.* dicendum enim, ubi fuerit. Quare ambitus quoque cauſae et repetundarum hoc etiam plures hujusmodi narrationes habere poterunt, quo plura crimina; in quibus ipſa quidem neganda ſunt, ſed argumentis expoſitione contraria reſiſtendum, interdum ſingulis, interdum univerſis. An reus ambitus male narrabit, quos paren- 15
tes habuerit, quemadmodum ipſe vixerit, quibus meritis fretus ad petitionem deſcenderit? Aut ſi quis repetundarum crimine inſimulabitur, non et anteactam vitam, et
312 quibus de cauſis provinciam univerſam, vel

14. *hujusmodi.* Sic ſcripſi pro *ejusmodi* cum Turic. Guelf. Camp. *reſiſt. interdum.* Inſerunt *et* Turic. Goth. Bern. Camp. cum edd. ante Gryph. meis. Hoc natum ex eo, quod debebat ſcribi, *eſt*. Hoc autem poſt *ſunt* fortaſſe melius exprimebatur quam intelligebatur.

15. *Aut ſi quis.* Sic. Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Andr. aliis. Reliqui *Aut qui.*

rep. crimine inſim. Inſerunt *crimine* Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Bal. aliquot edd. Ceteri omittunt.

non et. Sic Turic. Guelf. Voſſ. 1. Bern. Addicunt Alm. *non eſt* et Goth. Voſſ. 2. *nonne* dantes (ſine *aut* quod ponit Geſn.) cum edd. ante Baſil. exceptis Camp. qui *nam et* et Ald. qui noſtram praefert. Reliqui *num et.*

quibus de cauſis prov. Sic Turic. Camp. Ald. Ceteri fere *q. d. c. per prov.* quod ex Alm. quoque afferri miror. A Badio inde pro *per* ante *prov.* immittunt *vel.* de Regii conjectura. Non eſt neceſſaria iteratio conjunctionis cf. 1, 6, 32. 3, 4, 15.

accuſatorem aut teſtem offenderit, non inu-
16 tiliter exponet? Quae ſi narratio non eſt, ne illa quidem Ciceronis pro Cluentio prima, cujus eſt initium, *A. Cluentius Habitus.* Nihil enim hic de veneficio, ſed de cauſis,
17 quibus ei mater inimica ſit, dicit. Illae quoque ſunt pertinentes ad cauſam, ſed non ipſius cauſae, narrationes: vel exempli gratia, ut in Verrem de L. Domitio, qui paſtorem, quod is aprum, quem ipſi muneri obtulerat, exceptum eſſe a ſe venabulo con-

3, 6, 33. 6, 3, 1. et *per* natum ex errrore bis ponentis primas in *prov.* literas. *De* poſt *quibus* mei habent omnes ante Stoerium. Hic et recentiores omittunt, ſed revocavit Obr. cf. 4, 1, 48. *non inutiliter.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum Alm. aliisque et edd. meis ante Gryph. Hinc *n. utiliter* ut et Camp. quae ſcriptura reſpondet ei quae ſupra dat *num* pro *non*, quare Camp. ibi *nam* operarum vitium credo pro *num*.

16. *Habitus.* Sic fere libri, niſi quod Camp. *Abitus* quod propius abeſt a ſcriptura in Ciceronis Codd. obtinente *Avitus*. Quintilianeos libros ad Ciceronianos immutari, in re incerta, non eſt neceſſe.

17. *Illae.* Guelf. cum ſolis Voſſ. 1. 3. Bern. (cf. ad praef. noſtram p. 44) *Duae*, quod, retinens *Illae*, ſubjicit pronomini Aldus. male haud dubie. Nec opus Geſneri mutatione *Aliae*. *Sunt* accipe, non quidem ſolius copulae loco, ſed pro eo, quod barbare hodie dicimus, *dantur.* Sic 5, 13, 51 *Eſt et illud vitium.*

16. *A. Clu. Habitus.* vid. Cic. pro Clu. c. 5. De cognomine vid. not. crit.

17. *Illae quoque.* „Illae „quoque narrationes, quae „fiunt vel exempli gr. vel „diſc., ſunt pertinentes cet."

de L. Domitio. Verr. 5, 3. *Obtulerat* mutandum cenſet Burm. in *obtulerant*, leni ſane emendatione quia apud Ciceronem nulla ſit mentio ipſius paſtoris hoc munus offerentis.

fessus esset, in crucem sustulit: vel discu- 18
tiendi alicujus extrinsecus criminis, ut pro Rabirio Postumo, *Nam ut ventum Alexandriam est, judices, haec una ratio a rege proposita Postumo est servandae pecuniae, si curationem et quasi dispensationem regiam suscepisset:* vel augendi, ut describitur *iter Verris.* Ficta interim narratio introduci 19

18. *discutiendi.* Sic ex Alm. et Obr. (qui profecto hic sequebatur Argent. suum) Gesnerus. Accedit tertius testis locupletissimus Turic. Reliqui omnes *excutiendi.*

18. *pro Rab. Post.* C. illius orationis 10. Crimen extrinsecus objectum Rabirio versatur in vestitus mutatione, cum pallium pro toga sumsisset.

Alexandriam est. Apud Ciceronem inseruntur haec duo vocabula: *ad Auletem.* Absunt a Q. libris, et potuit memoriter, ut saepe, referre locum.

iter Verris. In Verr. 1, 16. extr. et 17.

19. *Ficta — narratio.* Qua ratione *fictae* potuerint appellari hae *narrationes*, de Chrysogoni amicis certe et de Cepasiis, nequaquam assequor. Altero quidem loco 6, 1, 41 „circa Cepasios *fabula*" dicitur, sed hoc ad vincendum, fictionem hic esse versatam, non sufficit. Neque „*fictas* „alienarum personarum orationes" 6, 1, 25 huc traxeris. Ibi enim vere aliquid fingitur, in narratione non item. Est praeterea hujus ipsius capitis locus, *falsarum expositionum* mentionem habens, qui longe alia tractat, quam in quibus nunc versamur, quique etiam majorem de veritate nostrae scripturae dubitationem mihi injicit. § 88. Pendet nostri loci explanatio et ipsa quoque constitutio ab alterius scriptura quae parum est explorata: Lib. 6, 3, 39, utrum *salsa* legatur an *falsa* (cf. not. crit. 5, 10, 87). Obtinet quidem posterior ratio apud recentiores ante Burmannum, sed bonis auctoribus defenditur ea quam Burm. restituit. Quae si vera est, ut suo loco excutiemus, ne hic quidem *ficta* locum tueri potest. Subiit igitur reponere: *Faceta*, quod commendari eis, quae disputantur libro sexto l. c., mecum facile agnosces. (Lenitatem mutationis commendat *facti* pro *faceti* 6, 3, 20.) Vide mihi in primis

ſolet, vel ad concitandos judices, ut pro Roſcio circa Chryſogonum, cujus paulo ante habui mentionem: vel ad reſolvendos aliqua urbanitate, ut pro Cluentio circa fratres Cepaſios: interdum per digreſſionem decoris

19. *circa Chryſ.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) cum Bodl. Bal. Andr. Obr. Nulla mentio Alm. cf. § 12. item mox hac ipſa. Reliqui *contra.* *reſolvendos.* Sic Turic. quoque et Camp. cum iis quos habet Burm. *ſolvendos* habet Guelf. etſi Voſſ. 3. *reſolv.* cf. ad § 17. Rem dirimit 8 Prooem 12 ubi conſentiunt omnes in hanc ſcripturam. Harles V. C. per errorem optimos Codd. noſtrae ſcripturae ademit auctores.

circa fratres. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Geſn.) cum Alm. Obr. Vall. Voſſ. 1. Camp. quorum extremus paulo ante cum vulgo *contra.* Reliqui *contra* cf. 5, 13, 28. 6, 1, 41.

interdum. Goth. cum Voſſ. 2. *interim.* Hoc loco vulgatam malim, ob rationem in not. ex. redditam. Neque raro noſter probo vocabulo utitur pro ſuo *interim* ut modo § 14. cf. 1, 1, 8.

§. 42 c. 3. Non me fugit, illam de Chryſogoni amicis diſcurſantibus narrationem minus recte *facetam* videri appellatam, cum praeſertim *concitandis* judicibus inſerviat. Si quis tamen per ſe ipſam conſiderare velit, aptum hoc ei vocabulum inveniet. Hoc quoque diſplicet, quod artis vocabulum h. l. requiritur, neque tamen alibi *facetam narrationem* ſic dictam invenio. Quidquid autem hujus difficultatis eſt, in eo magis acquieſcendum puto, quam in vulgata omnium librorum ſcriptura. vid mox ad hanc § not. 7mam.

paulo ante. § 3.

reſolvendos. cf. 8 Prooem. 12 ubi eadem locutio. *Reſolvi* dicuntur judices ſine reprehenſione, cum *ſolvere* in hominibus noſter fere uſurpet de luxu et mollitie.

circa fratres Cepaſios. Cic. pro Clu. c. 20. 21.

interdum. Adverbium non reſpicit ad ſuperius *interim,* ſed tertiam cauſam inducit narrationis adhibendae poſt *vel, vel.*

decoris gratia. Ad *decorem* conciliandum; ne forte quis corripiat penultimam, vel extremam literam abradendam cenſeat. cf. 1, 8, 17. ſed magis ad noſtrum locum 3, 8, 35. 6, 11, 16. 5, 12, 6. 6, 3, 20 multaque praeterea.

gratia, qualis rursus in Verrem de Proserpina, *In his quondam locis mater filiam quaesisse dicitur.* Quae omnia eo pertinent, ut appareat, non utique non narrare eum, qui negat, sed illud ipsum narrare, quod negat. Ne hoc quidem simpliciter accipiendum, 20

illud ipsum — quod neg. Turic. *i. i. — q. quae neg.* (a sec. manu — *quodque neg.*) cum Alm. Haec unde turbata sint, apparet scriptura Campani: *illa ipsa narrare quae negat.* Hanc ego praestare credo, sed nusquam praeterea invenio. Nec opus est Turnebiana emendatione, quam satis leviter in textu posuit Capper. *non narrare.*

rursus — Proserpina. In Verr. 4, 48. *rursus* spectat eo, quod tertio nunc ad partes vocat libros Verrinos. cf. § 17. 18. Hanc quidem de errore Cereris, filiam quaerentis, narrationem recte dicat aliquis *fictam*, quo id quoque tendit quod 4, 3, 13 eadem memoratur, ubi agebatur modo de *expositione quarundam rerum gestarum vel etiam fabularum.* Ferri tamen potest et in hac *facetae* appellatio, quod vocabulum *decoris* esse ipse noster putat 6, 3, 20. Saltem quo modo fictio ulla potuerit versari in istis de Chrysogoni amicis et Cepasiis narrationibus nulla animi contentione exputo. Impudentissima profecto fuit vanitas ea mentiendi, quae ipsi judices vidisse et audisse dicuntur a Cicerone.

In his — dicitur. Nullus, quod sciam, interpres animadvertit, haec ipsa verba apud Ciceronem non inveniri. Nisi igitur sunt antiquitus ascripta ab aliquo qui tractaret Codicem Qu. (sunt autem in omnibus, quos vidi, libris), ipse noster ea, fallente memoria, pro Ciceronianis attulisse putandus est. cf. § 18. Attendenti apparet; structuram iis ita non indigere, ut etiam melius absint.

illud ipsum — quod. vid. not. crit. Quo modo autem id ipsum, quod aliquis negat, possit narrari, hisce, quae adhuc tractavit, videmus exemplis: narrantur videlicet, unde falsa objici appareat. Est vero sententia, ex illis acribus et acutis (cf. 2, 4, 31), in hisce verbis Quintiliani *narrare quod negat.*

20. *simpliciter.* Ἁπλῶς, sine exceptione, ut recte Pithoeus. *positum* vero est § 5.

quod est a me positum, supervacuam esse
narrationem rei, quam judex noverit. quod
sic intelligi volo, si non modo, factum quid
sit, sciet: sed ita factum etiam, ut nobis
21 expedit, opinabitur. Neque enim narratio 523
in hoc reperta est, ut tantum cognoscat
judex, sed aliquanto magis, ut consentiat.
Quare, etiamsi non erit docendus sed aliquo
modo afficiendus, narrabimus cum praepara-
tione quadam, *Scire quidem eum in summam*
quid acti sit, tamen rationem quoque facti
22 *cujusque cognoscere ne gravetur.* Interim
propter aliquem in consilium adhibitum nos
repetere illa simulemus; interim, ut rei,
quae ex adverso proponatur, iniquitatem
omnes etiam circumstantes intelligant. In
quo genere plurimis figuris erit varianda
expositio; ad effugiendum taedium nota

21. *summam quid acti.* Hoc ut exquisitius assumsi pro vulgato *summa quid actum* ex Turic. Guelf. Camp. Alm. Ad *quid acti* addicunt etiam Goth. et Obr. (cf. § 128. 7, 1, 50) ad *summam* Voss. 1. Bern. De genitvo vid. Oudend. ad Suet. Aug. 44. 65.

22. *quo genere plur.* Turic. Camp. omittunt *genere* cum Alm. male. *taedium nota audientis.* Omittunt *nota* Colbertinus Cod. Vall. Alm. Bad. aliique apud Burm. editi. Turic. non memoratur quidquam mutare a vulgata, quae a Gryphio inde obtinet. Jens. (tac. Gesn.) aliique ante Bad.

21. *aliquanto magis.* cf. 3, 8, 39.

22. *in consilium.* Judicum intellige. cf. 4, 1, 21. not. crit.

plurimis figuris. Ex hoc genere est Demosthenis locus, quanquam in probando positus, non in narrando: δέδοικα μὴ σφόδρα ἀκριβῶς δεικνύναι πειρώμενος διενοχλῶ, πάλαι τοῦτο αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας. ὅμως δ' οὖν ἔτι καὶ τόδε ἀκούσατε. De falsa leg. p. Rsk. 446 extr.

audientis: ſicut: *Meminiſti;* et, *Fortaſſe ſupervacuum fuerit hic commorari; Sed quid ego diutius, cum tu optime noris? Illud quale ſit, tu ſcias;* et his ſimilia. Alioqui, 23
ſi apud judicem, cui nota cauſa eſt, narratio ſemper videtur ſupervacua, poteſt videri non ſemper eſſe etiam ipſa actio neceſſaria.
Alterum eſt, de quo frequentius quaeritur, 24
An ſit utique narratio prooemio ſubjicienda. quod qui opinantur, non poſſunt videri nulla ratione ducti. Nam cum prooemium iccirco comparatum ſit, ut judex ad rem accipiendam fiat conciliatior, docilior, intentior; et probatio, niſi cauſa prius cognita, non poſſit adhiberi: protinus judex notitia
rerum inſtruendus videtur. Sed hoc quoque 25
interim mutat conditio cauſarum. niſi forte

t. cum *ſint nota audienti.* male. Equidem *nota* reſidere ex illa gloſſa exiſtimo, quod fortaſſe ne in Turic. quidem ſit.

commorari. Camp. *commemorari* non quidem ſine ſenſu.

ſit tu ſcias; et. Camp. omittit *tu ſcias,* unde bona oritur ſtructura: *cum tu optime noris illud, quale ſit.*

23. *ipſa actio.* Turic. *ipſa acti* cum Alm. ſine ſenſu. Sed artae neceſſitudinis index error communis cf. 4, 1, 17.

24. *videri nulla.* Guelf. *vid. non nulla.* In hac ratione ſuperius *non* ante *poſſunt* omitti debet; et habet ſane majorem gratiam ejusmodi locutio, cui valde ſimilis 4, 1, 63.

docilior intentior. Inſerunt vulgo *et* quod omittunt Turic. Camp. cum Alm. et Obr. cf. ad 1, 11, 14 praef. noſtr. p. 79.

protinus judex notit. Inſerunt *judex* quod abeſt a vulgata, Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenſ. (tac. Geſn.) cum edd. meis ante Baſil. optimisque apud Burm. Codd.

tu ſcias. Subjunctivus alienus, niſi forte dicas potentialem eſſe. cf. not. crit.

et his ſimilia. cf. ad 1, 7, 17 p. 78 praef. noſtrae. it. hoc cap. § 52.

Marcus Tullius in oratione pulcherrima, quam pro Milone scriptam reliquit, male distulisse narrationem videtur tribus praepositis quaestionibus: aut profuisset exponere, quomodo insidias Miloni fecisset Clodius, si reum, qui a se hominem occisum fateretur, defendi omnino fas non fuisset; aut si jam praejudicio senatus damnatus esset Milo; aut si Cn. Pompejus, qui propter aliquam gratiam judicium militibus armatis clauserat,

25. *praepositis.* Guelf. *propositis.* non spernenda scriptura cf. 7, 10, 12. *praejudicio senatus.* Omittunt *senatus* Gibs. et Obr. ex prioris sphalmate nisi fallor.

propter aliquam gratiam. Turic. *p. aliam gr.* cum Alm. Bern. Addicit et Guelf. sed et *praeter* dans pro *propter.* Camp. *p. alicujus gr.* In loci obscuritate subiit *causam* scribere pro *gratiam*, quae vocabula solent confundi a librariis, quanquam hoc adhuc ibi tantum est animadversum ubi praecedit genitivus et significatio est utriusque eadem. vid. Drakenb. ad Liv. 36, 10, 13. Sic § 128 Voss. 3. *invid. causa* ubi reliqui *i. gratia. propter aliam causam* dictum pro eo: „non quod adversus „esset Miloni." Nisi forte vetus est glossa omne hoc, quo facile carebamus.

25. *tribus — quaestionibus.* Recensentur mox hae quaestiones, de defendendo eo, qui hominem a se occisum fateatur; de praejudicio senatus; de Pompeji mente. Quas quidem tractat Cic. a tertio inde capite ad octavi finem. cf. 3, 6, 12.

propter aliquam gratiam. Quid hisce verbis significetur, fateor me latere. Novimus praesidia armata in foro omnibusque fori templis collocata fuisse a Pompejo ad quietam judicio praestandam, nec a scriptoribus proditur in cujusquam hoc gratiam factum. Quanquam enim Vellejus, Asconius, Plutarchus, Appianus, Dio Cassius longe infensiorem Miloni ostendunt Pompejum, quam videri eum vult Cicero, tamen nullam disponendorum militum causam memorant, nisi turbas datas in testium interrogatione, ob quas Domitius quaesitor praesidium a Pompejo poposcerit. vide not. crit.

tanquam adversus ei timeretur. Ergo hae 26 quoque quaestiones vim prooemii obtinebant, cum omnes judicem praepararent. Sed pro Vareno quoque postea narravit, cum objecta

ei timeretur. Contorta et parum tersa oratio pro hisce in vulgata *existimaretur*, in quam vetustissimi quique consentiunt. Optime Ald. nostrum dat, quod recepit Bad. Prope accedunt Guelf. Voss. 1. 3. dantes *aestimaretur* (cf. § 17). Quoties enim pro hoc veteres libri: *extimaretur*! in quo latet vera scriptura.

26. *obtinebant — praepararent.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *obtinebunt — praeparaverint.*

Sed pro Vareno. Sic Codd. septem cum edd. Camp. Andr. aliisque apud Burm. Reliquis editis, qui pro *Vareno* habent *L. Murena*; addicere videntur quatuor: Alm. Ioann. Arg. Bern. Horum Alm. diserte hoc dare narratur, ceteri silentur. Quantopere abhorreat a reliqua Turic. et Alm. similitudine tam insignis diversitas scripturae, sponte apparet. Puto eum, qui aliam Alm. varietatem notare vellet, secure posuisse nomen *Murenae.* Versatur ea in hoc, quod *aliter* vulgo inseritur inter *Sed* et *pro*, quod abesse ab Alm. ostendi debebat. Neque est *aliter* in ullo MS. praeter Bal. et Voss. 2. unde excitant diserte, et Vall. quem dare narrat Bad. Sed loco motum: *quoque aliter postea.* Voss. 2. deserere suum Goth. vix est credibile. Ipsum autem quid sibi velit adverbium, non assequor. Jam *Murenam* pro *Vareno*, nonnisi a recenti manu inductum, ferri diutius nolui. Nihil est in oratione Murenana, quod tantam mutationem flagitet, et quidni acquiescimus in ejus orationis mentione, quae intercidit; cum praesertim alio transferendi criminis mox injiciatur mentio, quod ipsum pro Vareno factum est a Cicerone (cf. nos ad 4, 1, 74.)?

26. *vim prooemii.* Possunt hae quaestiones videri etiamnum pertinere ad prooemium, quoniam id praestant, quod est prooemii. Quod si tenes, jam vel in ipsa Miloniana prooemio protinus subjicitur expositio.

pro Vareno. Exemplo hoc destituimur cum interciderit oratio. cf. 4, 1, 74.

postea narravit, cum. Sponte succurrit, quod Capper. monet, legendum videri *postea quam.* Liber quidem vetus nullus ita. Etsi autem *postea* —

diluit. Quod fiet utiliter, quoties crimen non repellendum tantum, sed etiam transferendum erit, ut, his prius defensis, velut initium sit alium culpandi narratio: ut in armorum ratione antiquior cavendi, quam
27 ictum inferendi, cura est. Erunt quaedam causae (neque id raro) crimine quidem, de

Quod enim Voss. 1. 3. omne nomen proprium eximunt loco, haec dantes: *Sed reo quoque postea narrabit,* id ex errore natum arbitror, quamquam Pithoeus etiam non inspecto hoc MS. tale quid conjecit, ut fieret generale praeceptum pro exemplo. Eo traxeris Turio. quoque auctoritatem dantis item *narrabit* pro *narravit*, tralatitio librariorum vitio *b* pro *v*. Peccatum in Vossianis a conferente videri potest, cum Guelf., fere geminus illis, haec praeferat: *Sed pro Vareno reo quoque.* Hi autem tres si talem scripturam habent, trahunt ipsum quoque Bern. quartum pro *Vareno* testem. Supervacua vox *reo* in aliquot etiam edd. comparet. Ceterum *quoque* ante *postea* revocavi auctoribus Codd. meis Camp. aliisque multis vett. libb. Vulgo enim *post qu.*

quoties — ut. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *qu. non repellendum* (sic Turic. ceteri etiam pejus *repetendum*) *ut*, cum plurimis apud Burm. MSS. Possunt tamen, quae sententia flagitat, satis firmata videri Codd. Britannicis et Arg. qui habent ea profecto.

alium culp. Accedit Alm. suo Turic. *alium* dans quod recentiorum primus Gesn. recepit pro *aliud* plerorumque. Sed *alium* et post Jens. edd. meae ante Basil. omnes. Camp. *aliud.*

ictum inferendi. Guelf. *feriendi ictum.*

27. *crimine.* Sic Turic. Camp. Goth. Voss. 2. Alm. Vall. nisi forte, ut suspicatur Bad., correctum ex *crimini.* Vulgo *crimini.*

eum non raro legitur apud scriptores, hinc alienum est, quia nihil antecedit quo referatur *postea;* qualis ratio est in praecepto Catonis, quod offert Tursell. p. 684 *Postea, ubi incipiet fervere. Posteaquam*, ita discerpi solitum ab optimis quibusque scriptoribus, poterat fraudi esse librario, ut saepe fuit profecto.

non repellendum — transferendum erit. Id factum est in causa Vareni cf. 7, 2, 10.

27. *neque id raro.* Neutrum pronominis genus ad

quo cognitio est, faciles ad diluendum; sed multis anteactae vitae flagitiis et gravibus oneratae: quae prius amolienda sunt, ut propitius judex defensionem ipsius negotii, cujus propria quaestio est, audiat: ut, si defendendus sit M. Coelius, nonne optime patronus occurrat prius *conviciis luxuriae*,

cognitio est. Hoc e Codd. unus si rectum vidi Guelf. Nam Turic. et Alm. falsum vero admiscent, dantes haec: *de quo cognitio est cognitum est fac.* Reliqui quidem Codd. plerique (nam Britannici silentur) *cognitum est*. Camp. *est cognitum*. Nostrum reposuit conjectura Regius. A Gryphio inde in meis est.

fac. ad diluendum. Sic Turic. Guelf. Goth. Vall. Camp. cum meis ante Stoer. excepta Basil. Haec prima, quod Stoerius et posteriores retinuerunt *fac. diluendo*. Silentur quidem apud Burm. aliquot Codd. quos dicas habere *diluendo*. Equidem non credo. Habet sane speciem elegantiae *crimini — faciles diluendo*. Sed gemino alibi exemplo careo, neque ipsa logica magnopere probat hanc locutionem. Quam recepi optimorum certe librorum auctoritate se tuetur, et, quanquam contortam esse non diffiteor, sententia elicitur probabilis, non ringente logica.

gravibus oneratae: Sic Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Alm. et Voss. 1. 2. 3. Edd. fere inserunt *criminibus* quod, quam sit inelegans, sponte apparet.

amolienda. Turic. *amovenda* cum Guelf. Camp. Alm. Colb. Bern. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Nisi tamen plane dormitavit Gibs., praeter Goth. Voss. 2. et 1 (hic dat *udmolienda* 3. autem *ad movenda*) etiam Britannici et Andr., vindices sunt receptae, quam quidem Regius conjectura praetulit, ipsa exquisitioris vocabuli laude commendandam. Burm. recte confert 5, 13, 11.

defend. sit. Sic malui scribere cum Turic. Alm. Camp. Obr. quam quod reliqui dant: *def. est.* cf. 4, 1, 28. item 4, 5, 4.

rem spectat. Similis forma 6, 11, 3. Non igitur necessaria emendatio quae in Bas. margine proponitur: *neque hae rarae.* cf. 1, 10, 35. item hic § 3.

petulantiae, *impudicitiae*, quam *veneficii*? in quibus solis omnis Ciceronis versatur oratio: deinde tum narret *de bonis Pallae*, *totamque*

impud. quam venef. Goth. omittit *quam*, cum Voss. 1. 2. 3. Bern. Nisi tamen dormitavi, Guelf. tuetur *quam*, quod si abest, longe alia sit omnis Coelianae causae conditio; nec talis, cujusmodi eam cognovimus ex oratione Ciceronis. Reliqui mei omnes retinent *quam*. *veneficii*. Jens. (tac. Gesn.) *veneficiis* cum meis ab ipso inde ad Basil. excepto Aldo.

omnis. Turic. *omnibus* cum Camp. et Alm.

Pallae totamque de vi. Hanc quam primus Burm. dedit scripturam habes ipsam in Camp. nisi quod *dein* est pro *de vi*, inevitabili paene errore, qui, post modo positum *deinde*, din debebat corrigi ab eo, qui aliquem nasum haberet. Turic. ipsum verum dat, sed a sec. manu pro *Pallae totamque* hoc;

quam veneficii. Regius in suo libro inveniebat *veneficiis*, pro quo conjecit *veneficii*, quod nunc legitur in plerisque libris et sane auctores videtur habere omnes Codd., cum edd. vett. multae retineant dativum pluralis. Sed alienum dicas *veneficii convicia* appellari, cum hoc „*ipsum sit* „*negotium*," in causa Coeliana, „cujus propria quaestio „est." Et ipse Cicero, in oratione, haec de pudicitia diserte „non crimina" appellat „sed voces maledictaque." c. 3. „aliud est maledicere, „aliud accusare." ibid. „maledictio — si petulantius „jactatur, *convicium*." ibid. „Adulter, impudicus — *con*„*vicium* est, non accusatio." c. 13. Neque tamen *veneficiis*, etsi defendere conatur Badius, aptum. Inconcinnum enim *conviciis luxuriae* occurrere, et *veneficiis* (ipsis) occurrere. Excidisse dicas *crimini* vel *accusationi*.

in quibus solis — oratio. *Solis* eo dicit, ut significet narratione omnem Ciceronis orationem caruisse. Et ita res se habet. *In quibus* autem tam ad *convicia* illa spectat, quam ad *veneficii* crimen. Neque enim negare voluit Qu. quidquam praeter *veneficium* a Cicerone tractatum esse; ut videbatur Capperonnerio.

deinde tum. Hanc particularum geminationem, non sane elegantem, si per se spectes, adhuc in uno praeterea Varronis exemplo cognovi, quod affert Tursell. p. 207.

de bonis Pallae. cf. Cic. pro Coel. c. 10. Nihil praeterea nobis cognitum de ista re.

de vi explicet *causam*, quae est ipsius actione
defensa? Sed nos ducit scholarum consue- 28
tudo, in quibus certa quaedam ponuntur,
quae *themata* dicimus, praeter quae nihil est
diluendum. Ideoque *narratio* prooemio sem-
per subjungitur. Inde libertas declamatori-
bus, ut etiam secundo partis suae loco nar-
rare videantur. Nam cum pro petitore di- 29
cunt, et expositione, tanquam priores agant,
uti solent; et contradictione, tanquam
respondeant: idque fit recte. Nam cum sit

paullatimque. Goth. plane conspirat cum Camp. *Pallae* habet Guelf. sed mox, pro *totamque*, *paulatimque*.

29. *priores*. Sic Turic et Camp. cum Colbert. Cod. (non Alm.) Goth. Voss. 2. et edd. meis ante Basil. Reliquae *prius*.

idque fit recte. Sic Turic. et Camp. cum Bodl. Alm. et edd. meorum solis Bad. et Capper. Reliqui libri *idque fit non*

de vi. In occidendo legato Alexandrinorum Dione. cf. l. c. et c. 21. 22.

ipsius actione. Nam se ipse quoque defendit Coelius in hac causa. cf. 11, 1, 51. item Suet. de clar. rhett. c. 2.

28. *certa — themata.* cf. 4, 1, 4.

secundo — narrare videantur. Dicendi locus, quem operosius et perperam interpretati sunt VV. DD., nihil aliud est, nisi ordo orandi, qui unicuique patrono assignatur. Neque enim certum erat et definitum in foro, ut accusator prius diceret, responderet defensor. cf. 7, 1, 37. Dicebat igitur secundo loco, cuicunque alterius orationi respondere mandatum erat, sive is petebat, sive defendebat. Jam in scholis quidem ejusmodi ordo erat nullus, ubi nunquam respondebatur. 5, 13, 50. 7, 1, 38. Hinc, ut et ex iis, quae mox subjiciuntur, intelligimus, quare *videantur* modo *narrare*, non re vera *narrent*, *secundo loco* declamatores. De *priore* et *secundo* loco cf. § 5.

29. *contradictione.* Sua adversus ea, quae ab altera parte dicta sunt. *Respondeant* vides hic plane esse pro eo: secundo loco dicant. Aliter *contradictionem* vide 5, 8, 27.

idque fit — exerceat. cf. 5. 13, 45 — 50.

declamatio forensium actionum meditatio, cur non in utrumque protinus locum exerceat? Cujus rationis ignari, ex more, cui assuerunt, nihil in foro putant esse mu-
30 tandum. Sed in scholasticis quoque non- 31
nunquam evenit, ut pro narratione sit propositio. Nam quid exponet, quae zelotypum malae tractationis accusat? aut qui

recte Codd. et edd. ante Stoerium; ab hoc inde *id quod sit non recte*, pejus etiam propter *id quod*, et hoc retinuit Capper. cf. de hoc 3, 6, 1. Negationem rectissime proscripsit de conjectura Regius, quem sequendum esse recentiorum quidem solus vidit Capperonnerius. Rem dirimit locus geminus 5, 13, 50. *Non* insertum an omissum cum ingens faciat momentum, juvat apponere exempla aliquot hujus particulae in nostro scriptore a librariis turbatae: 1, 10, 14. 3, 4, 14. 3, 5, 10. 4, 2, 128. 5, 13, 36. 8, 2, 19. 10, 1, 96. 10, 7, 32. 11, 1, 53. 11, 3, 61. 76. 179. 12, 1, 40 bis 12, 10, 46. Prudentissimum est decretum Galeni (Commentar. II. in libr. sec. de morbis vulgg. p. 471. Tom. V.) εἰ δ' ἔξεστι προστιθέναι τοῖς καταφατικῶς εἰρημένοις ἀποφάσεις, ἅπαν οὕτω τις διαφθερεῖ δόγμα, καὶ γνώμην οὐδεμίαν φυλάξει τῶν παλαιῶν βεβαίαν. Hunc locum debeo Villoisono in Prolegg. cf. Drakenb. ad Liv. 21, 10, 1. Interpp. ad Plin. Epist. 1, 8, 14. item nos ad 6, 2, 11. *non in utrumque*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et Capper. solo. cf. 5, 13, 50. Reliqui om. *in*. *assuerunt*. Turic. *adsuerunt*. Camp. *assuerunt*. Alm. *assuerunt* et sic editi mei ante Ald. Reliqui *assueverunt*. cf. 5, 11, 22. et Oudendorp. ad Sueton. Caes. 73 extr. Aug. 98.

30. *quae zelot.* Sic Turic. Guelf. Bern. Goth. Jens. (tac. Gesn.) et omnes meae ante Leid. Vulgo *qui zelot.* Turbatum est aliquid in Camp. quae pro hisce receptis *quid exponet qui*

30. *in scholasticis. Scholastica* substantive dicitur. vid. Senec. patr. p. 63. „Hoc „vero alterum nomen Grae„cum quidem est, sed in La„tinum ita translatum, ut pro „Latino sit, *Scholastica. Con„troversia* multo recentius, „sicut ipsa *declamatio*.“ Aliis nostri locis additur substantivum ut § 92. 97. 11, 1, 82. In loco 7, 1, 57 dubia scriptura.

propositio. § 4.

Cynicum apud censores reum de moribus facit? cum totum crimen uno verbo in qualibet actionis parte posito satis indicetur. Sed haec hactenus. Nunc, quae sit narrandi ratio, subjungam. *Narratio est rei factae, aut ut factae, utilis ad persuadendum expositio;* vel (ut Apollodorus finit) *oratio docens auditorem, quid in controversia sit.* Eam plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate, 31

zelot. dat: *quae exponet zelot.* Uxorem, cujus nomine agitur, intelligi recte monet Gesn.

31. *aut ut factae.* Ita Turic. et Camp. cum Vall. Goth. Voss. 2. Bad. Obr. Capper. Gesn. Reliqui, ut et Guelf., *a. non f.* *maxime qui.* Turic. Guelf. Camp. *maximeque qui.*

Cynicum — reum facit. Vide, inter Declamationes Quintilianeas a Pithoeo editas, 283 inscriptam: *Cynicus diserti filius.* Ad hanc Aerodius haec ipsa nostri verba affert. Huc in primis pertinent ex ista controversia: „Ceteros — quos abdicant „patres, *sine narratione* cul„pae abdicare non possunt: in „hoc filio" (Cynico, quem propterea quod hujus sectae est, abdicat pater) „satis est „ad odium, habitum osten„dere."

qualibet — parte. Non proprie in narratione.

31. *Narratio — expositio.* Pervulgata apud veteres definitio. cf. Cornif. ad Herenn. Cic. de Inv. Theonem in Progymn. Hermogen. in Progymn. Aphthon. in Prog. Ad Ciceronis Rhetoricos 1, 19 haec, commentatur Marius Victorinus: „*Gestarum rerum* „expositio est, negotiorum „civilium, et historiarum. *Ut* „*gestarum rerum* expositio est, „comoediarum, fabularum et „thematum, quae in auditorio dicuntur." vid. Rhetoras Pithoeanos.

qui sunt ab Isocrate. Ab aliquo esse dicuntur, qui hunc ducem sectantur, qui ab eo praecepta accipiunt. Recte confert Burmannus Cic. pro Mur. c. 30. „Nostri illi a Platone „et Aristotele, moderati ho„mines et temperati." Id. Tuscul. disp. 2, 3. „qui sunt „ab ea disciplina." De Finibus 4, 3. „Zeno et ab eo qui „sunt" quem locum male

volunt esse *lucidam*, *brevem*, *verisimilem*. Neque enim refert, an pro *lucida* perspicuam, pro *verisimili* probabilem credi-
32 bilemve dicamus. Eadem nobis placet divisio; quanquam et Aristoteles ab Isocrate parte in una dissenserit, praeceptum brevitatis irridens, tanquam necesse sit, longam aut brevem esse expositionem, nec liceat ire per medium. Theodorei quoque solam relinquunt ultimam partem, quia nec breviter utique nec dilucide semper sit utile exponere.
33 Quo diligentius distinguenda sunt singula, ut, quid quoque loco prosit, ostendam. Narratio est aut tota pro nobis, aut tota pro adversariis, aut mixta ex utrisque. Si erit

Neque en. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 13.

32. *praecept. — tanq.* Turic. *praec. veritatis irr. inserens tanq.* cum Camp. et multis Codd. inserentibus praepostere illud *inserens*. *brevem esse exp.* Turic. omittit *esse* cum Guelf. Camp. et edd. meis ante Badium. Accedunt plurimi Codd. Inter *brevem* et *expos.* facillime excidebat *esse*, quod hoc loco est necessarium.

33. *adversariis.* Sic Turic. Camp. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum plerisque Codd. et edd. meis ante Gryph. Hic primus *adversario* ut reliqui.

solicitat Ernestus. Convenit Graecorum locutio οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς, οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου.

Aristoteles — parte in una. In una harum, quas modo proposuit, partium; ne forte quis putet, significari rarum Aristotelis ab Isocrate dissensum.

32. *praeceptum — irridens.* Aristot. Rhet. 3, 16, 4. Hic Isocratem irrideri ab Aristotele satis est probabile, quod quidem se didicisse e Quintiliano fatetur is, qui nostro non magnopere favet, Victorius in Rhet. Arist. p. 719. Negat Aristoteles τὸ εὖ fieri τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. Hoc potuit sumere e Platonis loco Phaedr. p. 267. b.

tota pro nobis, contenti simus his tribus partibus, per quas efficitur, quo judex facilius *intelligat*, *meminerit*, *credat*. Nec quis- 34
quam reprehensione dignum putet, quod
127 proposuerim eam, quae sit tota pro nobis, debere esse verisimilem, cum vera sit. Sunt enim plurima vera quidem, sed parum credibilia, sicut falsa quoque frequenter verisimilia. Quare non minus laborandum est, ut judex, quae vere dicimus, quam quae fingimus, credat. Sunt quidem hae, quas 35
supra retuli, virtutes aliarum quoque partium. Nam et per totam actionem vitanda est obscuritas, et modus ubique custodiendus, et credibilia esse oportet omnia, quae dicuntur. Maxime tamen haec in ea parte custodienda sunt, quae prima judicem docet: in qua si acciderit, ut aut non intelligat, aut non meminerit, aut non credat, frustra in reliquis laborabimus. Erit autem *narratio* 36
aperta atque *dilucida*, si fuerit primum expo-

his tribus. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *iis tr.* cf. 3, 8, 32. item hic § 132.

34. *vere dic.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 3. Bern. Reliqui *vera d.*

36. *narrat. aperta.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jens. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. qui primus *aperta narr.* in

34. *falsa* — *verisimilia.* cf. 1, 10, 39. Exemplum hujusmodi proponit Plato Phaedr. p. 273. b.

35. *custodiendus* — *custodienda.* Displicet tam exiguo intervallo repetitum verbum, in quo tamen nulla de veritate scripturae est dubitatio. cf. in eadem reprehensione mox § 37. *dispositae* — *compositi.*

ſita verbis propriis et ſignificantibus, et non ſordidis quidem, non tamen exquiſitis, et ab uſu remotis; tum diſtincta rebus, perſonis, temporibus, locis, cauſis, ipſa etiam pronunciatione in hoc accommodata, ut judex, quae dicuntur, quam faciilime accipiat.

37 Quae quidem virtus negligitur a plurimis, qui ad clamorem diſpoſitae, vel etiam forte circumfuſae, multitudinis compoſiti, non ferunt illud intentionis ſilentium: nec ſibi diſerti videntur, niſi omnia tumultu ac vociferatione concuſſerint: rem indicare,

quo affectationis aliquid hic quidem ſupervacuae. Tur. et Camp. *ac* pro *atque*, quod ipſum malim. Sed non eſt tanti.

37. *ferunt*. Turic. *fecerunt* (pro quo noſtrum conjectura repoſuit Regius) cum Jenſ. (tac. Geſn.) aliisque ante Ald. Narrat Badius Vall. praeferre *ferunt*, et ſic mei duo.

36. *ſignificantibus*. cf. 5, 6, 65.

37. *ad clamorem diſpoſitae*. *Clamorem* eſſe plaudentium recte monet Geſnerus, et noſtri aliorumque locis convincit. cf. 2, 2, 12. (*fragorem* quoque appellat noſter 8, 3, 3.) item Plinii Epiſt. 2, 14, 6. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8. Tacit. Hiſt. 3, 83. Cicer. de Orat. 1, 33. Orat. c. 30. pro Sextio c. 56. ad Quint. fratr. 3, 1. p. Ern. 1103. Brut. c. 95. Appoſite ad noſtrum de *ſilentio*, quod non ferant, locum, Burmannus laudat Plin. Epiſt. 2, 10, 7. „quae „admiratio te, qui *clamor*, „quod etiam *ſilentium*, maneat. Quo ego, cum dico „vel recito, non minus quam „clamore delector; ſit modo „ſilentium acre et intentum et „cupidum ulteriora audiendi.“ cf. Cic. Brut. c. 22 „ſilentio“ ſine plauſu. *Diſpoſitam multitudinem* intellige de ſubornatis et conductitiis laudatoribus orantium, quales perſtringit Plinius Ep. 2, 14 citante item Geſnero. Quod ſubjungitur *forte circumfuſae multitudinis* mentio, in eo eſt anticlimax, qua ſignificatur, ne ei quidem laudi, quae petatur a fortuitis plauſoribus, etſi minus turpi quam ſit illa pretio redemta, multum tribui debere ab oratore.